

საერთაშორისო გამჭვირვალობა – აზერბაიჯანი
საერთაშორისო გამჭვირვალობა – საქართველო
საერთაშორისო გამჭვირვალობა – სომხეთი

სახელმძღვანელო სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ

TRANSITION
Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic

პროექტი დაფინანსებულია ჩეხეთის რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა სამინისტროს მიერ

„სახელმძღვანელო სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ“ დაიწერა საერთაშორისო გამჭვირვალობის აზერბაიჯანის, საქართველოსა და სომხეთის ეროვნული ბიუროების საერთო მცდელობით.

„საერთაშორისო გამჭვირვალობა – აზერბაიჯანის“ მხრიდან კვლევა განახორციელეს: აღმასრულებელმა დირექტორმა რენა საფარალიევამ, მოწვეულმა მკვლევარმა ლუკა ფრანზამ, პროექტის უფროსმა კოორდინატორმა ჯეიჰუნ ატაიევმა, საზოგადოებასთან ურთიერთობის კოორდინატორმა კენან გასიმოვმა და დამოუკიდებელმა იურისტმა ნაზიმ მაქმუდოვმა.

„საერთაშორისო გამჭვირვალობა – საქართველოს“ მხრიდან პროექტში ჩართულნი იყვნენ პროექტების კოორდინატორი მარიანა კიკუ და იურისტი ეკატერინე ბოკუჩავა.

„საერთაშორისო გამჭვირვალობა – სომხეთის“ მხარეს წარმოადგენენ პროგრამების დირექტორი სონა აუვაზიანი და იურისტი არტურ გრიგორიანი.

საქართველოში, აზერბაიჯანსა და სომხეთში ინფორმაციის საჯაროობის კვლევა ჩატარა კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრმა.

ანგარიში მომზადებულია რეგიონული პროექტის „ინფორმაციის თავისუფლება სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში“ ფარგლებში. პროექტი ფინანსდება ჩეხეთის რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა სამინისტროს პროგრამის „გარდამავალი პერიოდის მხარდაჭერა“ ფარგლებში.

2012 წლის ივნისი

ანგარიშის შინაარსზე პასუხისმგებლობას იღებენ „საერთაშორისო გამჭვირვალობა – აზერბაიჯანი“, „საერთაშორისო გამჭვირვალობა – საქართველო“ და „საერთაშორისო გამჭვირვალობა – სომხეთი“ და მასში გამოთქმული მოსაზრებები შეიძლება არ

წარმოადგენდნენ ჩეხეთის რესპუბლიკის მთავრობის და საგარეო საქმეთა სამინისტროს
მოსაზრებებს.

შინაარსი

მოკლე აღწერილობა	5
შესავალი	8
საერთაშორისო სტანდარტები	11
გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია	11
ევროპის საბჭო	21
ევროკავშირი	30
საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკები	35
ინფორმაციის თავისუფლების კანონების ფარგლები	35
პროაქტიული გამოქვეყნება	38
გამონაკლისები	39
ზედამხედველობის მექანიზმი	41
განხილვის პროცესი	42
ეროვნული სტანდარტები	43
სომხეთი	43
ა. ინფორმაციის თავისუფლების საკანონმდებლო ბაზა	43
ბ. საჯარო დაწესებულების ტესტი	53
გ. საზოგადოებრივი აზრი	57
აზერბაიჯანი	63

ა. ინფორმაციის თავისუფლების საკანონმდებლო ბაზა	63
ბ. საჯარო ორგანოების ტესტი.....	77
გ. საზოგადოებრივი აზრი	81
საქართველო.....	86
ა. ინფორმაციის თავისუფლების საკანონმდებლო ბაზა	86
ბ. საჯარო დაწესებულებების ტესტი	95
გ. საზოგადოებრივი აზრი	98
შედარებითი ანალიზი.....	103
ა. ინფორმაციის თავისუფლების საკანონმდებლო ბაზა სამხრეთ კავკასიაში	103
ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობა დამოუკიდებლობის მიღების დღიდან.....	103
ინფორმაციის მფლობელები	104
ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის პირობები, წესები და ფორმები.....	104
პროაქტიული გამოქვეყნება.....	104
მოთხოვნაზე პასუხის მიწოდების ვადები და გადაწყვეტილების მიღების პროცესის გამჭვირვალობა.....	106
ინფორმაციის გაცემის ღირებულება	107
შეზღუდვები ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე	107
ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის ზედამხედველობა და პასუხისმგებლობა ინფორმაციის გაცემისგან თავის შეკავებისთვის.....	108
ბ. საზოგადოებრივი აღქმა ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე სამხრეთ კავკასიაში.....	109
დასკვნა.....	111
ნორმატიული აქტები	113
საერთაშორისო.....	113
ეროვნული.....	116

მოკლე აღწერილობა

სომხეთმა, აზერბაიჯანმა და საქართველომ, თავიანთი მოქალაქეებისთვის ინფორმაციის თავისუფლების დაცვისა და უზრუნველყოფის საკითხებში საგრძნობი პროგრესი განიცადეს. უპირველეს ყოვლისა, ამ ქვეყნებმა ხელი მოაწერეს ყველაზე მნიშვნელოვან ადამიანის უფლებათა დაცვის დოკუმენტებს, რომლებიც შეიცავენ შესაბამის დებულებებს ინფორმაციის თავისუფლების ფუნდამენტური უფლების შესახებ. საუკეთესო პრაქტიკისა და შესაბამისი საერთაშორისო სტანდარტების გათვალისწინებით, სამივე სახელმწიფომ მიიღო ვრცელი შიდასახელმწიფოებრივი დებულებები, რომლებიც აწესრიგებენ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას.

როგორც ჩანს, აღნიშნულ სამ ქვეყანას შორის სომხეთსა და აზერბაიჯანს¹ გააჩნია ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის ყველაზე ვრცელი სამართლებრივი დებულებები. მაგალითად, ზემოხსენებულ ორ ქვეყანაში სახელმწიფოს ხელთ არსებული ინფორმაციის გაცემის ვალდებულება ვრცელდება ინფორმაციის ისეთ მფლობელებზე, როგორიც არის: სახელმწიფოს ცენტრალური და ადგილობრივი ორგანოები, საჯარო ფუნქციების შემსრულებელი იურიდიული პირები, სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული კომერციული და არაკომერციული ორგანიზაციები, აგრეთვე სასაქონლო ბაზარზე დომინანტური პოზიციების მქონე ორგანიზაციები და მონოპოლისტები. საქართველოში ეს ვალდებულება ვრცელდება მხოლოდ ადმინისტრაციულ ორგანოებსა და კერძო სამართლის იურიდიული პირებზე, რომლებიც ფინანსდება სახელმწიფო ან ადგილობრივი ბიუჯეტის მიერ, ისიც მხოლოდ დაფინანსების ფარგლებში.

სომხეთისა და აზერბაიჯანის ეროვნული კანონმდებლობა შესაძლებლობას იძლევა საჯარო ინფორმაციის გაცემის მოთხოვნები წარედგინოს როგორც ზეპირსიტყვიერად, ასევე წერილობითი ფორმით. ხოლო საქართველოში ინფორმაციის მიღებაში დაინტერესებულმა პირმა, შესაბამის ორგანოს აუცილებლად

¹ პარლამენტი განიხილავს ინიციატივას, რომლის მიღება შეზღუდავს ინფორმაციის თავისუფლებას. დაწვრილებით იხილეთ შესაბამის თავში.

უნდა მიმართოს წერილობითი ან ელექტრონული განაცხადით, აღნიშნული დებულება კი გარკვეულწილად ზღუდავს ინფორმაციის თავისუფლებას.

ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებულ მოთხოვნებზე კონტროლის განსახორციელებლად, მხოლოდ აზერბაიჯანში შეიქმნა დამოუკიდებელი სამეთვალყურეო ორგანო, ე.წ. ომბუდსმენი. თუმცა, ყველა დამკვირვებლის აზრით, ამ ეტაპზე, პრაქტიკაში, ის არ წარმოადგენს ეფექტურ მექანიზმს. სომხეთის და საქართველოს კანონები ვერ უზრუნველყოფენ დამოუკიდებელ სამეთვალყურეო ორგანოს არსებობას, რომელიც ზედამხედველობას გაუწევდა ინფორმაციის მფლობელთა საქმიანობას შესაბამისობას კანონთან.

კანონმდებლობის თანახმად, აზერბაიჯანსა და სომხეთში თანამდებობის პირები პასუხს აგებენ ინფორმაციის მიწოდებაზე უკანონო უარის თქმისა და არასწორი ინფორმაციის მიწოდებისათვის, ისევე როგორც ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებული სხვა დარღვევებისათვის. აღნიშნული დარღვევებისთვის პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა და სისხლის სამართლის კოდექსებით. საქართველოში არ არსებობს კანონით გათვალისწინებული არანაირი პასუხისმგებლობა ინფორმაციის მიწოდებაზე უარის თქმისათვის. ერთადერთ საშუალებას წარმოადგენს სასამართლოში სარჩელის შეტანა, თუმცა სახელმწიფო ბაჟი საკმაოდ მაღალია².

სომხები, აზერბაიჯანელები და ქართველები ინფორმაციის ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით, საკუთარი უფლებებით სარგებლობის საკითხში აღმოჩნდნენ საკმაოდ პასიურები. გამოკითხვების შედეგებმა აჩვენეს, სომეხთა, აზერბაიჯანელთა და ქართველთა უმეტესობა არ გამოიყენებს ინფორმაციის თავისუფლების უფლებას ისეთი საჯარო ინფორმაციის მისაღებად, როგორცაა თანამდებობის პირთა ხელფასები, სახელმწიფო შესყიდვები, პარტიების დაფინანსება, თავდაცვა, განათლება და კერძო საკუთრება კი. სომხები ამ მხრივ გაცილებით აქტიურები აღმოჩნდნენ და გამოხატეს მზადყოფნა გამოიყენონ საჯარო ინფორმაციის გამოთხოვის კანონიერი უფლება. ქართველებისა და აზერბაიჯანელების პასიურობა შეიძლება აიხსნას იმით, რომ ისინი დარწმუნებულები არიან, რომ სურვილის არსებობის შემთხვევაში ასეთ ინფორმაციას დაუბრკოლებრივ მიიღებენ. ამავე დროს მათ არ გამოხატეს ინტერესი მსგავსი საკითხებისადმი. მეორეს მხრივ, სომხებს სჯერათ, რომ მსგავსი ინფორმაცია იქნება საკმაოდ რთულად ხელმისაწვდომი,

² საქართველოს კანონით სასამართლო ბაჟის შესახებ, 29/02/98, პირველი ინსტანციის სასამართლოში სარჩელის ფასი განისაზღვრება - 100 ლარით (დაახლოებით 61 აშშ დოლარი); აპელაცია - 150 ლარი (დაახ. 92 აშშ დოლარი) და კასაცია - 300 ლარი (დაახ. 185 აშშ დოლარი).

თუმცა მათი მეზობელი ქვეყნების მსგავსად, ისინიც არ ავლენენ საკითხისადმი
საკმაო ინტერესს.

შესავალი

ინფორმაციის თავისუფლება მართებულიად ფასდება, როგორც „დემოკრატიის ჟანგბადი“³, რაც თავის მხრივ მნიშვნელობას სძენს ისეთ ცნებებს როგორიც არის, წარმომადგენლობითი დემოკრატია, ანგარიშვალდებულება და ეფექტური მმართველობა. ამავდროულად, ინფორმაციის თავისუფლება წარმოადგენს ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებას, რომელიც უზრუნველყოფილია საერთაშორისო და ეროვნული კანონმდებლობებით. აღნიშნული თავისუფლება დამახასიათებელია ნებისმიერი დემოკრატიული საზოგადოებისთვის, ვინაიდან ის მიზნად ისახავს დემოკრატიული საზოგადოების ადეკვატურ ინფორმირებას, ის წარმოადგენს საშუალებას, რომელიც შესაძლებლობას აძლევს კერძო პირებს დაიცვან საკუთარი უფლებები და ინტერესები, მონაწილეობა მიიღონ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და აიძულონ მმართველი ორგანოები იმუშავონ უკეთესად, გამჭვირვალედ და გახდნენ ადვილად ხელმისაწვდომი.

ინფორმაციის თავისუფლება ძირითადად ეხება სახელმწიფო ორგანოების მფლობელობაში არსებულ საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას. აღნიშნული თავისუფლება გულისხმობს, რომ სახელმწიფო ორგანოების განკარგულებაში არსებული ინფორმაცია განკუთვნილია არამარტო მათთვის, არამედ საზოგადოებრივი კეთილდღეობისათვის. შესაბამისად, ინფორმაცია უნდა იყოს ხელმისაწვდომი საზოგადოებისთვის, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც არსებობს უპირატესი საჯარო ინტერესი.

აღნიშნულ მსჯელობას ითვალისწინებენ სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების შესაბამისი კანონმდებლობები. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, საქართველო წარმოადგენდა რეგიონში პირველ ქვეყანას, რომელმაც 1999 წელს, ინფორმაციის თავისუფლების გარანტიები ასახა შესაბამის ნორმატიულ აქტში⁴. სომხეთში, კანონი ინფორმაციის

³ 19-ე მუხლი, ინფორმაციისა და მედიის თავისუფლება სომხეთში, აზერბაიჯანში და საქართველოში, 2005 წ. აპრილი.

⁴ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, მე-3 თავი - ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ 18/09/1999.

თავისუფლების შესახებ ერთხმად დამტკიცდა პარლამენტის მიერ 2003 წელს, ხოლო აზერბაიჯანში, კანონი ინფორმაციის გამოთხოვის შესახებ დამტკიცდა 2005 წელს, რათა შეეცხო ხარვეზები კანონში ინფორმაციის გაცემისა და ინფორმაციის დაცვის შესახებ კანონში რომელიც თავის მხრივ მიღებულ იქნა 1998 წელს. მიუხედავად დადებითი განვითარებებისა სამართლებრივ დონეზე, სამივე ქვეყანაში⁵, ჯერ კიდევ არსებს მნიშვნელოვანი სირთულეები მოქმედი კანონების აღსრულებაში.

წინამდებარე სახელმძღვანელო წარმოადგენს ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტების ნაკრებს, რომელიც ეხება სამხრეთ კავკასიის რეგიონში ინფორმაციის თავისუფლების საკითხს, ის შესაძლებელია გამოიყენონ ადამიანის უფლებათა დამცველებმა, იურისტებმა და სახელმწიფო ორგანოების წარმომადგენლებმა, სამოქალაქო საზოგადოებამ და მოსახლეობამ. სახელმძღვანელოს მიზანია გამოყენებულ იქნას, როგორც პირველადი წყარო, ნებისმიერი პირის მიერ, ვინც დაინტერესებულია ინფორმაციის მოპოვების უფლებასთან დაკავშირებული საკითხებით.

მიუხედავად იმისა, რომ წინამდებარე კვლევის ძირითად მიზანს არ წარმოადგენს განსახილველ სამ ქვეყანაში, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლებასთან დაკავშირებული ფაქტობრივი პრობლემებისა და ხარვეზების გამოვლენა, ის მაინც ატარებს ერთგვარ ტესტს სხვადასხვა სახელმწიფო სტრუქტურების მიერ, შესაბამისი კანონმდებლობებით გათვალისწინებულ, ინფორმაციის მიწოდებასთან დაკავშირებული ვალდებულებების შესრულების ხარისხთან დაკავშირებით. ამავე დროს, კვლევა ითვალისწინებს, საზოგადოების აზრს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლებასთან დაკავშირებით სომხეთში, აზერბაიჯანსა და საქართველოში, რათა გამომჟღავნდეს საზოგადოების გათვინობიერებულობისა და ცოდნის ხარისხი მათ ფუნდამენტურ უფლებებთან დაკავშირებით.

კვლევა იწყება გართიანებული ერების ორგანიზაციის, ევროპის საბჭოს და ევროპის კავშირის მიერ დადგენილ, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის ფუნდამენტურ უფლებასთან დაკავშირებული საერთაშორისო სტანდარტების მიმოხილვით.

⁵ 19-ე მუხლი, ინფორმაციისა და მედიის თავისუფლება სომხეთში, აზერბაიჯანში და საქართველოში, *supra note 3*, გვ. 2-3.

მეორე თავი აღწერს საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკას და აღნიშნავს იმ მახასიათებლებს, რომელისკენაც უნდა მიისწრაფოდეს ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებული კანონმდებლობა.

მესამე თავი მოიცავს სომხეთში, აზერბაიჯანსა და საქართველოში, ინფორმაციის თავისუფლების ეროვნული განვითარების დეტალურ ანალიზს. კვლევის აღნიშნული ნაწილი განიხილავს ზემოხსენებული იურისდიქციების ეროვნული საკანონმდებლო ბაზების ინდივიდუალურ განვითარებას დამოუკიდებლობის მოპოვების პერიოდიდან, კერძოდ კი 1991 წელს საბჭოთა კავშირის დანგრევიდან.

აღნიშნულ ნაწილს მოჰყვება, ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებულ მოთხოვნებზე შედეგების ანალიზი. აღნიშნული მოთხოვნები დაეგზავნა სამივე იურისდიქციაში, ოცდაათზე მეტ საჯარო დაწესებულებას.

შემდეგი ნაწილი წარმოადგენს სომხეთში, აზერბაიჯანსა და საქართველოში ჩატარებული გამოკითხვების შედეგებს, სადაც მოსახლეობას სთხოვეს, წარმოედგინათ მათი მოსაზრებები ინფორმაციის ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხებზე.

ანგარიშის ბოლო თავი, შედარებით პერსპექტივაში აჯამებს ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებულ საკანონმდებლო ბაზებს სამხრეთ კავკასიაში და საზოგადოების გათვინწობიერებულობას და ინტერესს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლებასთან დაკავშირებით.

საერთაშორისო სტანდარტები

ინფორმაციის თავისუფლება აღიარებულია დემოკრატიის, პოლიტიკური პასუხისმგებლობისა და ღია მმართველობის ქვაკუთხედად. იგი არის ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო კონვენციით დაცული ძირითადი უფლება. ქვემოთ ჩამოთვლილია შესაბამისი საერთაშორისო უწყებების ყველაზე მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტები და ინტერპრეტაციები, რომლებიც ჩამოყალიბდა გაეროს, ევროპის საბჭოსა და ევროკავშირის ხელშეწყობით.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია

ინფორმაციის თავისუფლების მნიშვნელობა გაერომ დასაბამიდანვე აღიარა. გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ, თავისი პირველი სხდომისას აღიარა ინფორმაციის თავისუფლების მნიშვნელობა და დაახასიათა იგი როგორც „გაეროს მიერ აღიარებული ყველა თავისუფლების მთავარი კრიტერიუმი“⁶.

გამოხატვისა და ინფორმაციის თავისუფლებები გამყარებულ იქნა ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაში⁷. რათქმაუნდა, ეს ინსტრუმენტი წარმოადგენს ადამიანის ძირითადი უფლებების განვითარების მთავარ ქვაკუთხედს და „ყველა ერისა და ყველა ადამიანისათვის, მიღწევის საერთო სტანდარტს.“ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის მე-19 მუხლის თანახმად:

ყველას აქვს აზრისა და გამოხატვის თავისუფლება; ეს უფლება მოიცავს გარე ჩარევის გარეშე აზრის ქონის თავისუფლებას და ინფორმაციის, მეზნის, მიღებისა და გავრცელების თავისუფლებას, ნებისმიერი მედია საშუალების გამოყენებით და ყველანაირი წინაღობების უზღუდველყოფით.

სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო კონვენცია არის ინსტრუმენტი, რომელიც წევრ სახელმწიფოებს უყენებს კანონიერ ვალდებულებებს, ასევე იძლევა აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების გარანტიას, მე-19 მუხლის მეორე ნაწილში:

⁶ გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია 59(1), 14 დეკემბერი 1946.

⁷ გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია 217 A (III), 10 დეკემბერი 1948.

ნებისმიერ პირს უნდა ჰქონდეს გამოხატვის თავისუფლება; ეს უფლება უნდა მოიცავდეს ინფორმაციის და ნებისმიერი სახის აზრის სიტყვიერად, ხელნაწერით თუ ნაბეჭდით, ხელოვნების ფორმით ან პირის მიერ არჩეული მედიის საშუალებით გადმოცემას.

ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა, რომელიც პასუხისმგებელია წევრი ქვეყნების მიერ სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო კონვენციის იმპლემენტაციის მონიტორინგზე, თავის ბოლო ძირითად კომენტარში No 34⁸, რომელიც ეხება 19-ე მუხლის მეორე ნაწილს, აღნიშნავს, რომ კანონიერი რეგულაცია მოიცავს საჯარო სტრუქტურების ხელთ არსებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის თავისუფლებასაც. კომიტეტი კიდევ უფრო შორს წავიდა და დაადგინა, რომ ასეთი ინფორმაცია მოიცავს საჯარო სტრუქტურების ხელთარსებულ ჩანაწერებს, მათი შენახვის ფორმის, წყაროსა და გამოშვების თარიღის მიუხედავად. ამ კონტექსტში, საჯარო სტრუქტურად მოიაზრება სახელმწიფოს ყველა განშტოება (აღმასრულებელი, საკანონმდებლო და სასამართლო) და ყველა საჯარო თუ სამთავრობო სამსახური, ეროვნულ, რეგიონულ თუ ლოკალურ დონეზე, რომლებიც ინაწილებენ წევრი ქვეყნის პასუხისმგებლობას. ასეთი სტრუქტურების ჩამონათვალი შეიძლება ასევე მოიცავდეს სხვა ორგანიზაციებს, იმ შემთხვევაში თუ ეს ორგანიზაციები ასრულებენ საჯარო ფუნქციებს.

იმისთვის, რომ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის თავისუფლება გახდეს ეფექტური, წევრმა სახელმწიფოებმა საჯაროდ უნდა გამოაქვეყნონ სახელმწიფოს მიერ ხელთარსებული საზოგადოებისათვის საინტერესო ინფორმაცია. წევრმა ქვეყნებმა უნდა გააკეთონ ყველაფერი, რაც მათ ძალუბთ, რათა უზრუნველყონ მარტივი, სწრაფი, ეფექტური და პრაქტიკული გზა ასეთი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობისთვის. პროცედურები უნდა შეესაბამებოდეს სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო კონვენციის შესაბამის წესებს, რათა მოთხოვნის არსებობისას უზრუნველყოფილ იქნას დროული წარმოება. ინფორმაციის მოთხოვნის გადასახადი არ უნდა იყოს გაუმართლებლად მაღალი, რათა არ იქცეს წინაღობად ინფორმაციის მოპოვებისას. მმართველმა ორგანოებმა უნდა წარმოადგინონ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე უარის თქმის შესაბამისი ახსნა-განმარტება. უნდა შეიქმნას საშუალებები აპელაციისათვის, როგორც ინფორმაციის მიწოდებაზე უარის თქმის, ისევე მოთხოვნაზე პასუხის გაუცემლობის შემთხვევებში.

⁸ მთავარი კომენტარი No. 34 , 19-ე მუხლთან დაკავშირებით (აზრისა და გამოხატვის თავისუფლება) ივლისი, 2011 წ.

ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ დებულებები შეგვიძლია ვიხილოთ სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო კონვენციის სხვა მუხლებშიც.

მაგალითად, 25-ე მუხლში, რომელიც გამოყოფს ყველა მოქალაქის უფლებას, ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, უშუალოდ მიიღოს მონაწილეობა სახელმწიფო საქმიანობის წარმართვაში, რათა თანასწორობის ძირითად პრინციპებზე დაყრდნობით, წვდომა გააჩნდეს საჯარო სამსახურზე. ეს დებულება, ინფორმაციის თავისუფლების უფლებასთან ერთად, მოიცავს მედიისათვის სახელმწიფო საქმიანობასთან დაკავშირებული ინფორმაციის⁹ ხელმისაწვდომობის უფლებას და საზოგადოების უფლებას, მიიღოს ინფორმაცია მედიისაგან¹⁰.

პირადი ცხოვრების უფლება, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო კონვენციის 17-ე მუხლშია მოცემული, რომელიც ასევე კავშირშია ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის თავისუფლებასთან. ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, თავის ძირითად კომენტარში No 16¹¹, რომელიც ეხება სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო კონვენციის 17-ე მუხლს, აღნიშნავს, რომ ყველა ადამიანს აქვს უფლება გამოარკვიოს არის თუ არა შენახული მასზე პირადული ინფორმაცია ავტომატურ საინფორმაციო ფაილებში და იმ შემთხვევაში თუ არის, რა მიზნით და მიზეზებით. ყველა ადამიანს უნდა ჰქონდეს უფლება გამოიძიოს რომელი საჯარო სამსახურები ან კერძო პირები და ორგანიზაციები ფლობენ, ან შესაძლოა ფლობდნენ მასზე არსებულ ინფორმაციას. თუ ასეთი მონაცემები შეიცავენ არასწორ პირად ინფორმაციას, ან მოძიებული ან დამუშავებული არიან არაკანონიერი გზებით, ნებისმიერ პირს უნდა ჰქონდეს უფლება მოახდინოს აღნიშნული ჩანაწერების შესწორება.

ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, თავის ძირითად კომენტარში No 32, რომელიც ეხება სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო კონვენციის 14-ე მუხლს, „ადეკვატური საშუალებების“ ცნების ინტერპრეტაციით, აყალიბებს წესებს იმ ინფორმაციაზე, რომელიც უკავშირდება დანაშაულებრივ ქმედებებში ბრალდებულ პირებს, მაგალითად დოკუმენტების ან ნივთმტკიცებულებების

⁹ იხილეთ No. 633/95, *Gauthier v. Canada*.

¹⁰ იხილეთ No. 1334/2004, *Mavlonov and Sa'di v. Uzbekistan*.

¹¹ კომენტარი No. 16, მუხლი 17 (კონფიდენციალურობის, ოჯახის, სახლისა და კორესპონდენციის, ასევე პატივისა და რეპუტაციის დაცვის უფლებების შესახებ), აპრილი 1988.

ხელმისაწვდომობას; ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა გულისხმობს, ყველა ინფორმაციას, რომელსაც ბრალდების მხარე გეგმავს წარადგინოს სასამართლოში, ან რომლებიც წარმოადგენენ გამამართლებელ¹² მტკიცებულებას.

ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებული დებულებები შეგვიძლია ვიხილოთ გაეროს სპეციალიზირებულ ხელშეკრულებებშიც.

მაგალითად, ბავშვთა უფლებების დაცვის კონვენციის 31-ე მუხლის თანხმად:

ბავშვს უნდა ჰქონდეს გამოხატვის თავისუფლება; ეს უფლება უნდა მოიცავდეს ინფორმაციის და ნებისმიერი სახის აზრის სიტყვიერად, ხელნაწერით თუ ნაბეჭდით, ხელოვნების ფორმით ან ბავშვის მიერ არჩეული მედიის საშუალებით გავრცელების თავისუფლებას, ყველანაირი წინააღმდეგობის მიუხედავად.

ბავშვთა უფლებების კომიტეტმა, რომელიც პასუხისმგებელია ზემოხსენებული კონვენციის მონიტორინგზე, ძირითად კომენტარში No 12, რომელიც ეხება ბავშვის უფლებას, რომ მოსმენილ იქნას, ხაზი გაუსვა რომ განხილვის უფლების კონტექსტში, ბავშვის მიერ საკუთარი ხედვების გამოხატვის უფლების სრული რეალიზაციისათვის, მას უნდა მიეწოდოს ინფორმაცია ყველა საკითხზე, ალტერნატივებზე და შესაძლო გადაწყვეტილებებზე, ასევე მათ შედეგებზე. ინფორმაციის მიწოდება უნდა მოხდეს მათ ბავშვისთვის მოსმენაზე პასუხისმგებელი პირების მიერ, ასევე მისი მშობლების ან მეურვის მიერ. ბავშვს ასევე უნდა აუხსნან ის პირობები, რომლის საფუძველზეც მას სთხოვენ საკუთარი აზრის გამოხატვას. კომისიამ დაადგინა, რომ ინფორმაციის ეს უფლება ძალიან მნიშვნელოვანია, ვინაიდან იგი არის ბავშვის საღი აზროვნების¹³ წინაპირობა.

რასობრივი დისკრიმინაციის ნებისმიერი ფორმის აღმოფხვრის კონვენცია, კერძოდ მე-4 და მე-5 მუხლები, შეიცავს მნიშვნელოვან დებულებებს, რომლებიც ადასტურებენ ინფორმაციის თავისუფლების მნიშვნელობას.

უნარშეზღუდული ადამიანების უფლებების დაცვის კონვენცია პირდაპირ ეხმაურება აზროვნებისა და გამოხატვის თავისუფლებას და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლებას, რომელიც მოიცავს უნარშეზღუდული პირების მიერ ინფორმაციისა და

¹² კომენტარი No. 32, მუხლი 14 (სასამართლოს წინაშე თანასწორობის და სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება) პარ. 33, აგვისტო, 2007 წ.

¹³ კომენტარი No. 12 (2009) ბავშვის უფლება მოსმენილ იქნას, ბავშვთა უფლებების კომიტეტი, 51-ე სხდომა, ქენევა 12 მაისი-12 ივნისი, 2009 წ.

მოსაზრების მოძიების, მიღებისა და გავრცელების თავისუფლებას, თანასწორობის პრინციპზე დაფუძნებით და მათ მიერ არჩეული ნებისმიერი კომუნიკაციის ფორმით, მათ შორის:

- a) საზოგადოებისათვის განკუთვნილი ინფორმაციის მიწოდება უნარშეზღუდული ადამიანებისათვის, მათთვის მისაღები ფორმატისა და სხვადასხვა შეზღუდული უნარებისათვის შესაფერისი ტექნოლოგიების გამოყენებით, დროულად, ნებისმიერი სახის დამატებითი საფასურის გარეშე.
- b) უშუალო ურთიერთობის უნარშეზღუდული პირების მიერ არჩეული ჟესტების ენის, ბრაელის დამწერლობის, გამამღიერებელი და ალტერნატიული კომუნიკაციების გზების და ყველა ხელმისაწვდომი ფორმის, მეთოდის და ფორმატის მიღება და ხელშეწყობა.
- c) იმ კერძო ორგანიზაციების იძულება, რომლებიც აწვდიან საზოგადოებას სხვადასხვა მომსახურებას, მათ შორის ინტერნეტის გამოყენებითაც, რომ მათ თავიანთი მომსახურებები ხელმისაწვდომი და გამოსადეგი ფორმით მიაწოდონ უნარშეზღუდულ პირებსაც.
- d) მასმედიის წახალისება, მათ შორის ინფორმაციის ინტერნეტით გამავრცელებლებისაც, რომ მათ თავიანთი მომსახურებები ხელმისაწვდომი გახადონ უნარშეზღუდული პირებისთვისაც.
- e) ჟესტების ენის გამოყენება და წახალისება¹⁴.

გაეროს ანტიკორუფციული კონვენციის მეათე მუხლი მოუწოდებს წევრ სახელმწიფოებს, მიიღონ ყველა აუცილებელი ზომა, რათა გაზარდონ გამჭვირვალობა საკუთარ საჯარო ადმინისტრაციებში, მათ შორის საორგანიზაციო, ფუნქციონალური და გადაწყვეტილების მისაღები პროცესების ჩათვლით, საჭიროების მიხედვით. მეათე მუხლი მიდის კიდევ უფრო შორს და გვაწვდის არასრულ ჩამონათვალს იმ ზომებისა, რომლებიც უნდა მიიღონ ხელმომწერმა მხარეებმა:

- a. ისეთი რეგულაციებისა და პროცედურების მიღება, რომლებიც საშუალებას მისცემს საზოგადოების წევრებს, საჭიროების შემთხვევაში მიიღონ ინფორმაცია საჯარო ადმინისტრაციის საორგანიზაციო, ფუნქციონალური და გადაწყვეტილების მიღების პროცესების შესახებ, ასევე პირადი ცხოვრებისა და პერსონალური ინფორმაციის დაცვის კონცეფციიდან გამომდინარე, იმ

¹⁴ გაეროს კონვენცია უნარშეზღუდული პირების უფლებების შესახებ, მუხლი 21, მიღებული 2006 წლის 13 დეკემბერს.

გადაწყვეტილებებზე და კანონიერ ქმედებებზე, რომლებიც ეხებათ უშუალოდ საზოგადოების წევრებს.

- b. საჭიროების შემთხვევაში, ადმინისტრაციული პროცედურების გამარტივება, რათა საზოგადოებისათვის გაადვილდეს კომპეტენტური გადაწყვეტილების მიმღები ორგანოს ხელმისაწვდომობა და
- c. იმ ინფორმაციის გავრცელება, რომელიც შეიცავს პერიოდულ მოხსენებებს, საჯარო ადმინისტრირებაში კორუფციის რისკის შესახებ.

გაეროს ანტიკორუფციული კონვენციის 10-ე¹⁵ მუხლი მოითხოვს, რომ სახელმწიფო სტრუქტურებმა მიიღონ ყველა აუცილებელი ზომა, რათა საჯარო ადმინისტრაციის საქმიანობა, ფუნქციონირება და გადაწყვეტილების მიღების პროცესი გახდეს უფრო გამჭვირვალე. მე-10 მუხლი ითვალისწინებს, არასრულ სიას იმ ამოცანებისა, რომელიც უნდა აღასრულონ ხელისმომწერმა მხარეებმა:

- (a) მიღებულ იქნას, შესაბამისი პროცედურები და წესები, რომლებიც საზოგადოებას საშუალებას მისცემენ მიიღონ ინფორმაცია საჯარო ადმინისტრაციის საქმიანობის, მუშაობისა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესის შესახებ, კონფიდენციალურობის დაცვის, პირადი მონაცემების უზრუნველყოფით, ასევე საზოგადოების წევრებთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებებისა და სამართლებრივი აქტების გათვალისწინებით;
- (b) საზოგადოების მიერ, გადაწყვეტილების მიმღები ორგანოების ინფორმაციისადმი ხელმისაწვდომობის ადმინისტრაციული პროცედურების გამარტივება;
- (c) იმ ინფორმაციის გამოქვეყნება, რომელიც შეიძლება შეიცავდეს პერიოდულ მოხსენებებს საჯარო ადმინისტრაციებში შესაძლო კორუფციის რისკებს.

ასევე, ყველა წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა მიიღოს სათანადო ზომები, იმისათვის, რომ საზოგადოებისთვის ცნობილი იყოს შესაბამისი ანტიკორუფციული უწყებები, ხოლო ეს უწყებები გახდნენ უფრო ხელმისაწვდომნი, რათა მიიღონ მოხსენებები, მათ შორის ანონიმური, ნებისმიერ ინციდენტზე, რომელიც შეიძლება ჩაითვალოს ამ კონვენციის მიერ ჩამოყალიბებული ნორმების დარღვევად.

¹⁵ გაეროს კონვენცია კორუფციის წინააღმდეგ. ასამბლეის რეზოლუცია 58/4 31 ოქტომბერი. 2003 წ.

აარჰუსის¹⁶ კონვენცია მოიცავს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას, საზოგადოების მონაწილეობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და წვდომას გარემოს დაცვის საკითხებთან დაკავშირებულ ინფორმაციასთან. კონვენციის მიერ ჩამოყალიბებული სტანდარტები მოითხოვენ მთავრობის ანგარიშვალდებულებას, გამჭვირვალობას და კომუნიკაბელურობას. ის საზოგადოებას ანიჭებს უფლებებს, ხოლო წევრ სახელმწიფოებს აკისრებს ვალდებულებებს, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობასა და საზოგადოების მიერ გარემოს დაცვის საკითხებში მონაწილეობასთან დაკავშირებით. მთავარი იდეა არის ის, რომ თითოეულ მოქალაქეს უნდა ჰქონდეს უფლება გარემოს დაცვის საკითხებზე მიიღოს ინფორმაცია მარტივად და ამომწურავად¹⁷. საჯარო დაწესებულებებმა უნდა უზრუნველყონ მოთხოვნილი ინფორმაციის დროული მოძიება და გაცემა. ინფორმაციის მიწოდებაზე უარი თქმა შეიძლება მხოლოდ შეზღუდულ და წინასწარ კარგად განსაზღვრულ პირობებში¹⁸.

გარემოს დაცვის საკითხებზე საუბრისას, ასევე უნდა ავლნიშნოთ, რომ გაერთიანებული ერების, გარემოს დაცვის პროგრამის მიერ შემუშავებული სახელმძღვანელო გვაწვდის ახსნას იმის შესახებ, თუ როგორ მივიღოთ გარემოს დაცვის საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაცია. სახელმძღვანელო ცდილობს დაეხმაროს სახელმწიფოებს შესაძლო ხარვეზების შევსებაში, რომლებიც არსებობენ მათ საკანონმდებლო ნორმებსა და რეგულაციებში, რომლებიც თავისწილ მნიშვნელოვანი და შესაფერისია ინფორმაციის მიღების, საზოგადოებრივი ჩართულობისა და გარემოს დაცვის საკითხებზე სამართლიანობის მიღწევისათვის. მთავრობებს შეუძლიათ გამოიყენონ ეს სახელმძღვანელო ეროვნული კანონმდებლობის შემუშავების ან შესწორებისათვის. თუ არსებული კანონმდებლობა ან პრაქტიკა იძლევა ინფორმაციის ფართო წვდომას, სახელმძღვანელო მოუწოდებს ქვეყნებს უფრო ფართო საზოგადოებრივი ჩართულობისაკენ ან გარემოს დაცვის საკითხებთან დაკავშირებული სამართლის უფრო ფართო წვდომისკენ¹⁹. აღნიშნულ

¹⁶ გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის კონვენცია, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, საზოგადოების მონაწილეობის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და გარემოს საკითხებში მართლმსაჯულების შესახებ. აარჰუსი დანია. 25 ივნისი 1998.

¹⁷ *Ibid*, მუხლი 4 (1) და (2); მუხლი 5.

¹⁸ *Ibid*, მუხლი 4 (3) და (4).

¹⁹ ეროვნული კანონმდებლობის განვითარების სახელმძღვანელო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, საზოგადოების მონაწილეობის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და გარემოს საკითხებში მართლმსაჯულების შესახებ, მიღებული UNEPGCSSXI. თებერვალი, 2010 წ. UNEPGC-ის სპეციალური სხდომა, ბალი, ინდონეზია.

პირობებში, გარემოს დაცვის ინფორმაცია, რომელიც საზოგადოებრივი საკუთრებაა, სხვასთან ერთად, უნდა მოიცავდეს ინფორმაციას გარემოს დაცვის ხარისხზე, გარემოს ჯანმრთელობაზე ზემოქმედებაზე და ფაქტორებზე, რომლებსაც აქვს მასზე გავლენა, ასევე დამატებით ინფორმაციას კანონმდებლობისა და პოლიტიკის შესახებ და რჩევას ინფორმაციის მოპოვების შესახებ.

გაეროს სისტემაში ინფორმაციის თავისუფალ მიწოდებას აკვირდება და გულმოდგინედ სწავლობს გაეროს სპეციალური მომხსენებელი აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების საკითხებში, რომელიც დაარსდა 1993 წელს ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მიერ გაეროს სპეციალური პროცედურების ჩარჩოებში. სპეციალური მომხსენებელი აქტიურად მიმართავს ინფორმაციის თავისუფლების საკითხს თავისი მანდატის ფარგლებში.

1998 წელს, თავის ყოველწლიურ მოხსენებაში, სპეციალურმა მომხსენებელმა არაერთხელ ხაზი გაუსვა, რომ ინფორმაციის თავისუფლება არ უნდა იქნეს განხილული, როგორც აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების ნაწილი, არამედ როგორც დამოუკიდებელი თავისუფლება²⁰, ასევე, რომ უფრო მიზანშეწონილია მთავრობის ხელთარსებულ ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის უფლება იყოს კანონი²¹, ვიდრე გამოჩაღების. ინფორმაციის ძიების, მიღებისა და გავრცელების უფლება სახელმწიფოებს აკისრებს პოზიტიურ ვალდებულებას, რათა უზრუნველყონ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, განსაკუთრებით იმ ინფორმაციის გათვალისწინებით, რომელიც გააჩნია მთავრობას, ყველა ტიპის საცავებსა და სამიერო სისტემებში²².

2000 წელს, თავის ყოველწლიურ მოხსენებაში, მომხსენებელმა ხაზი გაუსვა ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლების ფუნდამენტურ მნიშვნელობას, რომელიც:

....არის ერთ-ერთი იმ უფლებათაგანი, რომელზეც არის დამოკიდებული, თავისუფალი და დემოკრატიული საზოგადოება. იგი ასევე არის უფლება, რომელიც აზრს აძლევს მონაწილეობის მიღების უფლებას, რომელიც თავის მხრივ აღიარებულ

²⁰ სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, ინფორმაციის ძიებისა და მიღების უფლების შესახებ, განვითარებად ქვეყნებში, მედიის საშუალებებზე არჩევნების პერიოდში, ახალი საინფორმაციო ტექნოლოგიების მნიშვნელობაზე, ეროვნულ უსაფრთხოებაზე, ქალთა უფლებებზე და გამოხატვის თავისუფლებაზე. გაერო. Doc. E/CN.4/1998/40, 28. იანვარი.1998, პარა. 11.

²¹ Ibid, ნაწილი 12.

²² Ibid, ნაწილი 14.

იქნა ფუნდამენტურ უფლებად, მაგალითად, განვითარების უფლების რეალიზებისათვის²³.

ამასთანავე მან მოიწონა იმ დებულებათა ნაკრები, რომლებიც შეიქმნა მე-19 მუხლისა და ცენზურის საწინააღმდეგო საერთაშორისო ცენტრის მიერ. ეს პრინციპები, რომელთაც ეწოდათ "საზოგადოების უფლება იცოდეს: ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობის პრინციპები", ეფუძნება საერთაშორისო და რეგიონულ კანონებსა და სტანდარტებს, მათ შორის სახელმწიფო პრაქტიკას და კანონის ძირითად ნორმებს, რომლებიც აღიარებულია სახელმწიფოთა თანამეგობრობის მიერ²⁴. ამ ნიადაგზე, მომხსენებელმა მოუწოდა მთავრობებს, რათა მათ მოეხდინათ ადგილობრივი კანონმდებლობების შესაბამისი ნაწილის, ამ ძირითად პრინციპებთან შესაბამისობაში მოყვანა:

- სახელმწიფო ორგანოები ვალდებული არიან გასცენ ინფორმაცია და შესაბამისად საზოგადოების ყველა წევრს უფლება აქვს მიიღოს ეს ინფორმაცია; "ინფორმაცია" მოიცავს ყველა ჩანაწერს, რომელიც მოეპოვება სახელმწიფო უწყებას, მისი შენახვის ფორმის მიუხედავად;
- ინფორმაციის თავისუფლება გულისხმობს, რომ სახელმწიფო ორგანოები აქვეყნებენ და ფართოდ ავრცელებენ საზოგადოებისათვის საინტერესო დოკუმენტაციას, მაგალითად, ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ როგორ ფუნქციონირებს სახელმწიფო სტრუქტურა და ნებისმიერი გადაწყვეტილების ან პოლიტიკის შინაარსი, რომელსაც გავლენა აქვს საზოგადოებაზე;
- კანონმა ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ, როგორც მინიმუმი, უნდა შექმნას პირობა საჯარო განათლებისათვის და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლების შესახებ ინფორმაციის გავრცელებისათვის; კანონმა ასევე უნდა აღნიშნოს რამოდენიმე მექანიზმი, რომლებიც შეეხება მთავრობაში არსებულ გასაიდუმლოების კულტურის პრობლემას;
- ინფორმაციის გამჟღავნებაზე უარის თქმა არ შეიძლება ეფუძნებოდეს მთავრობის მხრიდან სამარცხვინო ფაქტების გამჟღავნებისგან თავის არიდების ან მისი არასწორი საქციელის დაცვის მიზნებს; ინფორმაციის

²³ სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, ცილისწამებასთან დაკავშირებულ სისხლის სამართლის საქმეებზე, პოლიციაზე და სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემასა და ახალ ტექნოლოგიებზე. გაერო Doc. E/CN.4/2000/63, 18 იანვარი 2000 წ, ნაწილი 42.

²⁴ Ibid, ნაწილი 43

გავრცელებისაგან თავის შეკავების კანონიერი მიზნების სრული სია უნდა იყოს გაწერილი კანონში და გამონაკლისები დეტალურად უნდა იყოს აღწერილი, ისე რომ თავიდან ავიცილოთ ისეთი მასალების ასახვა, რომლებიც არ ვნებენ კანონიერ ინტერესებს;

- ყველა საჯარო ორგანოს უნდა დაევალოს ღია, ხელმისაწვდომი შიდა სისტემის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოების უფლებას, მიიღოს ინფორმაცია. კანონმა უნდა დააწესოს მკაცრი დროის ლიმიტი ინფორმაციის მიწოდების მოთხოვნების დამუშავებაზე და მოითხოვოს, რომ ნებისმიერ უარს თან ახლდეს დამოუკიდებელი ახსნა-განმარტება უარის თქმის შესახებ;
- ინფორმაციის მიღების უფლების გადასახადი არ უნდა იყოს ისეთი მაღალი, რომ პოტენციური აპლიკანტისათვის იქცეს წინაღობად და უარყოს თავად კანონის აზრი;
- კანონმა უნდა შექმნას პრეზუმფცია, რათა სამთავრობო უწყებების ყველა შეხვედრა იყოს ღია საზოგადოებისათვის;
- კანონი უნდა მოითხოვდეს, რომ სხვა კანონების ინტერპრეტაცია, შესაძლებლობების ფარგლებში მოხდეს მისი დებულებების შესაბამისად; გამონაკლისების რეჟიმი, რომელიც იქნება ინფორმაციის თავისუფლების კანონთან მიმართებაში, უნდა იყოს საზრიანი და სხვა კანონებს არ უნდა მიეცეს მისი გაფართოების საშუალება;
- პირები დაცულები უნდა იყვნენ ყველანაირი სამართლებრივი, ადმინისტრაციული ან სამსახურეობრივი სანქციებისაგან, არასწორი საქციელის, დანაშაულის, არაკეთილსინდისიერი საქციელის, კანონით დაკისრებული მოვალეობისათვის თავის ვერგართმევის შემთხვევის, კანონის გადამეტების ან ადმინისტრაციულ ორგანოში²⁵ კორუფციისა და არაკეთილსინდისიერების მხილების გამო.

2003 და 2004 წლის ყოველწლიურ მოხსენებებში, მან ისაუბრა ინფორმაციის თავისუფლების მნიშვნელობაზე აივ²⁶ დაავადების უკეთ შესწავლისა და პრევენციის

²⁵ Ibid, ნაწილი 44.

²⁶ სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ, რომელიც ეხება გამოხატვის თავისუფლებასა და კონტრ-ტერორისტულ ზომებს. გაერო Doc. E/CN.4/2003/67, 30 დეკემბერი 2002; სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის იმპლემენტაციის შესახებ, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა განათლებისა და აივ/შიდსის პრევენციის მიზნებისთვის, ასევე გამოხატვის თავისუფლების უფლება და კონტრ-ტერორისტული ზომები. გაერო Doc. E/CN.4/2004/62, 12 დეკემბერი 2003.

საკითხებთან დაკავშირებით. შემდეგ მოხსენებებში, სპეციალური მომხსენებელი შეეხო ისეთ საკითხებს როგორიცაა ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლებას და მედიის პროფესიონალი²⁷ მუშაკების დაცვისა და უსაფრთხოების საკითხებს, ასევე მთავარ ტენდენციებსა და გამოწვევებზე, რომლებიც პირის მიერ, ინტერნეტით²⁸ ინფორმაციისა და საკუთარი მოსაზრებების მოძიების, მიღებისა და გავრცელების თავისუფლებას უდგას.

ევროპის საბჭო

საჯარო სამსახურის ხელთარსებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის თავისუფლების აღიარებას პირველად მხარი დაუჭირა ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 1981 წლის 25 ნოემბერს მიღებული, რეკომენდაცია R(81)19-ის ევროპულმა კონტექსტმა, რომელმაც ჩამოაყალიბა პრინციპების ერთობლიობა, კერძოდ:

ყველას, წევრი ქვეყნის იურისდიქციის ფარგლებში, აქვს უფლება ნებისმიერი სამთავრობო სტრუქტურიდან, მოთხოვნის შემთხვევაში, მიიღოს ნებისმიერი სახის ინფორმაცია, გარდა საკანონმდებლო და სასამართლო ორგანოებისა; უნდა დაინერგოს ეფექტური და შესაფერისი მეთოდები, რათა მოხდეს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა; ინფორმაციის მიწოდებაზე უარის თქმა დაუშვებელია იმ მოტივით, რომ ინფორმაციის მომთხოვნს არ გააჩნია სპეციფიკური ინტერესი ამ საკითხისადმი; ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა უნდა იყოს დაფუძნებული თანასწორობის პრინციპზე.

ეს პრინციპები შეიძლება გახდეს მხოლოდ ისეთი აკრძალვებისა და შეზღუდვების საგანი, რომლებიც აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ლეგიტიმური საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვისათვის (როგორიცაა: ეროვნული უსაფრთხოება, საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, საზოგადოებრივი წესრიგი, ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობა, დანაშაულის პრევენცია, კონფიდენციალურად

²⁷ სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლებასა და მედია პროფესიონალების უსაფრთხოების შესახებ. გაერო. Doc. E/CN.4/2005/64, 17 დეკემბერი 2004; სპეციალური მომხსენებლის მოხსენება ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შესახებ, ჟურნალისტებისა და მედიის პროფესიონალების უსაფრთხოება და დაცვა, გამოხატვის თავისუფლების სამართლებრივი შეზღუდვები, აზრისა და გამოხატვის თავისუფლება, ასევე მათი ადამიანის უფლებების რეალიზაცია. გაერო Doc. A/HRC/7/14, 28 თებერვალი 2008.

²⁸ სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, ძირითადი მიმართულებებისა და გამოწვევების შესახებ, პირების უფლებაზე ეძიონ, მიიღონ და გავრცელონ ინფორმაცია და ნებისმიერი იდეები ინტერნეტის მეშვეობით. გაერო. Doc. A/HRC/17/27, 16 მაისი. 2011.

მიღებული ინფორმაციის გამჟღავნებისგან თავის არიდება), და პირადი ცხოვრებისა და სხვა კანონიერი პირადი ინტერესების დაცვისათვის, თუმცა, იმის გათვალისწინებით, რომ პირს შესაძლოა გააჩნდეს კონკრეტული ინტერესი, საჯარო უწყებების მიერ ხელთარსებულ ინფორმაციაზე, რომელიც ეხება უშუალოდ მას.

ამასთანავე, რეკომენდაცია განსაზღვრავს, რომ ინფორმაციის ნებისმიერი მოთხოვნა უნდა იქნას განხილული და გადაწყვეტილი დროის გონივრულ ვადაში. ინფორმაციის გაცემაზე ნებისმიერი უარი უნდა ეფუძნებოდეს მიზეზებს, რომლებიც დაკავშირებულია კონკრეტულ კანონთან ან პრაქტიკასთან და შესაბამისი მოთხოვნის შემთხვევაში უნდა იქცეს განხილვის საგნად.

2002 წელს, მინისტრთა კომიტეტმა მიიღო ახალი რეკომენდაცია ოფიციალურ დოკუმენტებთან²⁹ დაშვების უფლებასთან დაკავშირებით. იგი მოქალაქეს ანიჭებს უფლებას, მოთხოვნის არსებობისას, მიიღოს დაშვება ოფიციალურ დოკუმენტზე:

წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა მოახდინონ იმის გარანტირება, რომ მოთხოვნის შემთხვევაში, ყველას ჰქონდეს შესაძლებლობა მიიღოს დაშვება სახელმწიფო ორგანოს მიერ ხელთარსებულ დოკუმენტზე. ეს პრინციპი უნდა გატარდეს ყოველგვარი, მათ შორის ეროვნული ნიადაგზე წარმოშობილი დისკრიმინაციის გარეშე.

მოცემული რეკომენდაციის მიზნებისათვის, ცნება "სახელმწიფო ორგანოები", მოიცავს მთავრობას და ადმინისტრაციულ ორგანოებს ეროვნულ, რეგიონულ და ლოკალურ დონეებზე, ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს, მანამ სანამ ისინი ახორციელებენ სახელმწიფო საქმიანობას ან ასრულებენ ადმინისტრაციული ხელისუფლების ფუნქციებს, როგორც ეს განსაზღვრულია ეროვნული კანონმდებლობით. "ოფიციალური დოკუმენტების" ცნება ვრცელდება ყველა სახის ინფორმაციაზე, რა სახითაც არ უნდა იყოს იგი ჩაწერილი, შექმნილი, მიღებული და შენახული სახელმწიფო სტრუქტურების მიერ, რომელიც დაკავშირებულია სამთავრობო თუ ადმინისტრაციულ ფუნქციებთან, იმ დოკუმენტაციის გამოკლებით, რომელიც ჯერ კიდევ მომზადების პროცესშია. ოფიციალური დოკუმენტის გამომთხოვნი აპლიკანტი ვალდებული არ არის, დაასაბუთოს თავისი მოთხოვნის მიზეზები და მიზნები.

²⁹ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია Rec (2002) 2 ოფიციალური დოკუმენტების ხელმისაწვდომობის შესახებ. (2002).

ამავე დროს, შესაძლებელია ოფიციალურ დოკუმენტებთან დაშვება შეიზღუდოს. ასეთ ვითარებაში, შეზღუდვები დეტალურად უნდა იყოს გაწერილი კანონში, ასევე ისინი აუცილებლად უნდა იყოს დემოკრატიული საზოგადოებისთვის განკუთვნილი და უნდა იყოს შესაბამისი დაცვის მიზნების პროპორციული, როგორცაა: ეროვნული უსაფრთხოება, თავდაცვა და საერთაშორისო ურთიერთობები; საზოგადოებრივი უსაფრთხოება; დანაშაულებრივი საქმიანობის პრევენცია, გამოძიება და დევნა; პირადი ცხოვრება და სხვა კანონიერი პირადი ინტერესი; კომერციული და სხვა ეკონომიკური ინტერესები, იქნებიან ისინი პირადი თუ საჯარო სახის; მხარეების თანასწორუფლებიანობა სასამართლო საქმის წარმოებისას; ბუნების დაცვა; ინსპექცია, სამთავრობო ორგანოს მიერ კონტროლი და ზედამხედველობა; სახელმწიფოს ეკონომიკური, სავალუტო და ვალუტის გაცვლის კურსის პოლიტიკა; სამთავრობო უწყების შიგნით ან უწყებებს შორის წარმოებული სამუშაოს კონფიდენციალურობა, რაიმე საკითხის მომზადებისას. ოფიციალურ დოკუმენტებთან დაშვებაზე პირს შეიძლება უარი ეთქვას, თუ ამ დოკუმენტში არსებული ინფორმაციის გამჟღავნება ავნებს ან შესაძლოა ავნოს ზემოთ ჩამოთვლილი ინტერესებიდან რომელიმეს, თუ არ არსებობს ამ ინფორმაციის გამჟღავნების საზოგადოებრივი ინტერესი, რომელიც გადაჭონის რისკს.

რეკომენდაცია ეხება სახელმწიფოს ვალდებულებას "თავისი ინიციატივით და საჭიროების შემთხვევაში, მიიღოს აუცილებელი ზომები, რათა გამოქვეყნდეს მის ხელთარსებული ინფორმაცია, როდესაც ასეთი ინფორმაციის გავრცელება შედის საჯარო ადმინისტრირების გამჭვირვალობისა და ეფექტურობის ამაღლების წახალისების ინტერესებში, ან როდესაც იგი წახალისებს საზოგადოებას, მონაწილეობა მიიღოს მისთვის საინტერესო საკითხებში³⁰".

აღნიშნული რეკომენდაცია წარმოადგენდა შთაგონების წყაროს, რათა შეექმნათ პირველი, შესასრულებლად სავალდებულო საერთაშორისო ინსტრუმენტი, რომელიც აღიარებდა ოფიციალური დოკუმენტების ხელმისაწვდომობის უფლებას და რომელიც ჩამოაყალიბა ევროპის საბჭომ, კერძოდ *ოფიციალური დოკუმენტების ხელმისაწვდომობის კონვენცია*³¹. ეს ინსტრუმენტი განსაზღვრავს მინიმალურ

³⁰ მუხლი XI *supra* note 29.

³¹ ევროპის საბჭოს კონვენცია ოფიციალური დოკუმენტების ხელმისაწვდომობის შესახებ, რომელიც მიიღო მინისტრთა კომიტეტმა 2008 წლის 27 ნოემბერს, მინისტრების მოადგილეების 1042 სხდომაზე. დღემდე, ევროპის საბჭოს 14-მა წევრმა ქვეყანამ მოაწერა მას ხელი. სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებიდან მხოლოდ საქართველომ მოაწერა აღნიშნულ კონვენციას ხელი.

სტანდარტს, რომელსაც ყველა წევრმა სახელმწიფომ უნდა მისდიოს. კონვენცია აწესებს უფლებას, მოითხოვოს ”ოფიციალური დოკუმენტაცია”, რომელშიც განსაზღვრულია სახელმწიფოს განკარგულებაში არსებული ნებისმიერი ინფორმაცია. კონვენციის ძლიერ მხარედ შეიძლება ჩაითვალოს ის, რომ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლება ეხება ყველა სამთავრობო/ადმინისტრაციულ ორგანოებს, მმართველობის ყველა დონეზე, მათ შორის საკანონმდებლო და სასამართლო უწყებებსაც, როდესაც ისინი ასრულებენ ადმინისტრაციულ ფუნქციებს ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად. ასევე არ არსებობს არანაირი სპეციფიკური მითითება, რომელიც უფლებას მისცემდა ზოგიერთ სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებულ კერძო სტრუქტურას თავი აარიდოს ვალდებულების³² შესრულებას. მეორე მუხლის პირველი ქვეპუნქტის თანახმად „მხარეები ვალდებულნი არიან უზრუნველყონ, რომ ნებისმიერი დისკრიმინაციის გარეშე, მოთხოვნის არსებობისას, უზრუნველყოფილი იქნას პირის უფლება, სახელმწიფო სტრუქტურების განკარგულებულებაში არსებულ ნებისმიერ დოკუმენტთან დაშვება“. ეს უფლება შეუძლია გამოიყენოს ნებისმიერმა პირმა, მოთხოვნილი ინფორმაციისადმი სპეციალური ინტერესის გამოხატვის გარეშე³³. ამასთან, დაუშვებელია საფასურის დაწესება ინფორმაციის მოთხოვნის აპლიკაციის შევსებასა და დოკუმენტების³⁴ გაცნობისათვის. ამავე დროს, დაშვება დოკუმენტებთან შეიძლება ითვალისწინებდეს გარკვეულ შეზღუდვებს. ასეთ ვითარებაში, შეზღუდვები დაწვრილებით უნდა იყოს გაწერილი კანონში, ასევე ისინი აუცილებელად უნდა იყოს დემოკრატიულ საზოგადოებისთვის და უნდა იყოს შეზღუდვის მიზნების პროპორციული, კერძოდ დაიცვას: ეროვნული უსაფრთხოება, თავდაცვა და საერთაშორისო ურთიერთობები, საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, დანაშაულებრივი საქმიანობის პრევენცია, გამოძიება და დევნა, პირადი ცხოვრება და სხვა კანონიერი პირადი ინტერესი, კომერციული და სხვა ეკონომიკური ინტერესები, იქნება ისინი პირადი თუ საჯარო სახის; მხარეების თანასწორუფლებიანობა სასამართლო საქმის წარმოებისას; ბუნების დაცვის საკითხები; ინსპექცია, კონტროლი და ზედამხედველობა სამთავრობო ორგანოს მიერ; სახელმწიფოს ეკონომიკური, სავალუტო და ვალუტის გაცვლის კურსის პოლიტიკა; სამთავრობო უწყების შიგნით ან უწყებებს შორის წარმოებული სამუშაოს კონფიდენციალურობა,

³² Ibid, მუხლი 1.

³³ Ibid, მუხლი 4(1).

³⁴ Ibid, მუხლი 7.

რაიმე საკითხის მომზადებისას. ოფიციალურ დოკუმენტთან დაშვებაზე პირს შესაძლოა ეთქვას უარი, თუ ამ დოკუმენტში არსებული ინფორმაციის გამჟღავნება ავნებს ან შესაძლოა ზიანი მიაყენოს ზემოთ ჩამოთვლილი ინტერესებიდან რომელიმეს, თუ არ არსებობს ამ ინფორმაციის გამჟღავნების საზოგადოებრივი ინტერესი, რომელიც გადაწონის რისკს³⁵.

კონვენცია განსაზღვრავს ორ შემთხვევას, როდესაც ოფიციალურ დოკუმენტთან დაშვებაზე შეიძლება ითქვას უარი, კერძოდ, თუ სახელმწიფო სტრუქტურის დახმარების მიუხედავად, მოთხოვნა მაინც ძალიან ზოგადია იმისათვის, რომ მოხერხდეს მოთხოვნილი დოკუმენტის იდენტიფიცირება ან თუ მოთხოვნა მკაფიოდ დაუსაბუთებელია. ასეთ შემთხვევებში, სახელმწიფო სტრუქტურა, რომელიც უარს ამბობს ინფორმაციის მიწოდებაზე, ვალდებულია მთლიანად ან ნაწილობრივ წარმოადგინოს უარყოფითი პასუხის მიზეზების ახსნა-განმარტება, რომელიც აპლიკანტის მოთხოვნის შემთხვევაში, უნდა იყოს წერილობითი ფორმის³⁶. განმცხადებლებს, რომელთა მოთხოვნა ოფიციალურ დოკუმენტთან დაშვებასთან დაკავშირებით უარყოფილ იქნა, აქვთ უფლება მოითხოვონ თავიანთი საქმის განხილვა სასამართლოში ან კანონით განსაზღვრულ³⁷ სხვა დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ ორგანოში.

როდესაც საქმე ეხება ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს ევროპის საბჭოს სისტემის ფარგლებში, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია³⁸ არის ყველაზე მნიშვნელოვანი, რომელიც გვაწვდის ადამიანის უფლებათა სიას, რომელთა უსაფრთხოების უზრუნველყოფა ევალებათ ხელმომწერ მხარეებს, მათ იურისდიქციაში³⁹ მყოფი ყველა მოქალაქისათვის.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია არ არის ინფორმაციის თავისუფლების უშუალო გარანტია, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლება არის მიზმული, მეათე მუხლში ჩამოყალიბებული, თავისუფალი აზრისა და გამოხატვის უფლებასთან. ეს დებულება პირდაპირ ეხება "თავისუფლებას... მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია და იდეები სახელმწიფო სტრუქტურების ჩარევის გარეშე

³⁵ *Ibid*, მუხლი 3.

³⁶ *Ibid*, მუხლი 8(1).

³⁷ *Ibid*, მუხლი 8(1).

³⁸ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, მიღებული 1950 წლის 4 ნოემბერს, რომში.

³⁹ *Ibid*, მუხლი 1.

და ყველანაირი წინაღობის მიუხედავად”, როგორც გამოხატვის თავისუფლების ნაწილს⁴⁰. ადამიანის უფლებების ევროპულმა სასამართლომ, თავის გადაწყვეტილებებში, არაერთხელ აღნიშნა, რომ მეათე მუხლი შეიცავს ”საზოგადოების უფლებას, იყოს ჯეროვნად ინფორმირებული⁴¹” და რომ ”საზოგადოებას აქვს უფლება მიიღოს ინფორმაცია, როგორც ჟურნალისტების კონკრეტული ფუნქციის შედეგი, რომლის მიზანს წარმოადგენს ინფორმაციისა და აზრების გავრცელება საზოგადოებრივი ინტერესის საკითხებზე⁴²“. თუმცა, სასამართლო დიდი ხნის განმავლობაში იყენებდა ვიწრო მიდგომას, როდესაც საქმე ეხებოდა სამთავრობო სტრუქტურების ძირითად ვალდებულებას, აქტიურად მიეწოდებინათ ინფორმაცია საზოგადოებისათვის. საქმეში, ლინდერი შვედეთის წინააღმდეგ, სტრასბურგის სასამართლომ განმარტა, რომ:

ინფორმაციის მიღების თავისუფლება... უკრძალავს მთავრობას შეუზღუდოს პიროვნებას იმ ინფორმაციის მიღება, რომელიც სხვებს უნდათ ან შესაძლოა უნდოდეთ, რომ გაუზიარონ მას. ისეთ პირობებში, როგორიც გვაქვს მოცემულ საქმეში, ეს თავისუფლება არ შეიძლება იქნას განმარტებული, როგორც სახელმწიფოსათვის სავალდებულო ქმედება, საკუთარი ინიციატივით, ინფორმაციის შეგროვებისა და გავრცელების პოზიტიური ვალდებულება⁴³.

საქმეში *Sîrbu and others v. Moldova* ადამიანის ევროპულმა სასამართლომ განასხვავა ”ინფორმაციის მიღების უფლება” და ”სახელმწიფოს განკარგულებაში არსებული დოკუმენტების ხელმისაწვდომობის უფლება”. მოცემულ საქმეში სასამართლომ ვერ აღმოაჩინა მეათე მუხლის დარღვევა ”რადგან აპლიკანტები ჩიოდნენ, რომ სახელმწიფომ ვერ გაასაჯაროვა მთავრობის გადაწყვეტილება, რომელიც ეხებოდა ჯარს, სადაზვერვო სამსახურს და შინაგან საქმეთა სამინისტროს”. ლინდერის განაჩენის გამოყენებით, სასამართლომ გაიმეორა, რომ ”ინფორმაციის მიღების თავისუფლება” ისეთ პირობებში, როგორიც გვაქვს მოცემულ საქმეში, ეს თავისუფლება არ შეიძლება იქნას განმარტებული, როგორც სახელმწიფოსათვის

⁴⁰ მაგალითად, ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს თანახმად, პირისთვის კანონიერი პროგრამების ტრანსლაციის შეზღუდვა ითვლება გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვად, რომელიც გარანტირებულია კონვენციის 10-ე მუხლით. იხილეთ *Autronic Ag v. Switzerland*, 22 მაისი 1990.

⁴¹ *Sunday Times (n 1) v. United Kingdom*, 26 აპრილი 1979, *Ligens v. Austria*, 8 ივლისი 1986, *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*, 25 ივნისი 1992, *Ukrainian Media Group v. Ukraine*, 29 მარტი 2005.

⁴² *Leander v. Sweden* (1987), *Gaskin v. United Kingdom* (1989) და *Sîrbu and others v. Moldova* (2004).

⁴³ *Leader v. Sweden*, 26 მარტი 1987, პუნქტი. 74.

სავალდებულო ქმედება და პოზიტიური ვალდებულება საკუთარი ინიციატივით გაამჟღავნოს ინფორმაცია პოლიციაზე, ჯარზე და საიდუმლო სამსახურზე⁴⁴.

სტრასბურგის სასამართლომ პირდაპირ გამოიყენა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მეათე მუხლი, ადმინისტრაციული დოკუმენტაციის მოთხოვნასთან დაკავშირებულ საკითხებზე, თავის გადაწყვეტილებაში *Sdružení Jihočeské Matky v. Czech Republic*⁴⁵. საქმე ეხებოდა, სახელმწიფო ორგანოს მიერ, არასამთავრობო ორგანიზაციისათვის, ჩეხეთის რესპუბლიკაში არსებული ატომური ენერგოსადგურის ოფიცილური დოკუმენტაციებთან და გეგმებთან დაშვებაზე უარს. სასამართლომ სახელმწიფო სტრუქტურის ქმედება, კერძოდ უარი მოთხოვნილი დოკუმენტაციის გაცემაზე, განიხილა როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მეათე მუხლით მინიჭებული ინფორმაციის მიღების თავისუფლებაში ჩარევად. სასამართლომ ვერ აღმოაჩინა მეათე მუხლის დარღვევა, ვინაიდან უწყებამ წარმოადგინა საკმარისი და შესაფერისი განმარტება, თუ რატომ განაცხადა უარი. ამასთანავე, მოთხოვნა ბირთვული ენერგოსადგურის ტექნიკური ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შესახებ, არ ასახავს საზოგადოებრივი ინტერესის საკითხს. ეს გადაწყვეტილება რჩება საკმაოდ მნიშვნელოვნად, რადგან იგი შეიცავს ღია აღიარებას, რომ მეათე მუხლი გამოიყენება, საჯარო ან ადმინისტრაციულ დოკუმენტაციასთან დაშვების მოთხოვნაზე, უარის თქმის შემთხვევებში.

სახელმწიფოს განკარგულებაში არსებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლება განისაზღვრა ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მეათე მუხლის ნაწილად, საქმეში *Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary*.⁴⁶ სტრასბურგის სასამართლომ გამოაცხადა, რომ იმ ინფორმაციის დაფარვამ, რომელიც საჭიროა საზოგადოებისათვის მნიშვნელოვან საკითხზე საჯარო დებატების გასამართად, შეიძლება დაარღვიოს გამოხატვის თავისუფლება, რომლის გარანტიას წარმოადგენს მეათე მუხლი. მოცემულ შემთხვევაში, უნგრეთის კონსტიტუციურმა სასამართლომ უარი განუცხადა ერთ-ერთ არასამთავრობო ორგანიზაციას, დაეკმაყოფილებინა მათი მოთხოვნა პარლამენტის წევრის სარჩელთან დაშვებაზე, რომელიც მოითხოვდა კონკრეტული, ნარკოტიკებთან დაკავშირებული დანაშაულების განხილვას, რომლებიც ამოღებული იყო უნგრეთის სისხლის სამართლის კოდექსიდან. კონსტიტუციურმა სასამართლომ თავისი უარი იმით ახსნა, რომ სარჩელი, რომელიც

⁴⁴ *Sîrbu and others v. Moldova*, 16 ივნისი 2004, პუნქტი. 17-18.

⁴⁵ *Sdružení Jihočeské Matky v. Czech Republic*, 10 ივლისი 2006.

⁴⁶ *Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary*, 14 აპრილი 2009.

განიხილება სასამართლოში, სარჩელის ავტორის ნებართვის გარეშე, არ შეიძლება გახდეს ხელმისაწვდომი იმ პირებისათვის, რომლებიც არ მონაწილეობენ საქმეში. ამის მიუხედავად, კონსტიტუციურ სასამართლოს არასდროს განუხილავს ეს საკითხი უშუალოდ პარლამენტის წევრთან. ადამიანის უფლებათა დაცვის სასამართლომ აღნიშნა, რომ ადმინისტრაციული წინააღმდეგობის შექმნით, უწყება უხეშად ჩაერია მომჩივანის საქმეში. სასამართლოს ხედვით, აპლიკაციის შეტანა, კანონმდებლობის აბსტრაქტული განხილვის შესახებ, განსაკუთრებით პარლამენტის წევრის მიერ, უდავოდ მოიცავს საზოგადოებრივი ინტერესის საკითხს და „ეს იქნებოდა მომაკვდინებელი პოლიტიკის სფეროში გამოხატვის თავისუფლებისთვის, თუ საჯარო ფიგურები დაადებდნენ ცენზურას მედიას და საჯარო დებატებს, საკუთარი პირადი უფლებების სახელით“. კონსტიტუციური სასამართლოს მონოპოლიამ ინფორმაციაზე, შექმნა ცენზურის ისეთი ფორმა, რომელმაც შესაძლოა პირდაპირი გავლენა მოახდინოს მედიაზე და სხვა ე.წ. „ყარაული ძალების“ შესაძლებლობაზე ითამაშონ თავიანთი სასიცოცხლო როლი, კერძოდ მიაწოდონ ზუსტი და სანდო ინფორმაცია, საზოგადოებრივი დებატების გზით, საზოგადოებისათვის ჭეშმარიტად საინტერესო საკითხებთან დაკავშირებით.

მსგავსი ლოგიკა გამოყენებულ იქნა *Kenedi v. Hungary*⁴⁷-ის საქმეში. აღნიშნულ საქმეში აპლიკანტი იყო ისტორიკოსი, რომელიც ატარებდა კვლევებს უნგრეთის სახელმწიფო უშიშროების სამსახურში. ის უშედეგოდ ცდილობდა მოეპოვებინა ინფორმაცია შინაგან საქმეთა სამინისტროსგან წლების განმავლობაში. მას შემდეგ, რაც მან მიიღო კიდევ ერთი უარი, იმ მოტივით, რომ მოთხოვნილი ინფორმაცია წარმოადგენდა „სახელმწიფო საიდუმლოებას“, მან სამინისტროს წინააღმდეგ შეიტანა საჩივარი. სასამართლომ დაუშვა ის აღნიშნულ დოკუმენტებთან, მაგრამ სამინისტრო მაინც თავს იკავებდა ინფორმაციის გაცემისგან. შემდგომ ის დაუშვეს ინფორმაციასთან, მაგრამ მხოლოდ ნაწილობრივ და მას აეკრძალა ინფორმაციის გამოცემა. მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლო არ აყალიბებს სახელმწიფო დოკუმენტებთან ხელმისაწვდომობის ზოგად უფლებას, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ხელისუფლებისგან თავის შეკავება დაემორჩილონ შესაბამის გადაწყვეტილებას, უნდა ჩაითვალოს უკანონოდ. სტრასბურგის სასამართლომ დაადგინა, რომ “ხელისუფლების ამგვარად ბოროტად გამოყენება, არ შეესაბამება კანონით გათვალისწინებულ საშუალებებს⁴⁸“. მან ასევე დაადგინა, აღნიშნული საქმის გარემოებები არღვევენ კონვენციის 10-ე მუხლს.

⁴⁷ *Kenedi v. Hungary*, 26 მაისი 2009.

⁴⁸ *Kenedi v. Hungary*, პუნქტი 45.

ბოლოდროინდელ გადაწყვეტილებებში, ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს დიდმა პალატამ ნაწილობრივ შეცვალა თავისი ადრინდელი მიდგომა ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებით და კონვენციის 10-ე მუხლით აღიარა ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლება. *Gillberg v. Sweden*⁴⁹, საქმე შეიცავდა შვედეთის უნივერსიტეტის უარს დამორჩილებოდა სასამართლოს გადაწყვეტილებას და გაეცა ინფორმაცია ორ დამოუკიდებელ მკვლევარზე, რომლებიც არ მონაწილეობდნენ კვლევაში, ბავშვის ჰიპერაქტიულობასთან დაკავშირებით. უნივერსიტეტის წარმომადგენლების თანახმად, აღნიშნული ინფორმაციის საჯაროდ გამოტანა დაარღვევდა კონფიდენციალურობის შეთანხმებას, რომელიც დაიდო კვლევაში მონაწილე ბავშვების მშობლებთან. დიდმა პალატამ დაადგინა, რომ უნივერსიტეტის წარმომადგენლების უარი ინფორმაციის გაცემაზე (2 მომთხოვნზე) „სადაო უფლებებთან დაკავშირებით...მიეღოთ ინფორმაცია, როგორც საჯარო დოკუმენტები“ ხვდებოდა 10-მუხლის ფარგლებში.

იმ შემთხვევებში, როდესაც საქმე ეხება კონვენციის მე-8 მუხლს, კერძოდ, კონფიდენციალურობის უფლებასთან დაკავშირებით, სასამართლომ აღიარა შეზღუდული პოზიტიური ვალდებულების არსებობა, ხელისუფლების მიერ ინფორმაციის გაცემასთან დაკავშირებით. საქმეში *Gaskin v. United Kingdom*, სასამართლომ განსაზღვრა, რომ კონვენციის მე-8 მუხლი იცავს:

კონვენციით დაცულ მნიშვნელოვან ინტერესს, მიიღონ ინფორმაცია, რომელიც აუცილებელია საკუთარი ბავშვობის უკეთ გასაგებად და გასაცნობიერებლად. მეორეს მხრივ, გათვალისწინებულ უნდა იქნას, რომ საჯარო ინფორმაციის კონფიდენციალურობა მნიშვნელოვანია, რათა მიღებულ იქნას ობიექტური და სანდო ინფორმაცია და ამგვარი კონფიდენციალურობა შესაძლოა საჭირო იყოს მესამე პირების დასაცავად. უკანასკნელის თანახმად, ბრიტანეთის მსგავსი სისტემა, რომელიც ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას დამოკიდებულს ხდის გარკვეულ ფაქტორებზე, პრინციპში შესაძლოა შეესაბამებოდეს მე-8 მუხლით ნაკისრ ვალდებულებებს, სახელმწიფო შეხედულებების გათვალისწინებით. სასამართლოს თანახმად, მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული სისტემის თანახმად, პირის ინტერესები, რომელიც ეძებს ინფორმაციას, რომელიც უკავშირდება მის პირად და ოჯახურ ცხოვრებას, დაცული უნდა იყოს, როდესაც მონაცემებში წვლილის შემტანი სახეზე არაა, ან წინააღმდეგია. ასეთი სისტემა შესაბამისობაშია პროპორციულობის პრინციპთან, თუ იგი ითვალისწინებს, რომ დამოუკიდებელი ორგანო იღებს საბოლოო გადაწყვეტილებას, დაიშვას თუ არა პირი ინფორმაციასთან, როდესაც ხელშემწყობი პირი არ იძლევა თანხმობას⁵⁰ ან თავს იკავებს თანხმობისგან.

⁴⁹ *Gillberg v. Sweden*, 2 ნოემბერი 2010.

⁵⁰ *Gaskin v. United Kingdom*, 7 ივლისი 1989, პუნქტი 49.

აღნიშნულ საქმეში, ბრიტანეთის ხელისუფლების უარი, აპლიკანტისთვის გაეცა ინფორმაცია მის ბავშვობასთან დაკავშირებით, შესაბამისი პროცედურის გარეშე, განისაზღვრება, როგორც კონფიდენციალურობის უფლების დარღვევა, რომელიც გარანტირებულია კონვენციის მე-8 მუხლით.

საქმეში *Guerra and others v. Italy*, იტალიის მთავრობამ დაარღვია მე-8 მუხლით გათვალისწინებული, ინფორმაციის გაცემის პოზიტიური ვალდებულება, ვინაიდან მან ვერ უზრუნველყო საკმარისი ინფორმაციის წარდგენა, ჯანმრთელობის გარკვეულ რისკებთან დაკავშირებით, იმ ქარხანაზე, რომელიც მდებარეობდა აპლიკანტის საცხოვრებელ ადგილთან და უბედური შემთხვევისას⁵¹ ევაკუაციის გეგმების შესახებ.

საქმეში, *Haralambie v. Romania*. სასამართლომ კიდევ ერთხელ დაადასტურა იმ პირების ინტერესების მნიშვნელობა, რომლებზეც საჯარო ხელისუფლებას გააჩნდა ინფორმაცია. აუცილებელია, რომ ასეთ პირებს გააჩნდეთ შესაძლებლობა მოიპოვონ მათზე არსებული ინფორმაცია, ასევე ხაზი გაესვა, რომ ხელისუფლებას აქვს ვალდებულება ამგვარი ინფორმაციის წარდგენის ეფექტური პროცედურების შემუშავებაში⁵².

ამავე დროს, მე-8 მუხლი არ წარმოადგენს ერთადერთ დებულებას, რომელიც აწესებს პოზიტიურ ვალდებულებას, რომ ხელისუფლებამ გასცეს ინფორმაცია კონკრეტულ პირებზე. იგივე ლოგიკა მოქმედებს მე-6 მუხლთან დაკავშირებით, რომელიც უზრუნველყოფს სამართლიან სასამართლოს. ევროპული სასამართლოს თანახმად, ეროვნული სასამართლოს მიერ უარმა კონკრეტულ სამართლებრივ დოკუმენტების გაცემაზე, შესაძლოა საფრთხე შეუქმნას სამართლიან განხილვას საამოქალაქო და სისხლის სამართლის პროცესებში⁵³.

ევროკავშირი

ევროკავშირის კონტექსტში, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლების შესახებ გათვინჯობიერება გაიზარდა. ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის 17-ე დეკლარაცია, რომელიც ერთვის 1992 წლის თებერვალს, მასტრიხტში ხელმოწერილი ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულებას, ითვალისწინებს, რომ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში გამჭვირვალობა აძლიერებს ორგანოების დემოკრატიულ ბუნებას,

⁵¹ *Guerra v. Italy*, 29 ივნისი 1996.

⁵² *Haralambie v. Romania*, 27 ოქტომბერი 2009.

⁵³ See *Mc Ginley and Egan v. United Kingdom*, 9 ივნისი 1998; *Sutter v. Switzerland*, 2 თებერვალი 1984; *Campbell and Fell v. United Kingdom*, 28 ივნისი 1984; *B. and P. v. United Kingdom*, 24 აპრილი 2001; *Donnadieu (no. 2) v. France*, 7 თებერვალი 2006.

ხოლო საზოგადოების ნდობა - ადმინისტრაციის მიმართ. აღნიშნულით, კომისიას და საბჭოს გაეწია რეკომენდაცია წარადგინონ მოხსენებები, რომლებიც გააუმჯობესებენ, საჯარო ორგანოებში არსებული ინფორმაციების საზოგადოების წვდომას. ამის საპასუხოდ, საბჭომ და კომისიამ დაამტკიცა ქცევის კოდექსი, რომელიც ითვალისწინებს საბჭოსა და კომისიის დოკუმენტების საზოგადოებრივ წვდომას. კოდექსში ასახულია ყველა მთავარი პრინციპები, რომლის თანახმადაც „საზოგადოებას შეძლებისდაგვარად ექნება ფართო წვდომა კომისიისა და საბჭოს ხელთარსებულ დოკუმენტებზე“⁵⁴. „დოკუმენტის“ ცნება გულისხმობს ნებისმიერ წერილობით ტექსტს, რომელიც შეიცავს მონაცემებს და არის საბჭოსა და კომისიის განკარგულებაში⁵⁵.

ამ პრინციპმა ასახვა ჰპოვა ევროპული თანამეგობრობის ხელშეკრულებაში⁵⁶, რომელიც ითვალისწინებს ევროკავშირის დოკუმენტებზე წვდომის უფლებას. 255(1)-ე მუხლით, უზრუნველყოფილია, რომ „კავშირის ნებისმიერ მოქალაქეს, ან იურიდიულ პირს, რომელსაც გააჩნია რეგისტრირებული ოფისი წევრ სახელმწიფოში, უფლება აქვს მიიღოს ევროპის პარლამენტის, საბჭოსა და კომისიის მფლობელობაში მყოფი დოკუმენტები...“

აღნიშნულ უფლებას ადასტურებს ფუნდამენტური უფლებების ქარტია, რომელიც ანალოგიურად ითვალისწინებს, რომ „კავშირის ნებისმიერ მოქალაქეს, ან იურიდიულ პირს, რომელსაც გააჩნია რეგისტრირებული ოფისი წევრ სახელმწიფოში, უფლება აქვს მიიღოს ევროპის პარლამენტის, საბჭოსა და კომისიის მფლობელობაში მყოფი დოკუმენტები“⁵⁷...“. იმის გათვალისწინებით, რომ ქართია ასახავს წევრი სახელმწიფოების კონსტიტუციურ ტრადიციებს, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლების ჩართვა გულისხმობს, რომ აღნიშნულ უფლებას გააჩნია ფუნდამენტური უფლების სტატუსი. ევროკავშირის დოკუმენტების ხელწვდომის ზოგად უფლებებთან ერთად, ქარტია ამყარებს ნებისმიერი პირის კონკრეტულ უფლებას, გააჩნდეს წვდომა მონაცემებზე, რომელიც უკავშირდება უშუალოდ მას. ქარტია ⁵⁸ასევე ეხება ინფორმაციის თავისუფლებას ზოგადად,

⁵⁴ საბჭოს და კომისიის დოკუმენტებზე ხელმისაწვდომობის ქცევის კოდექსი, 6 დეკემბერი 1993, OJ 1993 L 340, პუნქტი. 41.

⁵⁵ *Ibid*, მუხლი 1.

⁵⁶ ევროკავშირის ძირითადი უფლებების ქარტი, ნიცა 7 დეკემბერი, 2000, მუხლი 42.

⁵⁷ ევროკავშირის სადამფუძნებლო ხელშეკრულების კონსოლიდირებული ვერსია, OJ C 325, 24 დეკემბერი 2002.

⁵⁸ *Ibid*, მუხლი 41.

რომელიც ეხება უფლებას “მიიღო და გაავრცელო ინფორმაცია და იდეები, ხელისუფლების ჩარევისა და საზღვრების გარეშე”⁵⁹.

ევროკავშირის დოკუმენტების ხელმისაწვდომობა ასევე გათალისწინებულია რეგულირება (EC) 1049/2001-ით, რომელიც უკავშირდება საჯარო ხელმისაწვდომობას ევროპის პარლამენტის, საბჭოსა და კომისიის დოკუმენტებზე. რეგულირების მიზანია, ევროპული თანამეგობრობის ხელშეკრულების ⁶⁰255(2)-ე მუხლის შესაბამისობაში, მისცეს სრული შესაძლო ეფექტი, საზოგადოების მხრიდან საჯარო დოკუმენტების ხელმისაწვდომობას და ჩამოაყალიბოს ზოგადი პრინციპები და შეზღუდვები ზემოაღნიშნულ ხელმისაწვდომობაზე, შესაბამისად, მოქალაქეებს, ასევე ნებისმიერ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს, რომლებსაც გააჩნიათ საცხოვრებელი ან იურიდიული მისამართი წევრ ქვეყნებში, შესაძლებელია წვდომა ჰქონდეთ ნებისმიერი სახის დოკუმენტებზე, რომელიც შედგენილია, მიღებულია, ან მფლობელობაშია, ევროკავშირის საქმიანობასთან⁶¹ დაკავშირებულ ყველა სფეროში. ამავე დროს, ევროკავშირის ორგანოებს შეუძლიათ უარი განაცხადონ დოკუმენტის გაცემაზე, თუ გამჟღავნებას შეუძლია ზიანი მიაყენოს:

- საზოგადოებრივ ინტერესს, რომელიც ეხება, წევრი ქვეყნის საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას, თავდაცვას, საერთაშორისო ურთიერთობებს, ფინანსებს, ფულად ან ეკონომიკურ პოლიტიკას;
- პირის კონფიდენციალურობას, კერძოდ, თანამეგობრობის კანონმდებლობის თანახმად, პირადი მონაცემების დაცვას;
- პირის კომერციულ ინტერესებს;
- სასამართო პროცესსა და იურიდიულ კონსულტაციას;
-
- მიზნობრივ შემოწმებას, გამოძიებასა და აუდიტს.

ევროპის ინსტიტუტებს შეუძლიათ უარი განაცხადონ კონკრეტული ინფორმაციის გამჟღავნებაზე, თუ ეს გამართლებულია გადამწონავი საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე. ინსტიტუტის შიდა სარგებლობისთვის შედგენილი დოკუმენტი შესაძლებელია არ გაიცეს, თუ მისი ინფორმაციის გამჟღავნება მნიშვნელოვნად ხელჰყოფს, ინსტიტუტის გადაწყვეტილების მიღების პროცესს, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც არსებობს გადამწონი საზოგადოებრივი ინტერესი⁶². მე-9 მუხლი აწესებს სპეციალურ დებულებებს, ეგრეთწოდებულ „კონფიდენციალურ ინფორმაციაზე“, რომელიც ზოგადად გამოყოფს საიდუმლო

⁵⁹ Ibid, მუხლი 11 (1).

⁶⁰ ევროპის პარლამენტის და საბჭოს, 2001 წლის 29 მაისის რეგულაცია (EC) 1049/2001. რომელიც ეხება ევროპის პარლამენტის და საბჭოს დოკუმენტების ხელმისაწვდომობას. OJ [2001] L 145/43, 31.5.2001.

⁶¹ Ibid, მუხლები 2 (1) და (3).

⁶² Ibid, მუხლი 4.

დოკუმენტებს (განსაკუთრებულად საიდუმლო, საიდუმლო და კონფიდენციალური) და რომლებიც გამომდინარეობენ უშუალოდ ინსტიტუტებიდან ან მათ მიერ დაფუძნებული სხვა სააგენტოებიდან, წევრი ქვეყნებიდან, სხვა ქვეყნებიდან ან საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან.

სპეციალური წესებით გათვალისწინებული დოკუმენტები მოიცავენ საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დოკუმენტებს და დოკუმენტებს, რომლებიც ეხებიან იუსტიციის და შინაგან საქმეთა სამინისტროს საკითხებს. კონფიდენციალურ დოკუმენტაციასთან დაიშვებიან მხოლოდ ის პირები რომლებსაც უფლება აქვთ გაეცნონ აღნიშნულ დოკუმენტაციას. უარი კონფიდენციალური ინფორმაციის გაცნობაზე უნდა იყოს შესაბამისად გამართლებული.

პირველი ინსტანციის სასამართლომ, ისევე როგორც ევროპის მართლმსაჯულების სასამართლომ შეიმუშავა საკმაოდ მდიდარი სასამართლო პრაქტიკა ევროკავშირის დოკუმენტების ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით⁶³. მაგალითად *Carvel v. Council*⁶⁴ წარმოადგენდა პირველი ინსტანციის პირველ საქმეს, რომელიც ეხებოდა დოკუმენტების ხელმისაწვდომობას. მან დაადგინა პრინციპი, რომლის მიხედვითაც, როდესაც აპლიკანტი მოითხოვს დოკუმენტს, რომელიც წარმოადგენს „კონფიდენციალურობის“ გამოწვევის, რომელიც თავის მხრივ გათვალისწინებულია საბჭოს გადაცვეტილებაში 93/731/EC, 1993 წლის 20 დეკემბრის საბჭოს დოკუმენტების ხელმისაწვდომობის შესახებ, ინსტიტუტმა უნდა დააბალანსოს საკუთარი ინტერესები აპლიკანტის ინტერესის მიმართ და უფლება არ აქვს, ავტომატურად უარი თქვას ინფორმაციის გაცემაზე. საქმეში *Interporc (I) v. Commission*⁶⁵, პირველად დადგინდა, რომ აპლიკანტი არ იყო ვალდებული, დაესაბუთებინა თავისი ინტერესი დოკუმენტების მიმართ, 1993 წლის რეგულაციის ფარგლებში. უკანასკნელ საქმეებში, პირველი ინსტანციის სასამართლომ პირველად, იმსჯელა „იურიდიული კონსულტაციის“ შესახებ, გამოწვევის რომელიც ასახულია 2001 წლის რეგულაციის მე-4 მუხლში და „გადამწონავი საზოგადოებრივი ინტერესის“ შესახებ, რომელიც ასევე გათვალისწინებულია რეგულაციის რიგ

⁶³ CFI, *World Wildlife Fund v. Commission*, Case T-105/95 [1997] ECR II-313; CFI, *Van der Wal v. Commission*, Case T-83/96 [1998] ECR II-545; CFI, *Svenska Journalistförbundet v. Council*, Case T-174/95 [1998] ECR II-2289; CFI, *Rothmans v. Commission*, Case T-188/97 [1999] ECR II-2463; CFI, *Hautala v. Council*, Case T-14/98 [1999] ECR II-2489; CFI, *Kuijer (I) v. Council*, Case T-188/98 [2000] ECR II-1959; CFI, *BAT v. Commission*, Case T-111/00 [2001] ECR II- 2997; CFI, *Kuijer (II) v. Council*, Case T-211/00 [2002] ECR II-7 Feb; CFI, *IFAW v. Commission*, Case T-168/02 [2004] ECR II-30 Nov.; CFI, *Verein für Konsumenteninformation v. Commission*, Case T-2/03 [2005] ECR II-13 April; CFI, *Technische Glaswerke Ilmenau GmbH v. Commission*, Case T-237-02, 14 Dec. 2006; ECJ, *Van der Wal and Netherlands v. Commission*, Joined Cases C-174/98 P and C-189/98 P [2000] ECR I-1; ECJ, *Hautala v. Council*, Case C-353/99 P [2001] ECR I-9565 and ECJ, *Mattila v. Council and Commission*, Case C-353/01 P, 22 Jan. 2004.

⁶⁴ CFI, *Carvel v. Council*, Case T-194/94 [1995] ECR II-2765.

⁶⁵ CFI, *Interporc (I) v. Commission* Case T-124/96 [1998] ECR II-231.

გამონაკლისებში. „იურიდიული კონსულტაციის“ გამონაკლისი განხილულ იქნა ძალიან ფართო გაგებით და „გადამწონავი საჯარო ინტერესის“ მტკიცების ტვირთი დაეკისრა აპლიკანს და „გადაწონვა“ არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას გამჭვირვალობის⁶⁶ ინტერესიდან გამომდინარე. საქმეში *Franchet and Byk v Commission*, სასამართლომ იმსჯელა „სასამართლო პროცესთან“ დაკავშირებულ დოკუმენტებზე გამონაკლისის დაწესების შესახებ“ და რეგულაცია 2001⁶⁷-ის მეოთხე მუხლით გათალისწინებულ „შემოწმებებზე, გამოძიებასა და აუდიტზე“.

ასევე აღინიშნა, რომ ევროკავშირის კონტექსტში არსებობს საკმაოდ კარგად დახვეწილი საკანონმდებლო ბაზა გარემოს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე⁶⁸.

⁶⁶ ECR II-231.

⁶⁶ CFI, *Turco v. Council* T-84/03 [2004] ECR II-4061.

⁶⁷ CFI, *Franchet and Byk v Commission* T-391/03 and T-70/04, 6 ივლისი 2006.

⁶⁸ ევროპარლამენტის და საბჭოს , 2003 წლის 28 იანვრის დირექტივა 2003/4/EC, რომელიც უზრუნველყოფს გარემოსთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას და თავის მხრივ აუქმებს საბჭოს დირექტივას 90/313/EEC, OJ [2003] L 41/26, 14.02.2003; ევროპარლამენტის და საბჭოს 2003 წლის 26 მაისის დირექტივა Directive 2003/35/EC, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოების მონაწილეობას გარემოსთან დაკავშირებულ გეგმებსა და პროგრამებში. აღნიშნული ცვლის საბჭოს დირექტივებს საზოგადოების მონაწილეობის შესახებ მართლმსაჯულებაში 85/337/EEC და 96/61/EC, OJ [2003] L 156/17, 25.06.2003; ევროპარლამენტის და საბჭოს 2006 წლის 6 სექტემბრის რეგულაცია EC) 1367/2006, რომელიც ეხება აარჰაუსის კონვენცია, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, საჯარო თანამონაწილეობის და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, მართლმსაჯულებას გარემოს დაცვის საკითხებთან დაკავშირებით. OJ [2006] L 264/13, 25.9.2006.

საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკები

კანონები ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ ორ საუკუნეზე მეტია, რაც არსებობენ, თუმცა დღესდღეობითაც ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობა არსებობს და ყალიბდება მსოფლიოს ყველა რეგიონის ქვეყნებში. ინფორმაციის თავისუფლებისადმი მზარდი ყურადღება ცხადყოფს მის სტატუსზე, როგორც ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებაზე. ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის შემუშავებისას, არსებობენ ძირითადი მახასიათებლები, რომლებსაც უნდა ეფუძნებოდეს ნებისმიერი თანამედროვე ინფორმაციის თავისუფლების რეჟიმი. სხვა მნიშვნელოვან საკითხებთან ერთად, ისინი ეხებიან ინფორმაციის თავისუფლების კანონების ფარგლებს, პროაქტიულად გამოქვეყნებას, გამონაკლისებს⁶⁹, ზედამხედველობის მექანიზმებსა და განხილვის პროცესებს.

ინფორმაციის თავისუფლების კანონების ფარგლები

საუკეთესო პრაქტიკები ცხადყოფენ, რომ ინფორმაციის თავისუფლების გარგლები უნდა იყოს რაც შეიძლება ფართო, რათა მოიცვან უწყებები, რომელთაც აკისრიათ ინფორმაციის გაცემის ვალდებულება, პირები, რომლებსაც გააჩნიათ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლება და ინფორმაციების კატეგორიები.

ერთ-ერთი ასპექტის მიხედვით, კანონი მიმართულ უნდა იქნას ყველა საჯარო ფუნქციების განმხორციელებელი უწყებების მიმართ, კერძოდ კი საჯარო უწყებების, არასაჯ

არო უწყებების, რომლებიც ახორციელებენ საჯარო ფუნქციებს და კერძო ორგანიზაციები მიმართაც კი. ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობის კარგი მოდელი არასდროს არ გამორიცხავს მთლიან ორგანოს, რათა არ დაუშვას ცალკეული კატეგორიის ინფორმაციის გამჟღავნება. (მაგ. კონფიდენციალური ინფორმაცია), პირიქით „ნებისმიერი საიდუმლოების მიმართ უნდა გამოიყენებოდეს შესაბამისი გამონაკლისები“

⁶⁹ მენდელ თ. ინფორმაციის თავისუფლება : შედარებითი სამართლებრივი მიმოხილვა., 2003, გვ. 25.

ამ კონტექსტში, საუკეთესო პრაქტიკას წარმოადგენს ზოგადი განმარტების დებულება, რომელიც მოიცავს ნებისმიერ ორგანოს, რომელიც ახორციელებს სახელმწიფო ფუნქციებს. აღნიშნულთან დაკავშირებით კარგ მოდელს წარმოადგენს პორტუგალიის კანონმდებლობა⁷⁰. ორიგინალური მიდგომა აღინიშნება ირლანდიაში⁷¹, სადაც შედგენილია შესაბამისი ორგანოების სია და ხორციელდება მათი პერიოდული განახლება, სადაც გათვალისწინებულია ახალი ორგანოების დაფუძნება, ასევე ცვლილება მათ სახელებსა და ფუნქციებში.

საუკეთესო პრაქტიკა მოითხოვს, რომ არასახელმწიფოებრივ ორგანოებზე, რომლებიც ახორციელებენ საჯარო ფუნქციებს, გავრცელდეს ინფორმაციის თავისუფლების კანონი. იმის გათვალისწინებით, რომ დღესდღეობით კერძო ორგანიზაციები ახორციელებენ წარსულში ტრადიციულად სახელმწიფოს ფუნქციებს, აუცილებელია მათი დავალდებულება, რომ მათზე გავრცელდეს ინფორმაციის თავისუფლების კანონი, რათა თავის მხრივ მიღწეულ იქნას გამჭვირვალობა⁷². მიუხედავად იმისა, რომ ინფორმაციის თავისუფლების კანონის ქრილში, კერძო ორგანიზაციების გათანაბრება სახელმწიფო ორგანოებთან ჩაითვლებოდა საუკეთესო პრაქტიკად, რეალურად ეს ქვეყნების მცირე რაოდენობაში ხორციელდება. სამხრეთ აფრიკა ავრცელებს ინფორმაციის თავისუფლების კანონს კერძო ორგანიზაციებზეც. სამხრეთ აფრიკის კონსტიტუცია უზრუნველყოფს, ინფორმაციის მოპოვების უფლების⁷³ ჰორიზონტალურ აღსრულებას და ხელმისაწვდომობას, როდესაც ინფორმაცია აუცილებელია ნებისმიერი უფლების დასაცავად. დანიაში⁷⁴ ინფორმაციის თავისუფლების კანონი გამოიყენება ბუნებრივი გაზისა და ელექტროსადგურების მიმართ.

ასევე მნიშვნელოვანია, ინფორმაციის თავისუფლების კანონმა, იურისდიქციის ფარგლებში მოიცვას ნებისმიერი პირი. ამასთან, არამხოლოდ მოქალაქეები უნდა სარგებლობდნენ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლებით. ასევე ნებისმიერი პირი, რომელიც მოითხოვს ინფორმაციას. ინფორმაციით დაინტერესებული პირი არ

⁷⁰ პორტუგალიის კანონი ადმინისტრაციულ დოკუმენტების ხელმისაწვდომობის შესახებ no. 65/93 მოიცავს , მე-3 მუხლის შესაბამისად“.. .სახელმწიფო ან ავტონომიური რეგიონების ორგანოებს, რომლებიც ასრულებენ ადმინისტრაციულ ფუნქციებს, საჯარო უწყებებს ან საზოგადოებრივ ასოციაციებს, ორგანოებს ან ადგილობრივ ხელისუფლების წარმომადგენლებს, ორგანიზაციებს რომლებიც კანონის შესაბამისობაში ახორციელებენ საჯარო ფუნქციებს.

⁷¹ ირლანდიის ინფორმაციის თავისუფლების აქტი 1997 წ, რომელიც შეცვალა ინფორმაციის თავისუფლების აქტმა 2003 წელს.

⁷² ბერტონი ე, სანჩეს გ, აფრიკის კავშირის კანონპროექტი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის და გამოხატვის თავისუფლების ცენტრი, პალერმოს სამართლის სკოლა.

⁷³ სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის კონსტიტუციის თავი (1)(b) 1996.

⁷⁴ დანიის საჯარო ადმინისტრაციის დოკუმენტებთან ხელმისაწვდომობის აქტი. 1985.

არის ვალდებული იქონიოს განსაკუთრებული სამართლებრივი სტატუსი ან ინტერესი. ფინეთში დაშვებულია ანონიმური მოთხოვნებიც, რათა გამორიცხულ იქნას ნებისმიერი სახის დისკრიმინაცია. პირი, რომელიც ითხოვს ინფორმაციას, ვალდებული არ არის დაასახელოს აღნიშნული მოთხოვნის მიზეზები, ან დაასახელოს საკუთარი ვინაობა, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც მოთხოვნილი ინფორმაცია ატარებს პირადულ ხასიათს, ან არის საიდუმლო ბუნების⁷⁵.

რაც შეეხება ინფორმაციის სახეს, ინფორმაცია განმარტებულ უნდა იქნას ფართო გაგებით, რათა მოიცვას ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც გააჩნია ამა თუ იმ ორგანოს, მიუხედავად ფორმისა, შედგენის თარიღისა და ავტორისა. ინფორმაციის უფლება თან უნდა სდევდეს მაქსიმალური გამჟღავნების პრინციპს, რომელიც ადგენს პეზუმციას, რომ ყველა ინფორმაცია რომელიც არსებობს სახელმწიფო ორგანოებში შესაძლოა ხელმიწავდომი იქნას, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც არსებობს გადამწონავი რისკი იმისა, რომ ზიანი მიადგება კანონიერ ინტერესებს⁷⁶. აღნიშნული მიდგომა სახეზეა თითქმის ყველა ეროვნულ კანონმდებლობაში ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ, გარდა საიდუმლო ინფორმაციისა, რომელსაც გარკვეული ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ ეროვნული კანონები აღიარებენ, როგორც გამონაკლისს. მაგალითად, შვედური კანონი ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ, სადაც დოკუმენტის ფორმა განისაზღვრება ძალიან ზოგადად, რათა მოიცვას ნებისმიერი „ ჩანაწერი, რომელიც შესაძლებელია წაკითხულ იქნას, მოსმენილ იქნას ან შესაძლებელია სხვა ფორმით გაცნობიერებულ იქნას მხოლოდ ტექნიკური საშუალებების დახმარებით“. ამასთან, წერილები და სხვა კომუნიკაციები, რომლებიც ეხება საჯარო მოხელეებს, ოფიციალურ საკითხებს, ან მიჩნეულია ოფიციალურ დოკუმენტად⁷⁷. როგორც წესი, ინფორმაციის თავისუფლების კანონი ეხება ჩანაწერების, ოფიციალური დოკუმენტების ან მასალების ხელმისაწვდომობას. აქედან გამომდინარე, უფლება ვრცელდება მხოლოდ იმ ინფორმაციაზე, რომელიც ჩაწერილია⁷⁸. აღნიშნული მიდგომა არ მოიცავს გარკვეულ ინფორმაციას, რომელიც შესაძლოა გადაცემულ იქნას ზეპირსიტყვიერად. ინფორმაციის თავისუფლების დებულებები მიზნად უნდა ისახავდეს, მოიცვა ზეპირსიტყვიერი ინფორმაციაც, რომელსაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა შეიძლება გააჩნდეს, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე გადაწყვეტილების მიღებისას. მაგალითად, დანიაში, ორგანო, რომელმაც მიიღო ზეპირი კომუნიკაცია სხვა სააგენტოსგან, ვალდებულია აღნიშნულ

⁷⁵ ფინეთის აქტი, ხელისუფლების გამჭვირვალობის შესახებ No. 621/99, ხელისუფლების საქმიანობის და ინფორმაციის მენეჯმენტის კარგი პრაქტიკის დეკრეტი. 1030/1999).

⁷⁶ მენდელ ტ. *supra* note 69, გვ. 25.

⁷⁷ შვედეთის პრესის თავისუფლების აქტი 1776.

⁷⁸ ბანისარ დ. , ინფორმაციის თავისუფლება მსოფლიოს მაშტაბით 2006. ხელისუფლების ინფორმაციის კანონების ხელმისაწვდომობის გლობალური მიმოხილვა. Privacy International, 2006.

ინსტრუქციასთან დაკავშირებით გააკეთოს შესაბამისი ჩანაწერი⁷⁹. ახალ ზელანდიაში, ინფორმაციის თავისუფლების განმარტების თანახმად, შესაბამისი მოთხოვნის არსებობისას, თუ ორგანოს გააჩნია ინფორმაცია, რომელიც არ არის წერილობით აღრიცხული, უნდა აღირიცხოს⁸⁰.

პროაქტიული გამოქვეყნება

ინფორმაციის თავისუფლების საუკეთესო კანონებს ახასიათებთ გარკვეული საერთო თვისებები, მაგალითად სახელმწიფო ორგანოების ვალდებულება, პროაქტიულად გამოაქვეყნონ ცალკეული კატეგორიის ინფორმაციები. მექსიკაში⁸¹, ინდოეთში⁸², და უნგრეთში⁸³, ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობა ითვალისწინებს ინფორმაციის პროაქტიულად გამოქვეყნებას. აღნიშნული ინფორმაცია შეიცავს ინფორმაციას სახელმწიფო ორგანოებსა და ოფიციალური პირებზე, კანონებისა და რეგულირებების ტექსტებს, უკანასკნელ განვითარებებს და პოლიტიკის მიმართულებას, ფორმებსა და გადაწყვეტილებებს, ინფორმაციას ბიუჯეტსა და სუბსიდიებზე, ინფორმაციას სახელმწიფო შესყიდვებზე, ინფორმაციის თავისუფლების კანონზე და ა.შ.⁸⁴

ევროკავშირის საბჭომ, 2003 წელს, თავის წლიურ ანგარიშში აღნიშნა, რომ „როდესაც საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომ დოკუმენტთა რიცხვი მატულობს, მოთხოვნილ დოკუმენტთა რაოდენობა იკლებს⁸⁵“. მართლაც, ინფორმაციის პროაქტიული გამოქვეყნება ასევე მომგებიანია სახელმწიფო ორგანოებისთვისაც, ვინაიდან ის ამცირებს ადმინისტრაციულ ტვირთს რუტინულ მოთხოვნებზე პასუხის გასაცემად

⁷⁹ დანიის საჯარო ადმინისტრაციის დოკუმენტების ხელმისაწვდომობის აქტის 6(1) მუხლი 1985: „ადმინისტრაციის მიერ, ინფორმაციასთან დაკავშირებული ნებისმიერი საკითხის აგდაწყვეტისას. ზეპირსიტყვიერ ინფორმაციის მიღებისას, რომელიც თავისი არსით მნიშვნელოვანია გადაწყვეტილების მისაღებად, იგი გააკეთებს შესაბამის ჩანაწერს, რომელიც ხელმისაწვდომი იქნება.“

⁸⁰ ახალი ზელანდიის ოფიციალური ინფორმაციის აქტი.

⁸¹ მექსიკის კანონი საჯარო ინფორმაციის გამჭვირვალობის და ხელმისაწვდომობის შესახებ (2002) უზრუნველყოფს ინფორმაციის 17 კატეგორიას, რომელიც ექვემდებარება აქტიურ გამოქვეყნებას.

⁸² ინდოეთის ინფორმაციის უფლების აქტი (2005) უზრუნველყოფს ინფორმაციის 18 კატეგორიას, რომელიც ექვემდებარება აქტიურ გამოქვეყნებას ნებისმიერი მოთხოვნის გარეშე.

⁸³ უნგრეთის ელექტრონული ინფორმაციის თავისუფლების აქტი (2005) მოითხოვს, საჯარო ორგანოებში არსებული მნიშვნელოვანი ინფორმაციის აქტიურ გამოქვეყნებას, ელექტრონული საშუალებებით.

⁸⁴ დარბიშაირე, ჰ. აქტიური გამჭვირვალობა: ინფორმაციის უფლების მომავალი.

⁸⁵ იხილეთ. საბჭოს მოხსენება რეგულაცია (EC) No 1049/2001-ის იმპლემენტაციის შესახებ, რომელიც ეხება კომისიისა და პარლამენტის ხელთარსებულ ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობას. 2003 წლის 7 მარტი.

და ხელს უწყობს ინფორმაციის მფლობელების ეფექტურობას მათ ხელთარსებული ინფორმაციის განკარგვისას. მაგალითად მექსიკაში⁸⁶ და ამერიკის შეერთებულ შტატებში⁸⁷ ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობით ხორციელდება იმ ინფორმაციის ავტომატური გამოქვეყნება, რომელზეც წინათ არსებობდა მოთხოვნა, ან შესაძლოა მოთხოვნილ იყოს მომავალში⁸⁸. შესაბამისად, ლოგიკურია გამოქვეყნდეს საზოგადოების მიერ ხშირად მოთხოვნილი ინფორმაცია, რათა მომავალში საზოგადოების წარმომადგენლებს არ მოუწიოთ მისი მოთხოვნა და შესაბამისად დაზოგილ იქნას, როგორც სახელმწიფო ორგანოების, ასევე ინფორმაციის მომთხოვნის დრო.

ასევე, ინფორმაციის პროაქტიულად გამოქვეყნების მნიშვნელოვანი საკითხს წარმოადგენს, ინფორმაციის საზოგადოებისთვის ყველაზე მოსახერხებელი მეთოდებით მიწოდება, მაგალითად ინტერნეტით. მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში ვებ პორტალი *data.gov*⁸⁹ მოიცავს ფართო ფედერალურ ბაზებს.

გამონაკლისები

შეზღუდვები ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე წარმოადგენს ინფორმაციის თავისუფლების დებულებების ერთ ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან საკითხს. მსოფლიო მასშტაბით ინფორმაციის თავისუფლების კანონების უმრავლესობა შეიცავს დებულებებს გარკვეული კატეგორიის ინფორმაციებზე, რომლებიც შესაძლებელია არ იქნან გამჟღავნებულნი. თუმცა, გამონაკლისები არ უნდა იქცნენ წესად. მნიშვნელოვანია, რომ ინფორმაციის თავისუფლების კანონები შეიცავდნენ გამონაკლისთა ამომწურავ ნუსხას, რათა სახელმწიფო უწყებებს დარჩეთ მინიმალური, ან სრულიად არ დარჩეთ შესაძლებლობა შეხედულებისამებრ გადაწყვიტონ ინფორმაციის ხასიათიდან გამომდინარე შესაძლებელია მათი გაცემა თუ არა. საუკეთესო პრაქტიკის მიხედვით, ყველა გამონაკლისი უნდა იქნას

⁸⁶ მექსიკის ფედერალური კანონი გამჭვირვალობასა და საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შესახებ. (2002) მოითხოვს, რომ საჯარო ორგანოებმა გამოაქვეყნონ შესაბამისი სასარგებლო ინფორმაცია. კანონი მიუთითებს, აღნიშნული კატეგორიების განსაზღვრისას „გათალისწინებული იქნას, საზოგადოების მიერ ყველაზე ხშირად დასმული კითხვები“.

⁸⁷ აშშ.ელექტრონული ინფორმაციის თავისუფლების აქტი (1996) მოითხოვს, რომ თანამდებობის პირებმა უზრუნველყონ, საზოგადოებისთვის ინფორმაციის გაცნობა, ასევე ასლების აგდადების შესაძლებლობა. აღნიშნული უკავშირდება არამარტო მოთხოვნად, არამედ შესაძლო მოთხოვნად დოკუმენტებსაც.

⁸⁸ დარბიშაირ. ჰ., *supra* note 84.

⁸⁹ <http://www.data.gov/>

დადგენილი კანონით , განსაზღვრული მკაფიოდ და კონკრეტულად. ამასთან, გამონაკლისების განმარტება უნდა მოხდეს დაზუსტებით და უნდა გამოირიცხავდნენ მხოლოდ იმ ინფორმაციას, რომლის გამჟღავნებაც, სახელმწიფოს თანახმად ვნებს საზოგადოებრივ ინტერესებს, მაგალითად:

- ა. ეროვნული უსაფრთხოების ინტერესები: ინფორმაცია, რომლის გამოქვეყნებაც, ავნებს თავდაცვას და ეროვნულ უსაფრთხოებას;
- ბ. სამართალდამცავი ორგანოების ინტერესები: ინფორმაცია, რომელიც ეხება დანაშაულის პრევენციას, გამოძიებას და დევნას;
- გ. კონფიდენციალურობის ინტერესები. ინფორმაცია, რომლის გამჟღავნებაც გამოიწვევს მესამე მხარის კონფიდენციალურობის დარღვევას;
- დ. კომერციული და კონფიდენციალური ინტერესები: ინფორმაცია, რომლის გამჟღავნებაც გამოიწვევს კონფიდენციალურობის დარღვევას, სავაჭრო საიდუმლოების გამჟღავნებას, ისეთი ინფორმაციის გამოქვეყნებას, რომელიც მოპოვებულია სხვა სახელმწიფოდან, ან საერთაშორისო ორგანიზაციიდან და ინფორმაციის გამჟღავნება ზიანს მიაყენებს აღნიშნულ უწყებებთან ურთიერთობას;
- ე. ჯანმრთელობა და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესი: ინფორმაცია, რომლის გამჟღავნებისას საფრთხე შეექმნება, ნებისმიერი პირის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას ან უსაფრთხოებას.
- ვ. სახელმწიფო ორგანოების მუშაობა და პოლიტიკის შემუშავება: ინფორმაცია, რომლის გამჟღავნებისას, ზიანს მიაყენებს მთავრობის პოლიტიკის ჩამოყალიბებას, ინფორმაციის ნაადრევი გამჟღავნება პოლიტიკის წარმატებას, შეზღუდავს შეხედულებათა თავისუფალ და გულღია გაზიარებას პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღების დროს, ან ზიანს მიაყენებს ხელისუფლების მიერ საკონტროლო პროცედურების გამოცდას⁹⁰.

მნიშვნელოვანია, რომ ზემოაღნიშნული კატეგორიები მკაფიოდ იყვნენ განსაზღვრულნი. კატეგორიების შემდგენმა პირებმა უნდა გამოიჩინონ სიფრთხილე, ვინაიდან გამონაკლისებთან დაკავშირებული ნებისმიერი გაურკვევლობა გამოიწვევს დაბნეულობას მათი ინტერპრეტაციის პროცესში. საუკეთესო პრაქტიკები ხაზს უსვამენ, რომ ყველა შეზღუდვებმა ინფორმაციის გავრცელებასთან დაკავშირებით, უნდა გაიარონ „საზოგადოებრივი ინტერესის ტესტი“. „საზოგადოებრივი ინტერესის ტესტი“ მოითხოვს, რომ სახელმწიფო ზედამხედველობის ორგანოებმა დააბალანსონ საზოგადოებრივი ინტერესები და ინფორმაციის შეზღუდვის აუცილებლობა. ამასთან, ყველა გამონაკლისი უნდა ექვემდებარებოდეს გადამწონავ საჯარო ინტერესს, რომ ასეთის არსებობის შემთხვევაში ინფორმაცია გამჟღავნდეს, ინფორმაცია უნდა გამჟღავნდეს იმ შემთხვევაშიც, თუ ის ზიანს მიაყენებს რომელიმე

⁹⁰ მუხლი 19, ინფორმაციის თავისუფლების კანონი 2006, გვ. 15-17.

დაცულ ინტერესს⁹¹. ინფორმაციის თავისუფლების კანონი უნდა შეიცავდეს დებულებას, რომლის მიხედვითაც ინფორმაციის თავისუფლების კანონსა და საიდუმლოების კანონს შორის კონფლიქტის შემთხვევაში უკანასკნელი დომინირებს. 19-ე მუხლის თანახმად, ინფორმაციის თავისუფლების კანონის დებულებების კოლიზიისას სხვადასხვა კანონებთან, წესრიგდება შემდეგნაირად: “5 .(1) აღნიშნული აქტი, გამორიცხავს ნებისმიერ სხვა კანონმდებლობას, რომელიც კრძალავს ან ზღუდავს საჯარო ან კერძო ორგანოების მიერ ინფორმაციის გამჟღავნებას”⁹².

ზედამხედველობის მექანიზმი

ინფორმაციის თავისუფლების უზრუნველყოფისთვის, ზედამხედველი ორგანოს დადგენასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის სიმცირე, წარმოშობს ბარიერებს აღნიშნული კანონმდებლობის სწორი იმპლემენტაციისთვის. ამისთვის, მნიშვნელოვანია დადგენილ იქნას, დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი ზედამხედველობის მექანიზმი, რათა განახორციელოს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის ხელშეწყობა, მონიტორინგი და დაცვა. საუკეთესო პრაქტიკა ხაზს უსვამს, რომ აუცილებელია დაინიშნოს ოფიციალური პასუხისმგებელი პირი, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოებასთან ურთიერთობას ან საინფორმაციო განყოფილების ჩამოყალიბებას (ესპანეთი, კვიპროსი, კანადა). არსებობს მზარდი ტენდენცია, რომელიც მიზნად ისახავს დამოუკიდებელი ინფორმაციის კომისიის შექმნას. ირლანდიაში, ინფორმაციის კომისიის ფუნქციას ახორციელებს სახალხო დამცველი. ზემოხსენებული კომისიები შესაძლოა იყვნენ საკანონმდებლო, სხვა სახელმწიფოს დამოუკიდებელი ორგანოს, ან მინისტრის აპარატის შემადგენლობაში (როგორც მაგალითად ტაილანდში) ან სრულიად დამოუკიდებელი ორგანო. 20-ზე მეტმა ქვეყანამ შექმნა მსგავსი ორგანოები. ზოგიერთ ქვეყანაში, მაგალითად კანადაში და საფრანგეთში, ინფორმაციის კომისიას გააჩნია სახალხო დამცველის ტოლფასი უფლებამოსილებები. ბევრ ქვეყნებში, მათ შორის გაერთიანებულ სამეფოში, გერმანიაში, შვეიცარიაში და სლოვენიაში, გაერთიანებულია ინფორმაციის კომისია და ეროვნული მონაცემების დაცვის კომისია⁹³.

⁹¹ მუხლი 19, სომხეთის ინფორმაციის თავისუფლების კანონპროექტის შენიშვნა. ლონდონი 2002.

⁹² მუხლი 19, *supra* note 90.

⁹³ ინფორმაციის თავისუფლება მსოფლიოში. 2006, გვ. 23-24.

განხილ

ვის პროცესი

საუკეთესო პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ სამსაფეხურიანი სააპელაციო პროცესი წარმოადგენს ყველაზე ეფექტურ საშუალებას, როდესაც საქმე ეხება ინფორმაციის გაცემისგან თავის შეკავებას და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას. აპელაციის პირველი საფეხური, როგორც წესი წარმოადგენს შიდა განხილვას, რომელსაც ახორციელებს, იმ ორგანოს ზემდგომი პირი, რომელშიც განხორციელდა მოთხოვნა. მეორე საფეხურს წარმოადგენს გარეშე ორგანო. ბევრ ქვეყნებში, სახალხო დამცველი ან დამოუკიდებელი ინფორმაციის კომისია⁹⁴ ახორციელებენ ზემოაღნიშნულ განხილვას. ზოგადად აღნიშნულ ორგანოებს არ გააჩნიათ უფლებამოსილება გასცენ შესასრულებლად სავალდებულო გადაწყვეტილებები. თუმცა არის რიგი ქვეყნები, სადაც ინფორმაციის კომისიას შეუძლია გამოსცეს შესასრულებლად სავალდებულო გადაწყვეტილებები, რომლის გასაჩივრება შეზღუდულია და განსაკუთრებულ შემთხვევებში მათი შეზღუდვა ან გადაწონვა შეუძლიათ მინისტრებს⁹⁵. თითქმის ყველა ქვეყანაში, ბოლო განხილვის საფეხური წარმოადგენს ეროვნული სასამართლო.

⁹⁴ ესტონეთში, მონაცემთა დაცვის ინსპექციას, ჩივილს ან საკუთარი ინიციატივის საფუძველზე შეუძლია წამოიწყოს შემოწმების პროცედურები. იხილეთ მუხლი 19, დემოკრატიისადმი პოლიტიკური ხელმისაწვდომობა: მიმოხილვა, ინფორმაციის თავისუფლებაზე ცენტრალურ, ასევე ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპაში. ოქტ. 2002.

⁹⁵ სლოვენია, სერბეთი, ირლანდია და გაერთიანებული სამეზო. იხილეთ ინფორმაციის თავისუფლება მსოფლიოში. 2006, გვ. 24.

ეროვნული სტანდარტები

სომხეთი

ა. ინფორმაციის თავისუფლების საკანონმდებლო ბაზა

ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობა დამოუკიდებლობის მიღებიდან

თავდაპირველად, გამოხატვის თავისუფლება გათვალისწინებული იყო სომხეთის რესპუბლიკის კონსტიტუციის⁹⁶ 24-ე მუხლით, კერძოდ „ნებისმიერ პირს გააჩნია უფლება გამოხატოს მისი აზრი. აკრძალულია პირის იძულება უარი თქვას ან შეიცვალოს აზრი. ნებისმიერ პირს აქვს სიტყვის თავისუფლება, მათ შორის, მოიძიოს, მიიღოს ან გაავრცელოს იდეები ან ინფორმაცია, ინფორმაციის ნებისმიერი არხით, მიუხედავად სახელმწიფო საზღვრებისა“. დებულებები ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შესახებ ასევე გათვალისწინებული იყო ჟურნალისტებისთვის და მედიისთვის 1991 წლის კანონში „პრესასა და სხვა მედია საშუალებების შესახებ“. აღნიშნული კანონის მეოთხე მუხლის თანახმად „პრესას და სხვა მედია საშუალებებს უფლება აქვს მიიღონ ინფორმაცია ნებისმიერი სახელმწიფო ორგანოდან, ასევე საჯარო და პოლიტიკური ორგანიზაციებიდან...“

2005 წელს, კონსტიტუციაში ცვლილებების შეტანის შემდეგ, აღნიშნული უფლებები და თავისუფლებები აისახა 27-ე მუხლში და გავრცობილ იქნა, რათა მოეცვა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებიც. ამასთან, მას დაემატა 27.1 მუხლი, რომლის თანხმადაც „ნებისმიერ პირს უნდა ხქონდეს უფლება წარადგინოს წერილები და წინადადებები უფლებამოსილი სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში და თანამდებობის პირებს, რათა უზრუნველყოფილ იქნას მისი პირადი ან საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვა და მიიღოს სათანადო პასუხები დროის გონივრულ ვადაში“. ამავე დროს კონსტიტუციის 43-ე მუხლის თანახმად, გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვები დასაშვებია „მხოლოდ კანონის საფუძველზე, თუ ეს აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ეროვნული უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე, საზოგადოებრივი წესრიგის, დანაშაულის პრევენციის, საზოგადოებრივი ჯამრთელობის და მორალის დასაცავად, კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების, ასევე სხვისი პატივისა და რეპუტაციისთვის“

⁹⁶ სომხეთის რესპუბლიკის კონსტიტუცია. 05/07/1995.

კანონი მასმედიის შესახებ⁹⁷ ითვალისწინებს ჟურნალისტების უფლებების დაცვას, რომლებიც მუშაობენ მასობრივი ინფორმაციის ორგანიზაციებში და უზრუნველყოფს, რომ იმუშაონ დაუსაბუთებელი შეზღუდვების გარეშე. აღნიშნული კიდეც ერთხელ ხაზს უსვამს კონსტიტუციით გათვალისწინებულ უფლებას რომ ეძიონ, მიიღონ და გაავრცელონ ინფორმაცია. იგი კრძალავს ცენზურას, „ჟურნალისტის კანონიერი პროფესიულ საქმიანობაში“ ჩარევას, წყაროს გამჟღავნებას სასამართლოს დადგენილების გარეშე, რომელიც თავის მხრივ, მიზნად ისახავს დანაშაულების გახსნას, კანონი მოითხოვს, რომ ხელისუფლების ორგანოებმა უპირატესობა არ მიანიჭონ ცალკეულ ჟურნალისტებს⁹⁸.

ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობის მიღებასთან დაკავშირებით, არასამთავრობო ორგანიზაციებმა მუშაობა დაიწყეს 1999 წელს. დაინტერესებული მხარეებს შორის კანონპროექტის განხილვა დაიწყო 2002 წლიდან. კანონპროექტი შეფასდა საერთაშორისო ორგანიზაცია „19-ე მუხლის“ ექსპერტთა მიერ და დადგინდა, რომ ის შეესაბამებოდა საერთაშორისო სტანდარტებს⁹⁹. კანონი ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ დამტკიცდა სომხეთის პარლამენტის მიერ 2003 წლის სექტემბერში და ძალაში შევიდა 2003 წლის ნოემბერში¹⁰⁰.

ამასთან, კანონი პირადი მონაცემების შესახებ¹⁰¹ ითვალისწინებს მოქალაქეთა უფლებას მიიღონ ინფორმაცია საკუთარ თავზე, საჯარო ან კერძო ორგანოებიდან. მათ ასევე შეუძლიათ მოითხოვონ, არასწორი ინფორმაცია შესწორდეს.

უნდა აღინიშნოს, რომ 2001 წელს, სომხეთის რესპუბლიკამ, რატიფიკაცია გაუკეთა გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის კონვენციას ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შესახებ, საზოგადოების მონაწილეობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და მართლმსაჯულებას გარემოს დაცვის საკითხებში (ორჰუსის კონვენცია), რომელმაც თავის მხრივ საფუძველი ჩაუყარა ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობას გარემოს დაცვის საკითხებთან დაკავშირებით. ამავე დროს, სომხეთმა რატიფიკაცია გაუკეთა ადამიანის უფლებათა დაცვის დეკლარაციას (1993 წელს) და ევროპის ადამიანის უფლებათა და ფუნდამენტურ თავისუფლებათა დაცვის კონვენციას (2002 წელს), აღნიშნული ორი დოკუმენტი წარმოადგენს ეროვნული კანონმდებლობის შემადგენელ ნაწილს. შესაბამისად,

⁹⁷ სომხეთის რესპუბლიკის კანონი მასმედიის შესახებ, 13/12/2003.

⁹⁸ 19-ე მუხლი, საკეტის ქვეშ და გასაღები: ინფორმაციის თავისუფლება სომხეთში, აზერბაიჯანში და საქართველოში, ლონდონი, აპრილი 2005 წ.

⁹⁹ 19-ე მუხლი შენიშვნები, ინფორმაციის თავისუფლების კანონპროექტზე. ლონდონი, 2002წ.

¹⁰⁰ <http://www.freedominfo.org/documents/Armenia%20FOI.pdf>

¹⁰¹ სომხეთის რესპუბლიკის კანონი პერსონალური მონაცემების დაცვის შესახებ, 08/10/2002

ეროვნული კანონმდებლობა ხელმძღვანელობს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის მე-19 და ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლებით.

ინფორმაციის თავისუფლების კანონი შედგება 15 მუხლისაგან, რომლითაც განსაზღვრულია ძირითადი პრინციპები; რეგისტრაცია, ინფორმაციის აღრიცხვა და შენახვა; ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა და მისი გამჭვირვალობის უზრუნველყოფა; ინფორმაციის გაცემის პირობები; შეზღუდვები და უარი ინფორმაციის გაცემაზე; ინფორმაციის მოთხოვნის პროცედურები; პასუხისმგებლობა ინფორმაციის თავისუფლების დარღვევისთვის და ა.შ

ინფორმაციის მფლობელები

ინფორმაციის თავისუფლების კანონის მე-3 მუხლი განსაზღვრავს ინფორმაციის მფლობელთა სიას, რომელიც მოიცავს „სახელმწიფო ორგანოებს, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს, სახელმწიფო დაწესებულებებს, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დაფინანსებულ ორგანიზაციებს და საზოგადოებრივი მნიშვნელობის ორგანიზაციებს, ასევე მათი თანამდებობის პირებს. „საზოგადოებრივი მნიშვნელობის ორგანიზაციის“ ცნება განსაზღვრულია იმავე მუხლში, როგორც „კერძო ორგანიზაციები, რომლებსაც გააჩნიათ მონოპოლია ან წამყვანი ადგილი საქონლის ბაზარზე, ასევე უზრუნველყოფენ საზოგადოების მომსახურებას, ჯანმრთელობის, სპორტის, განათლების, კულტურის, სოციალური უსაფრთხოების, ტრანსპორტის, კომუნიკაციის და კომუნალური მომსახურებების სფეროებში. მე-12 მუხლის თანახმად, ინფორმაციის მფლობელები პასუხისმგებელი არიან, რომ უზრუნველყონ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა და საჯაროობა; ინფორმაციის ჩაწერა, კატეგორიებად დაყოფა და შენარჩუნება; დაინტერესებულ პირს წარუდგინონ უტყუარი და სრული ინფორმაცია (მათ ხელთარსებული); უზრუნველყონ ზეპირი ან/და წერილობითი ინფორმაციის გაცემის პროცედურები; დანიშნონ ოფიციალური პირი, რომელიც პასუხისმგებელი იქნება ინფორმაციის თავისუფლებაზე.

ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის პირობები, წესები და ფორმები

მე-9 მუხლი ითვალისწინებს ინფორმაციის მოთხოვნის პროცედურების განხორციელებას და გარჩევას, რომელიც შეიძლება იყოს ზეპირი ან წერილობითი ფორმის. წერილობითი მოთხოვნა უნდა იყოს ხელმოწერილი და შეიცავდეს, განმცხადებლის სახელს, მოქალაქეობას, საცხოვრებელ ადგილს, სამუშაო ან სასწავლო დაწესებულებას (იურიდიული პირის არსებობისას, სახელს და

მისამართს). ზეპირი მოთხოვნისას, განმცხადებელმა წინასწარ უნდა დაასახელოს მისი სახელი და გვარი. ზეპირი მოთხოვნები შეიძლება მიღებულ იქნან, თუ საფრთხე ექმნება სახელწმიფო ან საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას, საზოგადოებრივ წესრიგს, საზოგადოების ჯანმრთელობას და მორალს, სხვა უფლებებსა და თავისუფლებებს, გარემოს დაცვას და კერძო საკუთრებას, ასევე იმის უზრუნველყოფას, რომ ინფორმაციის მფლობელს, გააჩნია მნიშვნელოვანი ინფორმაცია.

მე-4 პარაგრაფის მიხედვით, განმცხადებელი არ არის ვალდებული დაასაბუთოს მოთხოვნა, რომელიც შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარდებს¹⁰².

მე-9 (11) მუხლის თანახმად, თუ ინფორმაციის მფლობელი არ ფლობს მოთხოვნილი ინფორმაციის სრულ მონაცემებს, ის ვალდებულია მისცეს განმცხადებელს მონაცემების ის ნაწილი, რომელიც მას გააჩნია და თუ შესაძლებელია წერილობით პასუხში მიუთითოს ის ადგილი და ორგანო, საიდანაც ფლობს მოთხოვნილ ინფორმაციას.

პროაქტიული გამოქვეყნება

ინფორმაციის მფლობელებს აკისრიათ ვალდებულება, გამოაქვეყნონ ინფორმაციის ფართო სფერო, მიუხედავად იმისა არსებობდა თუ არა ამის უშუალო მოთხოვნა. ინფორმაციის თავისუფლების კანონის მე-7(1) მუხლის თანახმად, „ინფორმაციის მფლობელი ამუშავებს და აქვეყნებს პროცედურებს, რომლის მიხედვითაც ინფორმაცია მიეწოდება მისი სახელით, კანონმდებლობით განსაზღვრული წესით, რომელსაც ის ათავსებს მის სამუშაო ფართზე და თვალსაჩინო იქნება ყველასათვის.“ მუხლის მეორე ნაწილი განსაზღვრავს, რომ ინფორმაციის მფლობელმა დაუყოვნებლივ უნდა გამოაქვეყნოს ან სხვა ხელმისაწვდომი გზით გააცნოს საზოგადოებას მის ხელთ არსებული ინფორმაცია, რომლის გამოქვეყნებამაც შესაძლოა თავიდან აიცილოს საზოგადოებრივი და სახელწმიფო უსაფრთხოების ხელჰყოფა, საზოგადოებრივი წესრიგი, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობა და მორალი, სხვა უფლებები და თავისუფლებები, გარემოს დაცვის საკითხები, კერძო საკუთრება. თუ ორგანოს გააჩნია ოფიციალური ვებ გვერდი, მან უნდა გამოაქვეყნოს ინფორმაცია აღნიშნულ გვერდზე¹⁰³.

მე-7(3) მუხლში მოცემულია იმ ტიპის ინფორმაციის ჩამონათვალი, ან მასში შეტანილი ცვლილებები, რომელიც ინფორმაციის მფლობელები ვალდებული არიან გამოაქვეყნონ წელიწადში ერთხელ მაინც. აღნიშნულს წარმოადგენენ:

¹⁰² რეკომენდაცია (2002)2 21/02/2002, *supra* note 29, პუნქტი 5-ის მიხედვით „ პირი რომელიც ითხოვს ოფიციალურ დოკუმენტს, არ არის ვალდებული დაასახელოს ინფორმაციის მიღების მიზეზი.

¹⁰³ ამ დროისათვის, თითქმის ყველა ინფორმაციის მფლობელს აქვს ვებ-საიტები.

- ა. საქმიანობა და საზოგადოებისთვის განკუთვნილი მომსახურებები (მათ შორის სამომავლო);
- ბ. ბიუჯეტი;
- გ. შესავსებად სავალდებულო წერილობითი მოთხოვნების ფორმები და მათი შევსების ინსტრუქციები;
- დ. თანამშრომელთა სია, ასევე შესაბამისი სახელები, გვარები, განათლება, პროფესია, თანამდებობა, სახელფასო განაკვეთი, ტელეფონის ნომრები და ელექტრონული ფოსტის მისამართები.
- ე. ვაკანსიები და სამსახურში მიღების წესები;
- ვ. გავლენა გარემოზე;
- ზ. საზოგადოებრივი ღონისძიებების პროგრამები;
- თ; პროცედურები, დღე დრო და მოქალაქეების მიღების ადგილი;
- ი. მომსახურებისა და სამუშაოს სფეროში, ღირებულების შექმნისა და ფასების პოლიტიკა;
- კ. ხელთარსებული ინფორმაციის სია და მათი გაცემის პროცედურები;
- კ1. სტატისტიკური მონაცემები, ასევე სრული მონაცემები ინფორმაციის მოთხოვნებზე, მათ შორის ინფორმაციაზე უარის თქმის საფუძვლები;
- კ2. ამ პუნქტში აღნიშნული, ინფორმაციის დამუშავებისა და მიღების წყაროები;
- კ3. ინფორმაცია პიროვნებაზე, რომელიც განმარტავს ამ პუნქტში აღნიშნულ ინფორმაციას.

ინფორმაციის პროაქტიული გამოქვეყნება დამატებით უზრუნველყოფილია სხვადასხვა კანონმდებლობით. მაგალითად: კანონი გარემოზე ზემოქმედების შეფასების შესახებ - 20/11/1995 წელი, კანონი ურბანული განვითარების შესახებ - 05/05/1998 წელი, ნორმატიული აქტების შესახებ კანონი - 03/04/2002 წელი და კანონი შესყიდვების შესახებ - 22/12/2010 წელი.

ვადები ინფორმაციის მოთხოვნაზე საპასუხოდ და გადაწყვეტილების მიღების პროცესის გამჭვირვალობა

ინფორმაციის თავისუფლების კანონის 9(6)-ე მუხლის თანახმად, ზეპირსიტყვიერ შეკითხვაზე პასუხი უნდა გაიცეს დაუყოვნებლივ ან დროის უმოკლეს ვადაში. იმავე მუხლის მე-7 პუნქტის მიხედვით, წერილობით მოთხოვნაზე პასუხი, როგორც წესი უნდა გაიცეს 5 დღის ვადაში, თუმცა ის შეიძლება გაგრძელდეს 30 დღემდე ვადით, თუ დამატებითი სამუშაო არის აუცილებელი პასუხის მოსამზადებლად. ვადის გაგრძელების შემთხვევაში, განმცხადებელი ინფორმირებული იქნება განცხადების შეტანიდან 5 დღის განმავლობაში და აღნიშნული იქნება ვადის გაგრძელების მიზეზები და ინფორმაციის გადაცემის ბოლო ვადა.

ინფორმაციის თავისუფლების კანონს მე-10(1) მუხლის თანახმად, მთავრობამ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება, რათა დადგინდეს ინფორმაციის მიწოდების თანმიმდევრობა სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების მიერ. აღსანიშნავია, რომ კანონის მიღების შემდგომ, მსგავსი დებულებები სახელმწიფოს მიერ მიღებული არ იქნა. მე-5 მუხლით არ არის გათვალისწინებული ინფორმაციის ჩაწერის, აღრიცხვისა და შენახვის პროცედურები, ხოლო მე-10 მუხლში არ განიხილება ინფორმაციის მიწოდების საკითხები. შესაბამისად, აღნიშნული ამოცანების შესრულება ეკისრება ინფორმაციის მფლობელს.

ინფორმაციის თავისუფლების კანონი შეიცავს შეზღუდვებს უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისთვის. დღესდღეობით, არ არსებობს ისეთი სამართლებრივი აქტები, რომლებიც არეგულირებენ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისთვის.

ზემოაღიშნული ხარვეზები მნიშვნელოვნად ამცირებს ინფორმაციის თავისუფლების კანონის ეფექტურობას, ინფორმაციის ხარისხის და გადაწყვეტილების მიღების გამჭვირვალობის ჭრილში.

ინფორმაციის მიწოდებასთან დაკავშირებული ხარჯები

როგორც წინათ აღინიშნა, ინფორმაციის თავისუფლების კანონი ითვალისწინებს „სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებიდან ინფორმაციის ან მისი ასლის მიწოდება ხორციელდება სომხეთის რესპუბლიკის სახელმწიფო რეგულირების თანახმად¹⁰⁴“. თუმცა, ის არ ითვალისწინებს შეზღუდვებს საფასურის დადებაზე სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში არსებულ ინფორმაციაზე. მეორეს მხრივ, საჯარო მნიშვნელობის კერძო ორგანიზაციებს შეუძლიათ შეხედულებისამებრ გადაწყვიტონ ინფორმაციის ღირებულება და ის არ შეიძლება აღემატებოდეს ინფორმაციის უზრუნველყოფის ხარჯებს¹⁰⁵.

საფასური არ არის გათვალისწინებული ზეპირსიტყვიერ მოთხოვნაზე; 10 გვერდამდე დაბეჭდილ ან ასლად გადაღებულ ინფორმაციაზე; ელექტრონული ფოსტით მიწოდებულ ინფორმაციაზე; ინფორმაციის მოთხოვნაზე უარის შემთხვევაში; თუ ინფორმაციის მფლობელს არ გააჩნია აღნიშნული ინფორმაცია ან ინფორმაციის გამჟღავნება აღემატება მის უფლებამოსილებას; წერილობით მოთხოვნებზე პასუხი, რომლებსაც შეუძლიათ თავიდან აიცილონ საფრთხეები, რომელიც ეხება

¹⁰⁴ ინფორმაციის თავისუფლების კანონის მუხლი 10, (1).

¹⁰⁵ *Ibid*, მუხლი 10, (3).

საზოგადოებრივ და სახელმწიფო უსაფრთხოებას, საზოგადოებრივ წესრიგს, საზოგადოების ჯანმრთელობას და მორალს, სხვა უფლებებს და თავისუფლებებს, გარემოს დაცვის საკითხებს, კერძო საკუთრებას(მუხლი 10, (2)). ასევე, პირი, რომელმაც წარადგინა არასწორი ან არასრული ინფორმაცია, წერილობითი მოთხოვნისას უფასოდ უზრუნველყოფს შეასწორებული ინფორმაციის მიწოდებას (მუხლი 19,(4)).

შეზღუდვები ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე

ინფორმაციის შესახებ კანონის თანახმად, კონსტიტუციით და სხვა კანონების გათვალისწინებულ შემთხვევებში ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა შეიძლება შეიზღუდოს. კონსტიტუციის 44-ე მუხლის თანახმად ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა შეიძლება დროებით შეიზღუდოს კანონით გათვალისწინებულ რიგ შემთხვევებში, საომარ ან საგანგებო მდგომარეობისას, მაგრამ აღნიშნული არ უნდა გასცდეს ნაკისრი საერთაშორისო ვალდებულებების ფარგლებს, რომლებიც გამომდინარეობენ საგანგებო მდგომარეობის ვალდებულებებიდან.

ინფორმაციის თავისუფლების 11-ე მუხლი ითვალისწინებს ინფორმაციის მიწოდებაზე უარის თქმის საფუძვლების სიას. კერძოდ, ინფორმაციის მფლობელს უფლება აქვს უარი თქვას ინფორმაციის გაცემაზე თუ ის შეიცავს სახელმწიფო, ოფიციალურ, საბანკო ან კომერციულ საიდუმლოებას, არღვევს პირადი ცხოვრების საიდუმლოებას და ოჯახური ცხოვრების უფლებას, მათ შორის კორესპონდენციის საიდუმლოებას, სატელეფონო საუბრებს, ფოსტის, ტელეფრაფის ან სხვა ტიპის გზავნილებს; შეიცავს წინასწარი გამოძიების მონაცემებს, რომლებიც არ ექვემდებარება გამჟღავნებას; ინფორმაციას, რომელიც უკავშირდება პროფესიულ საქმიანობას (სამედიცინო, იურიდიული ან საადვოკატო საიდუმლოება); არღვევს საავტორო ან/და მომიჯნავე უფლებებს. ასეთი სახლის ინფორმაციის საიდუმლოება დაცულია შესაბამისი კანონმდებლობით (მაგალითად: კანონი სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ, კანონი პერსონალური მონაცემების დაცვის შესახებ და სხვა).

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სომხეთის კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს კომერციული საიდუმლოების ცნებას და სახელმწიფოს უტოვებს უფლებას შეხედულებისამებრ, უარი თქვას ინფორმაციის გაცემაზე აღნიშნული საფუძვლით.

ინფორმაციის თავისუფლების კანონი ასევე ადგენს შეზღუდვებს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე ზეპირსიტყვიერი მოთხოვნისას. ზეპირსიტყვიერ მოთხოვნებზე, პასუხი შესაძლებელია გაიცეს მხოლოდ იმ შემთხვევებში, თუ ის ეხება ინფორმაციას, რომელსაც “შეუძლია თავიდან აიცილოს საფრთხეები, რომელიც ეხება საზოგადოებრივ და სახელმწიფო უსაფრთხოებას, საზოგადოებრივ წესრიგს,

საზოგადოების ჯანმრთელობას და მორალს, სხვა უფლებებს და თავისუფლებებს, გარემოს დაცვის საკითხებს, კერძო საკუთრებას“. გარდა ამისა, კანონი ავალდებულებს ინფორმაციის მომთხოვნს, დააზუსტოს გააჩნია თუ არა ინფორმაციის მფლობელს მოთხოვნილი ინფორმაცია და განმარტოს პროცედურები, რომლის მიხედვითაც ინფორმაციის მფლობელს გააჩნია მოთხოვნილი წერილობითი ინფორმაცია¹⁰⁶. ზეპირსიტყვიერი მოთხოვნები ხშირად აუცილებელია ჟურნალისტებისთვის მათი საქმიანობის განსახორციელებლად, რათა დააზუსტონ ფაქტები და სხვა მონაცემები, მაშინ როდესაც ასეთ შემთხვევებში პირმა უნდა გააკეთოს წერილობითი მოთხოვნა და დაელოდოს პასუხს 5 დღის განმავლობაში. აღნიშნულმა შეიძლება ხელი შეუშალოს მედიის წარმომადგენლების დროულ მუშაობას, შესრულებას¹⁰⁷.

არსებობს დაუსაბუთებელი შეზღუდვები უცხო ქვეყნის მოქალაქეებზე. მე-6 მუხლით, უცხო ქვეყნის მოქალაქეებს შეუძლიათ ისარგებლონ უფლებებითა და თავისუფლებებით, რომელიც გათვალისწინებულია შემდეგი კანონით და განსაზღვრულია სომხეთის რესპუბლიკის კანონებით ან/და შემთხვევებში, რომლებიც ასახულია საერთაშორისო ხელშეკრულებებში. ამავე დროს, ევროპის საბჭოს რეკომენდაციის (2002) მესამე პუნქტით, 2002 წლის 21 თებერვლიდან, „წევრმა ქვეყნებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ ნებისმიერ პირს ჰქონდეს ხელმისაწვდომობა ოფიციალურ დოკუმენტებზე, რომლებიც გააჩნიათ სახელმწიფო დაწესებულებებს. აღნიშნული პრინციპი უნდა გამოყენებულ იქნას ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, მათ შორის ეროვნული წარმომავლობის საფუძველზეც“¹⁰⁸.

ინფორმაციის თავისუფლების კანონის მე-8 მუხლი ითვალისწინებს შემთხვევებს, როდესაც ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შეზღუდვა დაუშვებელია, მიუხედავად გამონაკლისთა არსებობისა: როდესაც ინფორმაცია ამხელს საზოგადოებრივი უსაფრთხოების და ჯანმრთელობის საფრთხეს; როდესაც ინფორმაციის გამჟღავნებაზე უარმა შესაძლოა უარყოფითი გავლენა მოახდინოს სახელმწიფო პროგრამების განხორციელებაზე და როდესაც „...ის წარმოადგენს სომხეთის რესპუბლიკის საერთო ეკონომიკურ მდგომარეობას, ასევე რეალურ მდგომარეობას ბუნებისა და გარემოს დაცვის, ჯანმრთელობის, განათლების, სოფლის მეურნეობის, ვაჭრობისა და კულტურის სფეროში“.

¹⁰⁶ ინფორმაციის თავისუფლების კანონის 9 (5)-ე მუხლი.

¹⁰⁷ ბაქოს პრესს კლუბი, გამოხატვის თავისუფლების დაცვის კომიტეტი (სომხეთი) და ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია (საქართველო), მედიასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის ევროპული სტანდარტების შესაფერისად ჰარმონიზაცია სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში (ბაქო 2004). მინისტრთა კომიტეტის და ევროპის საბჭოს რეკომენდაცია Rec (2002) 2 21/02/2002, *supra* note 29.

¹⁰⁸ მინისტრთა კომიტეტის და ევროპის საბჭოს რეკომენდაცია Rec (2002) 2 21/02/2002, *supra* note 29.

კანონი სახელმწიფო და ოფიციალური საიდუმლოების შესახებ¹⁰⁹ ითვალისწინებს სამხედრო და საგარეო ურთიერთობებთან დაკავშირებული ინფორმაციის აღრიცხვასა და დაცვას, ისინი იყოფიან სამ კატეგორიებად: „განსაკუთრებული მნიშვნელობის“ ინფორმაცია და „საიდუმლო“ ინფორმაცია“, რომელებიც ასევე მოიხსენებიან, როგორც „სახელმწიფო საიდუმლოდ“, კონდიფენციალურად უნდა დარჩეს 30 წლის განმავლობაში, ინფორმაცია რომელიც ხასიათდება, როგორც „საიდუმლო“- 10 წლის ვადით. საიდუმლოებების გამჟღავნება ან სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაკავშირებულ ინფორმაციასთან მოპყრობის წესების დარღვევა ისჯება სისხლის სამართლის კოდექსის¹¹⁰ 306-ე და 307-ე მუხლებით.

გარდა ამისა, სომხეთის კანონმდებლობა ადგენს, შეზღუდვებს გარკვეული სფეროს სპეციფიკიდან გამომდინარე ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე. აღნიშნული მოიცავს:

- სისხლის სამართლის კოდექსი მოითხოვს, რომ გამოძიების დეტალები თითქმის სრულიად დახურული დარჩეს¹¹¹. მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლო განხილვა ღიაა, ის შესაძლებელია დახურულად გამოცხადდეს თუ საქმე ეხება გაუპატიურებას, ღალატს და ჯაშუშობას, ასევე შვილად აყვანისა და სხვა საქმეებში¹¹².
- ახალი კოდექსი ნედლეულის მოპოვებასთან დაკავშირებით მიღებულ იქნა ეროვნული ასამბლეის მიერ მეორე მოსმენით და შეიცავს სადაო დებულებებს, რომლებიც არაადეკვატურად ზღუდავენ მოქალაქის უფლებას მიიღოს ინფორმაცია ნედლეულის მომპოვებელი კორპორაციების შესახებ მათი თანხმობის გარეშე, იმ შემთხვევებშიც კი როდესაც საქმე ეხება სასიცოცხლო მნიშვნელობის საკითხებს (ურანის მოპოვება, ციანიდის გამოყენება სევანის ტბის სანაპიროზე, ნედლეულის მოპოვება ტყეში და ა.შ¹¹³)

უნდა აღინიშნოს, რომ სომხურ კანონმდებლობაში, კოდექსს გააჩნია უპირატესი ძალა კანონთან, აქედან გამომდინარე, როდესაც არსებობს ინტერესთა კონფლიქტი ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებით, შესაბამისი კანონის ნორმები ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებით შეიძლება უგულებელყოფილ იქნან.

¹⁰⁹ კანონი სახელმწიფო და ოფიციალური საიდუმლოებების შესახებ, 03/12/1996.

¹¹⁰ სომხეთის სისხლის სამართლის კოდექსი. 18/04/2003.

¹¹¹ სომხეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 201-ე მუხლი. 01/07/1998.

¹¹² *Ibid*, მუხლები 16 და 170.

¹¹³ სომხეთის რესპუბლიკის ნედლეულის მოპოვების შესახებ კოდექსის 9 და 13-ე მუხლები, 28/11/2011.

ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის ზედამხედველობა და პასუხისმგებლობა ინფორმაციის მიწოდებისგან თავის არიდებისთვის

ინფორმაციის თავისუფლების კანონის 13(1)-ე მუხლის თანახმად, ინფორმაციის მიწოდების პასუხისმგებლობა ეკისრება ინფორმაციის მფლობელი ორგანოს ხელმძღვანელს ან მის მიერ დანიშნულ სპეციალურ პირს. მაგრამ კანონი ვერ უზრუნველყოფს დამოუკიდებელი ზედამხედველი ორგანოს/თანამდებობის პირის განსაზღვრას, რომელიც გააკონტროლებდა ინფორმაციის მფლობელების მოქმედებების შესაბამისობას კანონით დადგენილ წესთან.

ინფორმაციის თავისუფლების კანონის მე-11(4) მუხლის თანახმად, ინფორმაციის მიწოდებაზე უარის გადაწყვეტილება შესაძლებელია გასაჩივრდეს კანონმდებლობით განსაზღვრულ სახელმწიფო ორგანოში ან სასამართლოში. უნდა აღინიშნოს, რომ სომხეთის კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს ეფექტურ მექანიზმებს, რათა დაძლიოს ინფორმაციის მიწოდებასთან დაკავშირებული დაბრკოლებები. კერძოდ კი ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობა არ აზუსტებს, თუ რომელი ადმინისტრაციული ორგანო უნდა ჩაითვალოს კომპეტენტურ სტრუქტურად, რათა გააუქმოს ინფორმაციის მფლობელის გადაწყვეტილება ინფორმაციის გაცემაზე უარის შემთხვევაში ან დასვას ინფორმაციის მფლობელის პასუხისმგებლობის საკითხი. ამავე დროს, სასამართლო დავები ითხოვენ ძალიან დიდ დროსა და ძალისხმევას, შესაბამისად იგი რთულია ჩაითვალოს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლების უზრუნველყოფის ეფექტურ საშუალებად.

კანონმდებლობის მე-14(1)-ე მუხლის თანახმად, პასუხისმგებელი თანამდებობის პირები პახუს აგებენ ინფორმაციის მიწოდებაზე არაკანონიერი უარის თქმისა და არასწორი ინფორმაციის გავრცელებისთვის, ასევე ინფორმაციის თავისუფლების სხვა დარღვევებისთვის. ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 189.7 მუხლით, კერძოდ კი ინფორმაციის მიწოდებაზე უკანონო უარისათვის¹¹⁴. მეორეს მხრივ, სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას „თანამდებობის პირის მიერ არაკანონიერი უარისთვის, ინფორმაციის ან მასალების დაუყოვნებლივ მიწოდებაზე პიროვნებისთვის, რომელიც ეხება მის უფლებებს და კანონიერ ინტერესებს და შეგროვებულია დადგენილი პროცედურების მიხედვით, არასრული ან თვითნებურად დამახინჯებული ინფორმაციის მიწოდებისთვის, თუ ეს ზიანს აყენებს პირის უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს“¹¹⁵. თუმცა, იმის გარჩევა, ქმედება იწვევს ადმინისტრაციულ თუ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას

¹¹⁴ სომხეთის რესპუბლიკის ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი.

¹¹⁵ სომხეთის რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსის 148-ე მუხლი.

შეუძლებელია. ხშირ შემთხვევებში, საჯარო ინფორმაციის მიღებაზე კანონით გარანტირებული უფლების დარღვევის დროს არ არის მოთხოვნილი სისხლის ან ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის დაკისრება, არამედ მოთხოვნილია ამ უფლების ზოგადად დარღვევის აღიარება.

სისხლის სამართლის კოდექსი ასევე ითვალისწინებს სასჯელს ფაქტების დამალვის ან დამახინჯებისთვის, იმ მოვლენების, რომელიც საშიშია ადამიანის სიცოცხლესა და ჯამრთელობისთვის, გარემოსთვის, რომელიც ჩადენილია პირის მიერ, რომელიც პასუხისმგებელია ამგვარი ინფორმაციის გავრცელებისთვის“ და „მოსახლეობისთვის“¹¹⁶ ინფორმაციის დამალვა გარემოს დაბინძურების საშიშროების შესახებ, რომელიც საშიშია ადამიანის სიცოცხლესა და ჯამრთელობისთვის და უკავშირდება რადიოაქტიულ, ქიმიურ ან ბაქტერიოლოგიურ ნივთიერებებს, ასევე თანამდებობის პირის მიერ ამგვარი დაბინძურებების შესახებ აშკარა ყალბი ინფორმაციის წარმოდგენისათვის¹¹⁷.

ბ. საჯარო დაწესებულების ტესტი

ანგარიშვალდებულება

ერთობლიობაში ინფორმაციასთან დაკავშირებული 40 წერილობითი მოთხოვნა გაგზავნა 34 საჯარო და 2 კერძო დაწესებულებას (პირს,) რომელიც ეწევა საზოგადოებრივ საქმიანობას. საერთაშორისო გამჭვირვალობა სომხეთის მოთხოვნების 90%-ს მოჰყვა გამომხატურება.

მოთხოვნა	პასუხი არ გაეცა	გაგზავნილ წერილთა საერთო რაოდენობა
36	4	40
90%	10%	100%

ოთხმა საჯარო დაწესებულებამ - თავდაცვის სამინისტრომ, შრომისა და სოციალურ საკითხთა დაცვის სამინისტრომ, შესყიდვების სააგენტომ და სომხეთის „ელექტროგრიდის“ კომპანიამ საერთოდ არ გასცეს პასუხი გაგზავნილ წერილებს.

¹¹⁶ Ibid მუხლი 278.

¹¹⁷ Ibid მუხლი 282.

პასუხის ვადები

მე-9(7) მუხლის თანახმად, პასუხები წერილობით მოთხოვნაზე უნდა დაკმაყოფილდეს 5 დღის ვადაში, თუმცა ვადა შესაძლებელია გაგრძელდეს 30 დღემდე იმ შემთხვევაში, თუ მეტი სამუშაოა აუცილებელი პასუხის მოსამზადებლად. ვადის გაგრძელების შემთხვევაში, ინფორმაციის მომთხოვნს შეატყობინებენ მოთხოვნის წარდგენიდან, 5 დღის ვადაში, სადაც ხაზგასმული იქნება დაგვიანების მიზეზები და დათქმული იქნება ინფორმაციის მიწოდების საბოლოო ვარდა. ხშირად ორგანოები პასუხის გასაცემად იყენებენ 30 დღეს, შესაბამისი შეტყობინების ან ვადის გაგრძელების დასაბუთების გარეშე.

აღნიშნული კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, 7 დღეში (კანონმდებლობით გათვალისწინებული 5 და მიწოდების დამატებითი 2 დღე) პასუხის მიღება ითვლება „სწრაფად“. 30 დღემდე, შეტყობინებით ან მის გარეშე ჩაითვლება „დროულად“ ჯგუფური პასუხები რომლებიც მიიღება 14 დღეში და 30 დღეში. ყველა პასუხი რომელიც მიიღება 30 დღის შემდეგ, მიუხედავად ცნობისა დაგვიანობის შესახებ ჩაითვლება „დაგვიანებულად“. ვადის ათვლა ხდება შეკითხვის მოთხოვნის დღიდან¹¹⁸.

სწრაფი	დროული	დაგვიანებული	ჯამი
5	25	6	36

პარლამენტმა, დიასპორის სამინისტრომ, სახელმწიფო ქონების დაცვის დეპარტამენტმა, ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ და ტელევიზიისა და რადიო მაუწყებლობის ეროვნულმა კომისიამ საჯაროინფორმაციის მოთხოვნით გაგზავნილ წერილებს უპასუხეს სწრაფად. ექვსმა საჯარო დაწესებულებამ - პრეზიდენტის ადმინისტრაციამ, მთავრობამ, კულტურის სამინისტრომ, მთავარმა პროკურატურამ, ეკონომიკური კონკურენციის კომისიამ და საჯარო სამსახურის რეგულირების კომისიამ გაგზავნილ წერილებზე პასუხი გასცეს 33-40 დღის ვადაში. მხოლოდ საჯარო სამსახურის რეგულირების კომისიამ აცნობა 5 დღის ვადაში განმცხადებელს, რომ სჭირდებოდა დამატებითი დრო მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად. სხვა დანარჩენმა საჯარო დაწესებულებებმა ასეთი სახის შეტყობინება გააგზავნეს 10 დღის ვადაში.

¹¹⁸ 16 დეკემბერი 2011.

პასუხების სრულფასოვნება

პასუხები კვალიფიცირდებიან, როგორც „შეუსაბამო“ „ნაწილობრივი“ ან „სრული“. შეუსაბამოა პასუხები, როდესაც ორგანომ ვერ უზრუნველყო მოცემულ კითხვაზე პასუხის გაცემა. ნაწილობრივი პასუხი იყოფა „ზოგად“ და „დეტალურ“ კატეგორიებად, რომელიც თავის მხრივ ეფუძნება დასმული კითხვის შინაარსს, რომელიც გაეგზავნა შესაბამის ორგანოს და პასუხის შემადგენლობის გათვალისწინებით, ასევე გათვალისწინებულია ვებსაიტებიც, მათზე მინიშნების შემთხვევაში. პასუხად ჩაითვლება სრულად, როდესაც მოცემულია დამაკმაყოფილებელი პასუხები ყველა დასმულ კითხვაზე, მიუხედავად დაწესებულების მუშაობის ხარისხისა.

9 დაწესებულებამ წარმოადგინა გარკვეული პასუხები დასმულ კითხვებზე, რომლის შემადგენლობაც იყო სრულიად შეუსაბამო ან მხოლოდ ზოგადად ეხებოდა დასმულ საკითხს, მაგრამ კითხვაზე შესაბამის პასუხს არ სცემდა. მაგალითად, მთავარმა პროკურატურამ და იუსტიციის დეპარტამენტმა უპასუხეს, რომ მათ არ გააჩნიათ მოთხოვნილი ინფორმაცია. იუსტიციის დეპარტამენტმა, და ტერიტორიულმა ადმინისტრაციამ (2 მოთხოვნაზე), ბუნების დაცვის სამინისტრომ და კონტროლის პალატამ მიგვითითა ვებ გვერდზე, რომელიც არ შეიცავდა მოთხოვნილ ინფორმაციას. საგარეო საქმეთა სამინისტრომ გამოგვიგზავნა წერილი სრულიად განსხვავებულ საკითხთან დაკავშირებით, ხოლო განათლების და მეცნიერების სამინისტრო და ერევნის მუნიციპალიტეტი ზოგადად შეეხო საკითხს, მაგრამ არ მოგვაწოდა კონკრეტული პასუხები.

ზოგიერთმა უწყებამ, მაგალითად კულტურის სამინისტროს და ქალაქმშენებლობის განვითარების სამინისტროს, იხმარეს განსაკუთრებული ძალისხმევა, რათა უზრუნველყოთ დეტალური პასუხი და დაურთვეს შესაბამისი ცხრილები/სიები. სპორტისა და ახალგაზრდობის სამინისტრომ, ფინანსთა სამინისტრომ, შრომისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ, ჯანდაცვის სამინისტრომ და ეკონომიური კონკურენციის კომისიამ ასევე სცადეს მოეწოდებინათ სრული პასუხი. ენერგეტიკისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრომ არ მოგვაწოდა პასუხები რამოდენიმე შეკითხვაზე, თუმცა მან მიგვითითა საკმაოდ ინფორმაციულ ვებ გვერდზე და დაგვისახელა კონკრეტული ინსტიტუტები რომლებსაც გააჩნდათ მოთხოვნილი ინფორმაცია. ეროვნულ ასამბლეამ და პოლიციამ არ წარმოადგინეს ბევრი მონაცემი და ნათელი იყო, ბევრი არც მოიპოვებოდა კონკრეტულ საკითხში, თუმცა სცადეს წარმოედგინათ სხვა ინფორმაცია, რომელზეც მოთხოვნა არ იყო განხორციელებული.

ეკონომიკის სამინისტრომ, საგანგებო სიტუაციების სამინისტრომ, სახელმწიფო ქონების მართვის დეპარტამენტმა, იუსტიციის სამინისტრომ (2 მოთხოვნით) და სახელმწიფო შემოსავლების კომიტეტმა (2 მოთხოვნა) მოგვარდეს ზოგადი პასუხები. ცენტრალური საარჩევნო კომისიის პასუხი იყო შედარებით დეტალური; თუმცა მას მკაფიოდ არ განუსაზღვრავს მოთხოვნაში აღნიშნული ინფორმაცია ბიუჯეტთან დაკავშირებით.

საერთო ჯამში იყო შვიდი სრული დამაკმაყოფილებელი პასუხი. აღნიშნული მოგვარდა სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ, ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სამინისტრომ, პრეზიდენტის ადმინისტრაციამ, საზოგადოებრივი მარეგულირებელი მომსახურების კომისიამ, ეროვნულიმა კომისიამ ტელევიზიასა და რადიოზე, საჯარო სამსახურების საბჭომ და კომპანია ArmRusGazArd-მა.

შეუსაბამო	ნაწილობრივი		სრული	სულ
10	ზოგადი	დეტალური	7	36
	8	11		
	19			

ზოგადი კომენტარები

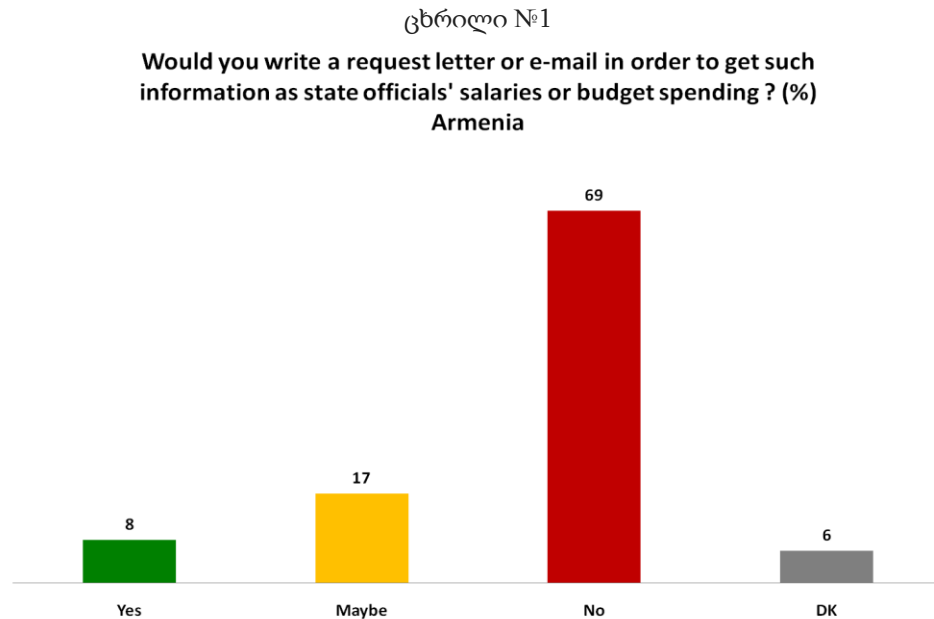
ყველა დასმული კითხვა განისაზღვრა, როგორც საკმაოდ მნიშვნელოვანი საკითხი. ისინი უკავშირდებოდნენ ან სახელმწიფო ორგანოების ხარჯებს ან ინფორმაციას, რომელიც ხელს შეუწყობდა მათი მუშაობის ხარისხზე წარმოდგენის შესაქმნელად. ბევრმა უწყებამ არ წარმოგვიდგინა დაწვილებითი პასუხი, თუმცა ეს შეიძლება მივაწეროთ მათი პასუხის გაცემაზე სურვილის არქონას, ვიდრე შეკითხვის მნიშვნელოვან ხასიათს. ზოგიერთი სტრუქტურისთვის (მაგ. ფინანსთა სამინისტრო ან სახელმწიფო შემოსავლების სამსახური) პასუხის გაცემა იყო უფრო მარტივი და მოითხოვდა უფრო ნაკლებ დროს, ვიდრე სხვა სტრუქტურებისთვის, თუმცა ასეთ შემთხვევებშიც კი, მათ არ წარმოადგინეს სრული პასუხები. ზოგიერთმა უწყებამ (მაგ. ტერიტორიული ადმინისტრაციის სამინისტრო ან ბუნების დაცვის სამინისტრო) არჩია პასუხის გაცემისას მიეთითებინა საკუთარი ვებ-გვერდი, ისე რომ არც დაუზუსტებიათ მოიძებნება ვებ გვერდზე აღნიშნული ინფორმაცია თუ არა. მხოლოდ მცირედმა უწყებებმა (მაგ. იუსტიციის განყოფილება და პროკურატურა) უპასუხეს, რომ მათ არ გააჩნდათ მოთხოვნილი ინფორმაცია, რომელიც მიმანიშნებელია იმაზე რომ , ან მას არ სურს მიგვითითოს იმ უწყებაზე, რომელსაც გააჩნია ინფორმაცია ან ეს წარმოადგენს ხარვეზს ინფორმაციის შეგროვების სისტემაში. რამოდენიმე უწყებამ (მაგ. იუსტიციის სამინისტრომ და ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ) არ წარმოადგინა ინფორმაცია მათ ბიუჯეტთან დაკავშირებით და მხოლოდ მიუთითა სამართლებრივი აქტების ოფიციალურ ბიულეტენზე, რომელსაც გააჩნია მცირე ბრუნვა და ძნელად ხელმისაწვდომია.

გ. საზოგადოებრივი აზრი

კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრის¹¹⁹ მიერ ჩატარებული გამოკითხვის შედეგად,, გამოიკითხა სომხეთის, როგორც ქალაქის, ასევე სოფლის მოსახლეობა. გამოიკითხა 2.365 ადამიანი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხებზე. გამოკითხული სომხები, როგორც ჩანს საკმაოდ პასიურები აღმოჩნდნენ საჯარო ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის უფლების გამოყენების სურვილის თვალსაზრისით. რესპოდენტების დაახლოებით 69%-მა უპასუხა, რომ არ დაწერენ წერილს, რათა გამოითხოვონ ინფორმაცია საჯარო მოხელეების ხელფების რაოდენობის ან საბიუჯეტო ხარჯვების შესახებ. მათგან მხოლოდ 8%-მა გამოხატა

¹¹⁹ ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ შეკითხვები დაერთო კავკასიის ბარომეტრს 2012, რომელიც წარმოადგენს ყოველწლიურ გამოკითხვას სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ საკითხებზე. კვლევას ატარებს კავკასიის კვლევითი რესურსები ფონდი სამხრეთ კავკასიის სამივე ქვეყანაში, საქართველოში, სომხეთში და აზერბაიჯანში.

მზადყოფმა შესაბამის ადმინისტრაციულ ორგანოს მისწეროს წერილი ან ელექტრონული წერილი ზემოთხსენებული ინფორმაციის მისაღებად.

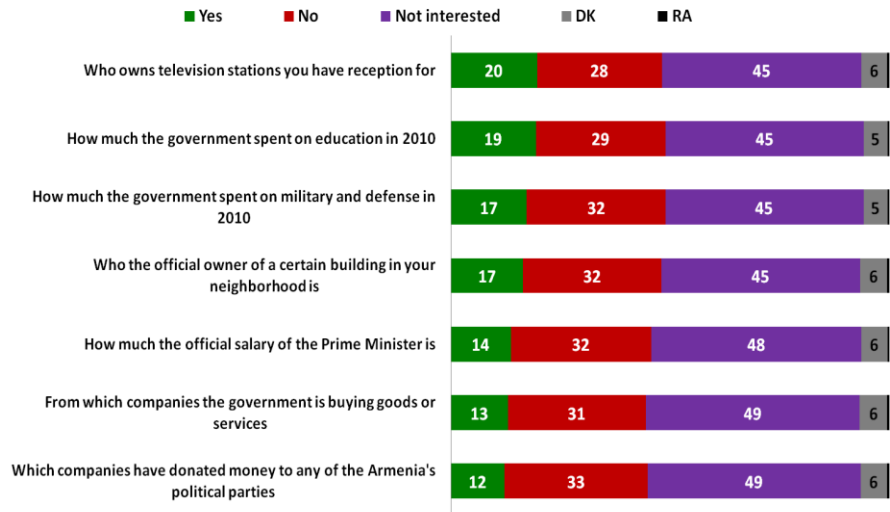

ამავე დროს, გამოკითხულთა 20%-ზე ნაკლები ფიქრობს რომ, სურვილის შემთხვევაში ისინი შეძლებდნენ მიეღოთ ინფორმაცია ხელისუფლებისგან დასმულ საკითხებთან დაკავშირებით და 45%-ზე მეტი დაინტერესებული იყო მიეღო ზემოთხსენებული ინფორმაცია.

ცხრილი №2

In respect to each of these topics, do you think you can get information from the government if you wanted to? (%)

Armenia

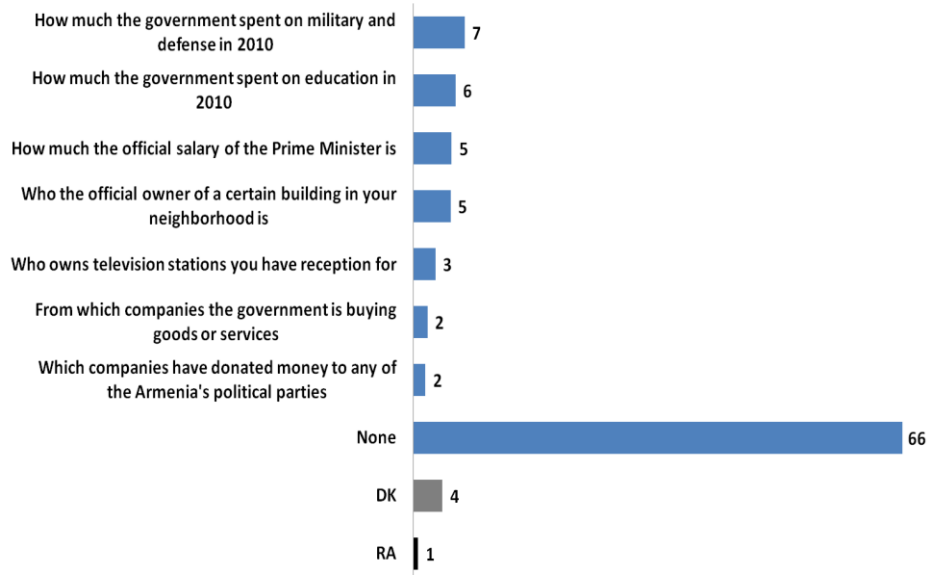

გამოკითხულთაგან დაახლოებით 66% გამოთქვებს მოსაზრებას რომ არც ერთი აღნიშნულ საკითხთაგან არ იყო მათთვის საინტერესო. ყველაზე დიდი ინტერესი გამოიხატა ინფორმაციისადმი თუ „რამდენი დახარჯა სახელმწიფომ სამხედრო და თავდაცვაზე 2010 წელს“ (7%) და „განათლებლაზე“ (6%).

ცხრილი №3

Which issue would you be most interested in learning about? (%)

Armenia

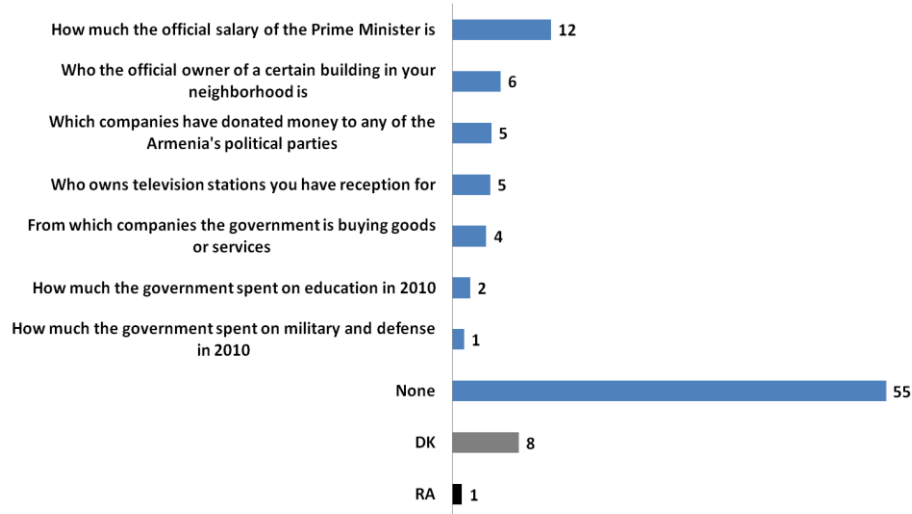

გულგრილი დამოკიდებულება საჯარო ინფორმაციის მიმართ კიდევ ერთხელ დასტურდება პასუხით კითხვაზე “რომელი საკითხი იქნებოდა ყველაზე ნაკლებად საინტერესო”. კიდევ ერთხელ, გამოკითხულთა უმეტესობამ (55%) განაცხადა, რომ აღნიშნული საკითხებიდან არც ერთი თემა არ იქნებოდა მათთვის საინტერესო. ყველაზე ნაკლებსაინტერესო საკითხი აღმოჩნდა თუ „რამდენია პრემიერ მინისტრის ოფიციალური ხელფასი“ (12%).

ცხრილი №4

Which issue would you be least interested in learning about? (%)

Armenia

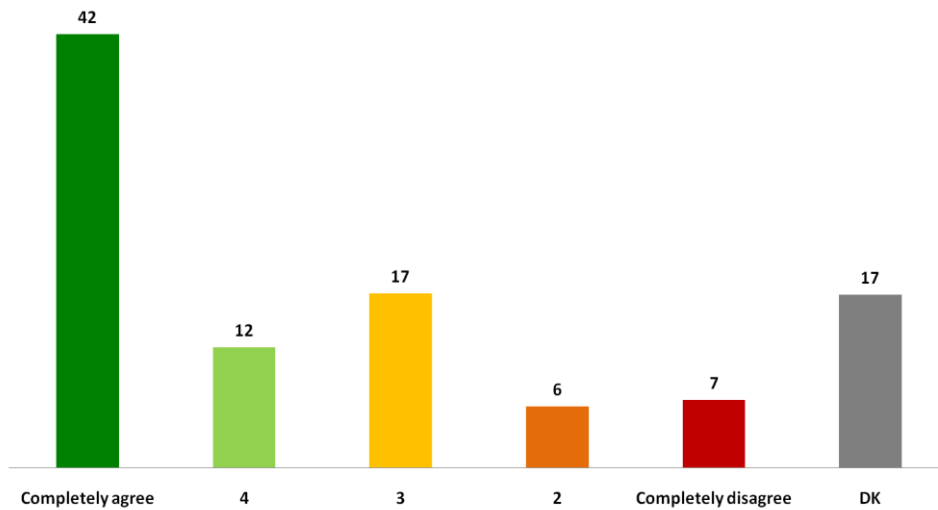

სომეხ გამოკითხულთა უმრავლესობა (54%) სრულიად დაეთანხმა, რომ სახელმწიფოს მიერ შეგროვებული სტატისტიკური მონაცემები, უნდა იყოს ხელმისაწვდომი საზოგადოებისთვის უფასოდ. მხოლოდ 17%-მა უპასუხა, რომ იციან სწორი პასუხი, როდესაც, დაახლოებით 13% არ დაეთანხმა ან სრულიად არ დაეთანხმა.

ცხრილი №5

Do you agree or disagree that statistical data collected by the government should be accessible to the public free of charge? (%)

Armenia

უნდა აღნიშნოს, რომ გამოკითხულ სომეხთა შორის არსებობს საინტერესო ტენდენცია, მიუხედავად იმისა, რომ 71% ამტკიცებდა, რომ ისინი დაწერდნენ წერილს ან ელექტრონულ ფოსტას, რათა მიეღოთ ინფორმაცია სახელმწიფო მოხელეთა ხელფადებთან ან საბიუჯეტო ხარჯებთან დაკავშირებით, და 54% ფიქრობს, რომ სტატისტიკური მომაცემები, რომელსაც ადგენს სახელმწიფო ხელმისაწვდომი უნდა იყოს უფასოდ, ამავე დროს გამოკითხულთა უმრავლესობამ გამოთქვა გულგრილობა საჯარო ინფორმაციის მიმართ. მიუხედავად იმისა, რომ მათ იციან საკუთარ უფლებებზე საზოგადოებრივი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შესახებ, შესაძლოა არ გამოუყენონ კანონით გარანტირებული ეს უფლება.

აზერბაიჯანი

ა. ინფორმაციის თავისუფლების საკანონმდებლო ბაზა

ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობა დამოუკიდებლობის მიღებიდან

აზერბაიჯანის კონსტიტუციის¹²⁰ 50-ე მუხლის თანახმად „ნებისმიერი პირი თავისუფალია ეძიოს, მიიღოს, გასცეს, მოამზადოს და გაავრცელოს ინფორმაცია კანონიერი გზებით“, „მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით ინფორმაციის გავრცელება გარანტირებულია, ამასთან მედიით ინფორმაციის გავრცელებაზე ცენზურა აკრძალულია. კონსტიტუციის 57-ე მუხლის თანახმად „აზერბაიჯანის მოქალაქეებს უფლება აქვთ მიმართონ ნებისმიერ საჯარო სამსახურს, პირადად ან წერილობითი ფორმით, ინდივიდუალურად და როგორც ჯგუფმა.

კანონი ინფორმაციის მოპოვების შესახებ¹²¹ განსაზღვრავს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას, როგორც „შეუზღუდავ უფლებას¹²²“. ნებისმიერ პირს უფლება აქვს მოითხოვოს ინფორმაცია მისი მფლობელისგან, უშუალოდ ან შუამავლის მეშვეობით. აღნიშნული კანონის მიღებამდე, საკითხი ნაწილობრივ წესრიგდებოდა 1998 წლის კანონით ინფორმაციის შესახებ¹²³. კანონი მოიცავდა რამოდენიმე ინფორმაციასთან დაკავშირებულ სფეროს ინფორმაციის თავისუფლების კანონის გარდა, მაგრამ შეიცავდა მნიშვნელოვან მინიშნებებს, რომლებიც შემდგომ შევიდა კანონმდებლობის საბოლოო ვარიანტში. მაგალითად, კანონის მე-3 მუხლით განსაზღვრულია: „უზრუნველყოს, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები, საწარმოები, ინსტიტუტები და ორგანიზაციები, განურჩევლად მათი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმისა, მათ შორის მფლობელობის ფორმისა და მოქალაქეები, შესაბამისი ინფორმაციით, რომელიც გამონდინარეობს სახელმწიფო ინფორმაციის წყაროებიდან“. იმდროინდელი კანონი განსაზღვრავდა სახელმწიფო ორგანოების მფლობელობაში არსებულ ინფორმაციას, როგორც „საინფორმაციო რესურსს“ და აწესებდა დაცვით მექანიზმებს ამგვარი ინფორმაციის წყაროებზე¹²⁴. უფრო მეტიც, კანონის თანახმად „შემუშავდებოდა ორგანოებისა და ორგანიზაციების სია, რომლებიც იქნებიან აღნიშნული ინფორმაციის შემუშავებასა და შექმნის სათავეში¹²⁵“.

¹²⁰ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კონსტიტუცია, მიღებული 12/11/1995.

¹²¹ კანონი ინფორმაციის მოპოვების შესახებ 30/09/2005; პრეზიდენტის დეკრეტი ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის აღსრულებასთან დაკავშირებით. 09/12/2005.

¹²² ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის მე-2 მუხლი.

¹²³ კანონი ინფორმაციის, ინფორმაციის გაცემის და ინფორმაციის დაცვის შესახებ. 03/04/1998.

¹²⁴ ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის მე-4 მუხლი.

¹²⁵ ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის მე-8 მუხლი.

კანონი ინფორმაციის მოპოვების შესახებ აწესრიგებს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის პირობებს, წესებს და ფორმებს, მათ შორის ინფორმაციის მფლობელის მიერ მათი გამჟღავნების წესს და ანგარიშვალდებულებას, განსაკუთრებით დაუსაბუთებელი უარის შემთხვევებში. იგი ასევე ითვალისწინებს საინფორმაციო ომბუცმენის, როგორც განცალკევებული პირის დანიშვნას. ბოლოდროინდელ ცვლილებებამდე, აღნიშნული უფლებები დელეგირებული იყო ადამიანის უფლებათა დამცველი ომბუცმენისთვის (ცვლილებები კანონზე სახალხო დამცველის შესახებ¹²⁶). სხვა საკითხები სცილდება *ინფორმაციის მოპოვების შესახებ* კანონს, რადგანაც ისინი წესრიგდება კონკრეტული კანონმდებლობით, როგორიც არის მაგალითად კანონი სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ¹²⁷, კანონი ეროვნული არქივის შესახებ¹²⁸ და კანონი მოქალაქეების განცხადებების განხილვის პროცედურების შესახებ¹²⁹ (რაც თავის მხრივ, გამომდინარეობს კონსტიტუციის 57-ე მუხლიდან). *ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის* იურისდიქციას ასევე სცილდება საერთაშორისო ხელშეკრულებები, რომელებიც შეიცავენ კონფიდენციალურობის დებულებებს.

ეუთო, მე-19 მუხლი და ევროპის საბჭო წარმოადგენდნენ საერთაშორისო პარტნიორებს, რომლებიც თამაშობდნენ უმნიშვნელოვანეს როლს, ე.წ. კარგი კანონმდებლობის შემუშავებაში. სამუშაო ჯგუფი ჩამოყალიბდა Milli Meclis-ში (აზერბაიჯანის რესპუბლიკის პარლამენტი), მათ შორის სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები წარმოადგენდნენ ერთ ერთ უმნიშვნელოვანეს ეროვნულ პარტნიორებს იურიდიული კონსულტაციის გაწევისას. ზოგადად, აზერბაიჯანში აღნიშნული კანონის მიღება ჩაითვალა სამოქალაქო საზოგადოების და ჟურნალისტების მნიშვნელოვან წარმატებად. კანონის მიღების პერიოდში, 2005 წელს, კანონის მიღება წარმოადგენდა რევოლუციურ ნაბიჯს. გათვალისწინებული იყო საერთაშორისო საუკეთესო პრაქტიკა, კერძოდ კი ევროპის საბჭოს ინფორმაციის თავისუფლების კანონის მოდელი, ევროკავშირის მინისტრთა კაბინეტის რეკომენდაციები ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ და აღმოსავლეთ ევროპის კანონები ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ.

¹²⁶ კანონი ადამიანის უფლებათა დაცვის ადვოკატის შესახებ (ომბუცმენი) 28/12/2001.

¹²⁷ კანონი სახელმწიფო საიდუმლოებების შესახებ, მიღებული 07/09/2004; პრეზიდენტის დეკრეტი, სახელმწიფო საიდუმლოებების შესახებ კანონის აღსრულებასთან დაკავსირებით, გამოცემული 05/11/2004; პრეზიდენტის დეკრეტი, სახელმწიფო საიდუმლოდ მიკუთვნილი ინფორმაციის სიის შესახებ. გამოცემილი 03/06/2005.

¹²⁸ კანონი ეროვნული არქივების შესახებ, მიღებული 22/06/1999.

¹²⁹ კანონი მოქალაქეების განცხადებების განხილვის შესახებ, მიღებული 10/06/1997.

პრინციპში, *კანონი ინფორმაციის მოპოვების შესახებ* წარმოადგენს კანონმდებლობის კარგ მოდელს. ამასთან, სახელმწიფოს მთავარ ხარვეზს წარმოადგენს ყოვლისმომცველი სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის არარსებობა¹³⁰. თუმცა, უკანასკნელი ტენდენციები ადასტურებენ ერთის მხრივ, სასურველ შემცირებას ხარვეზებსა და სამართლებრივ დებულებებს შორის და რეალურ მდგომარეობას. ამ თვალსაზრისით, უნდა აღინიშნოს, რომ მთავრობა აქტიურად ნერგავს მმართველობის ელექტრონულ ფორმებს და ზოგიერთმა საჯარო დაწესებულებამ შეიმუშავა ინფორმაციის მიღების ეფექტური ინტერნეტ რესურსები და მექანიზმები (აღსანიშნავია, საგადასახადო და იუსტიციის სამინისტროები, მიგრაციის სახელმწიფო სამსახური, სამოქალაქო საზოგადოების სახელმწიფო კომისია¹³¹), ინფორმაციის მოთხოვნასთან დაკავშირებით საჯარო დაწესებულების რეაგირება უმჯობესდება¹³². სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებით - მათ შორის საერთაშორისო გამჭვირვალობა აზერბაიჯანი - აწარმოებენ უფასო იურიდიული კონსულტიციის ცენტრების მუშაობას, რომლებიც ეხმარებიან მოქალაქეებს ინფორმაციის მოთხოვნაში. აღსანიშნავია, რომ არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ მოთხოვნილ ინფორმაციებს, პასუხის მიღების უფრო მეტი შანსი აქვთ, ვიდრე უბრალო მოქალაქეებს. (MRI's 40% to TI Az's 70%). (მეორეს მხრივ, აღნიშნული მოხსენების დასრულების დროისათვის, პარლამენტმა განიხილა ცვლილებების შეტანა რიგ კანონებში, რომლებიც უკავშირდებიან ქვემოთ განხილული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შეზღუდვებს).

ინფორმაციის მფლობელები

ინფორმაციის მფლობელებს წარმოადგენენ: სახელმწიფო დაწესებულებები და მუნიციპალიტეტები, იურიდიული პირები, რომლებიც ასრულებენ საჯარო ფუნქციებს, განსაკუთრებით შემდეგ სფეროებში: „განათლება, ჯანდაცვა, კულტურა და კეთილდღეობა, მიუხედავად იმისა, რეგულირდება მათი საქმიანობა სამართლებრივი აქტებით თუ მოქმედებენ ხელშეკრულების საფუძველზე. შემდეგი ითვლება, როგორც ინფორმაციის მფლობელების ექვივალენტები: იურიდიული პირები, რომლებსაც გააჩნიათ უპირატესი მდგომარეობა სასაქონლო ბაზარზე, ფლობენ ექსკლუზიურ უფლებებს, ან წარმოადგენენ ბუნებრივ მონოპოლისტებს, რაც უკავშირდება ხარისხისა და საქონლის ფასის ინფორმაციას, ასევე მომსახურებებსა და მათ შესაძლო ცვლილებებს; არაკომერციული პირები, რომლებიც

¹³⁰ მე-19 მუხლი. საკეტების კოდების შეცვლის დრო. 2009.

¹³¹ მოხსენება, პრეზიდენტის დეკრეტის იმპლემენტაციაზე რომელიც ეხება “სახელმწიფო უწყებების მიერ ელექტრონული გამოკითხვებთან დაკავშირებით” 23/05/2011, მომზადებული საერთაშორისო გამჭვირვალობა აზერბაიჯანის, ანტიკორუფციული საინფორმაციო, არასამთავრობო ორგანიზაციების თანამშრომლობის ქსელის და მეწარმეობის განვითარების ფონდის მიერ. დეკემბერი 2011.

¹³² მედიის თავისუფლების ინსტიტუტის მონიტორინგის მოხსენება. 17/05/2010.

სრულიად ან ნაწილობრივ ეკუთვნის სახელმწიფოს (ან დამოკიდებულნი არიან მათზე, მაგალითად საჯარო დაწესებულება შეიძლება იყოს ერთ - ერთი დამფუძნებელი), დამატებითი საბიუჯეტო ფონდები¹³³, კომერციული ასოციაციები, რომლებიც ეკუთვნის ან მონაწილეობენ სახელმწიფოსთან დაკავშირებული საკუთრების ინფორმაციასთან დაკავშირებით ან სახსრები, რომელიც გამოყოფილია ბიუჯეტიდან. ინფორმაციის ნებისმიერმა მფლობელმა უნდა უზრუნველყოს ინფორმაციისადმი უფასო, შეუზღუდავი და ერთიანი პირობები ხელმისაწვდომობის ნებისმიერი დაინტერესებული პირისათვის, იმ წესით რაც მოცემულია ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონში - საუკეთესო შემთხვევაში დაინიშნება დროებით ოფიციალური პირი ან სპეციალური დანაყოფი საინფორმაციო სამსახურისთვის.

ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის პირობები, წესები და ფორმები

ინფორმაციის მოთხოვნა შეიძლება წარდგენილ იქნას ზეპირი ან წერილობითი ფორმით. ზეპირი ფორმით მოთხოვნა შეიძლება განხორციელდეს ტელეფონით ან უშუალო შეხვედრისას, ასევე ვიდეოკონფერენციის სახით, ხოლო წერილობითი მოთხოვნა იგზავნება ფოსტით, ფაქსით ან ელექტრონული ფოსტით. ინფორმაციის მომთხოვნს, ინფორმაციის მარტივ მოთხოვნას ასევე შეუძლია დაურთოს დამატებითი პირობები, მათ შორის სივრცის გამოყოფა, რომელიც სპეციალურად განკუთვნილი იქნება ინფორმაციის გასაცნობად; მოიპოვოს დოკუმენტის ასლი, მათ შორის დამოწმებული ასლი; მიიღოს შემოკლებული ვერსიები, სტენოგრამები ან სხვა კოდიფიცირებული დოკუმენტები; მოპოვოს დოკუმენტების თარგმანი; მიიღოს საბუთის ელექტრონული ვერსია.

პროაქტიული გამოქვეყნება

პროაქტიული გამოქვეყნება გულისხმობს ინფორმაციის მფლობელის ვალდებულებას გამოაქვეყნოს მათ ხელთარსებული ინფორმაცია. იმისთვის, რომ შემცირდეს ინფორმაციის მოთხოვნების რაოდენობა, ინფორმაციის მფლობელმა სპონტანურად უნდა გამოაქვეყნოს ინფორმაციის ცალკეული ნაწილები - მის მიერ უშუალოდ წარმოებული ან სხვა ორგანოებისგან მოპოვებული „საჯარო ინფორმაცია“. კერძოდ კი, ინფორმაციის თავისუფლების კანონი მოითხოვს, რომ ინფორმაციის მფლობელმა გამოაქვეყნოს: კონსოლიდირებული სტატისტიკური მონაცემები(მათ შორის სისხლის სამართლის დანაშაულის და სამოქალაქო საქმეები); საბიუჯეტო

¹³³ ბიუჯეტის სისტემის 1.1.5 მუხლის თანახმად, დამატებითი საბიუჯეტო სახელმწიფო თანხები, წარმოადგენს სპეციალური მიზნისთვის შექმნილ სახელმწიფო ფინანსურ ფონდებს, რომლებსაც გააჩნიათ დამოუკიდებელი სამართლებრივი სტატუსი და დამოუკიდებელი ბიუჯეტი, გარდა სახელმწიფო ბიუჯეტისა.

შეფასებები, სახელმწიფო უწყებების ნორმატიული აქტები; სახელმწიფო უწყებებისა და მუნიციპალიტეტების საქმიანობასთან დაკავშირებული სახელმძღვანელოები; სახელმწიფო ორგანოებში მომუშავე თანამშრომლების პირადი მონაცემები (მათი ვინაობა, ტელეფონის ნომერი, ელექტრონული ფოსტის მისამართი, განათლება, საქმიანობის სფერო) სახელმწიფო უწყებებისა და მუნიციპალიტეტების საქმიანობის ანგარიშები; საჯარო ფუნქციების განმახორციელებელი იურიდიული პირების თანამშრომლების პირადი მონაცემები; ინფორმაცია სახელმწიფო და მუნიციპალური შესყიდვების შესახებ; ინფორმაცია სახელმწიფო და მუნიციპალური საკუთრების გაყიდვის ან საკუთრების უფლებებთან დაკავშირებით ცვლილებებზე; ინფორმაციის მფლობელებისთვის გარანტიის ან სესხის გაცემასთან დაკავშირებით (სახელმწიფო ორგანოები და მუნიციპალიტეტები, იურიდიული პირები, რომლებიც ახორციელებენ საჯარო ფუნქციას, ფიზიკური ან იურიდიული პირები, რომლებიც მოქმედებენ განათლების, ჯანდაცვის, კულტურის ან სოციალური ღონისძიებების სფეროში, სამართლებრივი აქტის ან ხელშეკრულების საფუძველზე) საკუთარ პირობებზე; კანონპროექტები, განსახილველად წარდგენის დღიდან დამტკიცებამდე; სამართლებრივი აქტები, მათ ძალაში შესვლის დღიდან; საჯარო ფუნქციების განმახორციელებელი იურიდიული პირების საქმიანობის ანგარიშები, ინფორმაცია მათი შემოსავლებისა და ხარჯების შესახებ; ინფორმაცია სახელმწიფო ბიუჯეტსა და მიმდინარე ბიუჯეტზე. ინფორმაცია გარემოს მდგომარეობის შესახებ, განსაკუთრებით გარემოს დაზიანების საფრთხეებისა ზიანის შესახებ; სახელმწიფო უწყებების და მუნიციპალიტეტების განკარგულებები, დადგენილებები და ბრძანებები, მათ ძალაში შესვლის დღიდან; პროექტები და განვითარებები, საჯარო მნიშვნელობის განვითარების პროგრამები, განხილვისთვის წარდგენის დღიდან მის დამტკიცებამდე; ინფორმაცია სახელმწიფო უწყებებში და მუნიციპალიტეტებში ვაკანსიების შესახებ; ინფორმაცია სახელმწიფო უწყებების და მუნიციპალიტეტების პროდუქტისა და მომსახურებების შესახებ; ინფორმაცია სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილ თანხებზე ან ქონებაზე, რომელმაც ხელი შეუწყო კერძო სამართლის იურიდიულ პირებს, რომლებიც დაფუძნდა ან მოქმედებენ სახელმწიფო სტრუქტურების ან მუნიციპალიტეტების მონაწილეობით; საჯარო ღონისძიებების შესახებ; ინფორმაცია ცვლილებებში, სახელმწიფო სტრუქტურების ან მუნიციპალიტეტების მომსახურებებში, სულ ცოტა 10 დღით ადრე, სანამ ცვლილებები ძალაში შევა.

ინფორმაცია სახელმწიფო სტრუქტურების და მუნიციპალიტეტების მომსახურების საათების შესახებ; ინფორმაცია სახელფასო განაკვეთებზე, ხელფასის გადახდის სახელმძღვანელო, პრემიების სისტემაზე და სახელმწიფო სტრუქტურებსა და მუნიციპალიტეტებში მოქმედი სპეციალური შეღავათების შესახებ; ინფორმაცია, რომელიც ხელმისაწვდომია საჯარო ფუნქციების განმახორციელებელი პირებისთვის- ფიზიკური ან იურიდიული პირებისთვის, რომლებიც მოქმედებენ

განათლების, ჯანდაცვის, კულტურის სფეროებში, ასევე სოციალური ღონისძიებების სფეროში სამართლებრივი აქტის ან ხელშეკრულების საფუძველზე - აღნიშნული ფუნქციების განხორციელების თაობაზე; ინფორმაცია საქონლისა და მომსახურებების ხარისხსა და ფასზე, ცვლილებებზე სასაქონლო ბაზარზე დომინანტური მდგომარეობის მქონე იურიდიულ პირებში, სპეციალური/ექსკლუზიური უფლებების მქონე პირებზე, მონოპოლისტებზე.

ინფორმაცია, სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილ სახსრებზე ან ქონებაზე, რომელიც გადაეცა არაკომერციულ ორგანიზაციებს, დამატებითი საბიუჯეტო სახსრები, ასევე კომერციული ასოციაციები, რომლებიც სრულიად ან ნაწილობრივ ეკუთვნის, ან კონტროლირდება სახელმწიფოს მიერ; ინფორმაცია მოსახლეობისთვის გაწეულ საჯარო მომსახურებებზე, კერძოდ კი ცვლილებები მომსახურების ტარიფებში, მანამ სანამ აღნიშნული ცვლილებები ძალაში შევა; ინფორმაცია სასამართლო აქტების შესახებ, ინფორმაცია სახელმწიფო რეესტრების შესახებ, კანონით გათვალისწინებულ ფარგლებში; ინფორმაცია, რომელიც მოიპოვება ინფორმაციის მფლობელის „რეესტრებში“; საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვის შედეგები, ინფორმაცია ინფორმაციის მფლობელების მესაკუთრეების შესახებ და ინფორმაცია ინფორმაციის მფლობელების მფლობელთა ვალდებულებების შესახებ.

საიდუმლო ინფორმაციის სია; ინფორმაცია, რომელიც უნდა გამჟღავნდეს სპეციალური კანონებით, საერთაშორისო ხელშეკრულებებით ან მათზე დაფუძნებული სამართლებრივი აქტებით, ან სხვა ინფორმაცია, რომელსაც საჭიროდ ჩათვლის ინფორმაციის მფლობელი. როდესაც ინფორმაციის მომთხოვნს სჭირდება ოფიციალური დადასტურება ინფორმაციის გამჟღავნებისა, რათა მან განახორციელოს თავისი უფლებები და თავისუფლებები ან შეასრულოს ვალდებულებები, ინფორმაციის მფლობელმა უნდა გამოსცეს ოფიციალური დასტური და დაურთოს გამჟღავნებულ ინფორმაციას. ზემოაღნიშნული საჯარო ინფორმაცია უნდა გამოქვეყნდეს ინტერნეტის მეშვეობით და ხელმისაწვდომი იყოს მოთხოვნის არსებობის მიუხედავად. დამკვირვებელთა უმრავლესობა თანხმდება, რომ ფაქტი რომ *კანონი ინფორმაციის მოპოვების შესახებ* იძლევა ინფორმაციის ამუშქურავ ნუსხას, რომელიც უნდა გასცეს ინფორმაციის მფლობელმა მოთხოვნების არარსებობის მიუხედავად, არასწორი მიდგომაა კანონის მიღების თვალსაზრისით. კანონი უნდა განსაზღვრავდეს თუ რა არის აკრძალული, ხოლო დანარჩენი კი ნებადართული იყოს. კანონი არ და ვერ უზრუნველყოფს საკმარის დეტალებს აღნიშნულთან დაკავშირებით. ომბუდსმენმა და მინისტრთა კაბინეტმა უნდა მოამზადონ და გამოსცენ ერთობლივი დოკუმენტი- ინფორმაციის გამჟღავნების წესები - რომელიც ჯერ არ იქნა განხორციელებული.

ინფორმაცია უნდა გამოქვეყნდეს ინტერნეტის საინფორმაციო რესურსებით, მასობრივი საინფორმაციო საშუალებებით, ოფიციალური პუბლიკაციებით, ბიბლიოთეკებში, საჯარო ინფორმაციის ცენტრებში ან სხვა ხელმისაწვდომ ადგილებში. ინფორმაციის მფლობელი ვალდებულია შეიმუშაოს ინფორმაციის გამჟღავნების მეთოდები, სპეციფიური პირობებით და მიზნით; (მაგ. არ მიმართოს მხოლოდ ინტერნეტით ინფორმაციის გავრცელებას, როდესაც ინფორმაციას აქვეყნებს სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებით). ზოგადად ამგვარი პრაქტიკა არსებობს, მაგალითად, ვინაიდან პენსიონერული ასაკის ხალხი იშვიათად წარმოადგენს ინტერნეტის მომხმარებელს, სახელწიფოს სოციალური დაცვის ფონდი ათავსებს ინფორმაციას რეგიონალური ფილიალების ოფისების ბილბორდებზე. მეორეს მხრივ, ვინაიდან საჯარო სამსახურის თანამშრომლები და დამამთავრებელი კლასის სკოლის მოსწავლეები წარმოადგენენ ყველაზე აქტიურ ინტერნეტ მომხმარებლებს, საჯარო სამსახურის სახელმწიფო კომისია და უნივერსიტეტების კომისია, ათავსებს ინფორმაციას ინტერნეტის საშუალებით და სთავაზობს ელექტრონულ მომსახურებებს.

იმ შემთხვევაში, თუ ინფორმაციის გამოქვეყნების კონკრეტული მეთოდები გათვალისწინებულია კონკრეტული კანონებით ან საერთაშორისო შეთანხმებებით, გამოყენებული იქნება სწორედ აღნიშნული მეთოდები. ინტერნეტ-საინფორმაციო რესურსებით ინფორმაციის გამოქვეყნებასთან დაკავშირებით, ინფორმაციის მფლობელმა დაუყოვნებლივ უნდა გაავრცელოს ინფორმაცია თუ საფრთხე ექმნება ადამიანის სიცოცხლეს და ჯანმრთელობას, კერძო საკუთრებას ან გარემოს. ინფორმაციის გავრცელება უნდა მოხდეს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით, რათა თავიდან აცილებულ იქნას შესაძლო საფრთხე. ინფორმაციის გამოქვეყნება უნდა იყოს გადაუდებელი, ხოლო მის მეთოდს არ აქვს მნიშვნელობა.

ინფორმაციის მფლობელმა უნდა შექმნას ინტერნეტ საინფორმაციო რესურსი, რათა გამოაქვეყნოს საჯარო ინფორმაცია, ისე როგორც გათვალისწინებულია *კანონში ინფორმაციის მოპოვების შესახებ*. პრეზიდენტის ბრძანებულებაში *ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის* აღსრულების შესახებ, კერძოდ 1(8) მუხლის თანახმად, მინისტრთა კაბინეტის მიერ განსაზღვრული აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენლებმა უნდა შექმნან დაწვრილებითი პირობები, რათა შეიქმნას მათ დაქვემდებარებაში მყოფი სამსახურების რეესტრები. ეს დავალება დაეკისრა კავშირგაბმულობისა და საინფორმაციო ტექნოლოგიების¹³⁴ სამინისტროს. ინტერნეტ საინფორმაციო რესურსი ჯერ კიდევ არ შექმნილა.

¹³⁴ პრეზიდენტის დეკრეტი ზოგიერთ ღონისძიებებზე E-მთავრობის მომსახურების ორგანიზებასთან დაკავშირებულ ზოგიერთ ღონისძიებებზე, 23/05/2011.

ინფორმაციის მოთხოვნებზე პასუხის გაცემის ვადები და გადაწყვეტილების მიღების გამჭვირვალობა

ინფორმაციის მფლობელმა უნდა უზრუნველყოს, რომ ინფორმაციის მოთხოვნიდან, ინფორმაციის დამუშავების ვადა არ აღემატებოდეს შვიდ სამუშაო დღეს. აღსრულების ვადა იწყება რეგისტრაციიდან მომდევნო სამუშაო დღეს. შემოკლებული პროცედურა გათვალისწინებულია იმ შემთხვევებისთვის, როდესაც საქმე ეხება „სასწრაფო“ ინფორმაციის მოთხოვნას. როდესაც საქმე ეხება დასაბუთებულ ეჭვს, რომ საფრთხე ექმნება სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას ან ფუნდამენტურ უფლებებს, ინფორმაცია უნდა გაიცეს 48 საათის განმავლობაში. თუ ინფორმაციის მფლობელი მიიღებს მოთხოვნათა დიდ რაოდენობას ერთდროულად, ან მოთხოვნა გულისხმობს ფართო არეალის გამოძიებას, ინფორმაციის მფლობელს შეუძლია მოითხოვოს ვადის დამატებითი შვიდი სამუშაო დღით გაგრძელება.

ინფორმაციის მფლობელებს შეუძლიათ გამოაქვეყნონ ინფორმაცია საკუთარ ვებ საიტებზე, ინფორმაციის მომთხოვნისთვის ელექტრონული ფოსტის გაგზავნით, ან უშუალოდ გადასცენ მოთხოვნილი დოკუმენტის ასლი ან ამონაწერი, ასევე ფაქსის ან ფოსტის საშუალებით. ინფორმაცია ასევე შეიძლება გაცემულ იქნას ზეპირსიტყვიერად. თუ დადგემა ამის საჭიროება, ინფორმაციის მფლობელი უზრუნველყოფს, ინფორმაციის გასაცნობად განკუთვნილ სპეციალურ ადგილებს. ინფორმაციის მფლობელი გააკეთებს ჩანაწერს ყველა ინფორმაციის მოთხოვნასთან დაკავშირებით, მოთხოვნის დღესვე. გაცემისას ჩანაწერების გაკეთება სავალდებულო არ არის, თუ ინფორმაციის მოთხოვნა მოხდა ზეპირსიტყვიერად ან ანონიმურად, ასევე ის არ არის აუცილებელი წერილობით პასუხებზე. *კანონი ინფორმაციის მოპოვების შესახებ* გამორიცხავს ანონიმური მოთხოვნების შესაძლებლობას, ისევე როგორც სხვა კანონებით, - უკანასკნელი, მრავალი დამკვირვებლის მიერ მიიჩნევა სისუსტედ, მაგალითად როგორიც არის „19-ე მუხლი“.

რეგისტრაციის შემდგომ, ინფორმაციის მფლობელი გააკეთებს მოთხოვნის შეფასებას. შეფასების შემდგომ, ინფორმაციის მფლობელი ვალდებულია პასუხი გასცეს ან დაასაბუთოს უარი. თუ მას ინფორმაცია არ გააჩნია, მან უნდა გადააგზავნოს მოთხოვნა იმ ორგანოში, რომელიც წარმოადგენს ინფორმაციის ჭეშმარიტ მფლობელს.

სახელმწიფო ორგანოს ხელმძღვანელი პირი ადგენს შიდა აღსრულების პროცედურებს. *ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის* თანახმად ინფორმაციის მფლობელები პასუხისმგებელნი არიან ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე. თუ ინფორმაციის მფლობელი ვერ უზრუნველყოფს დროებითი თანამდებობის პირის

დანიშნავს ან სპეციალური საინფორმაციო დანაყოფის შექმნას, სააგენტოს მიერ დანიშნული მომსახურების განმხორციელებელი პირი ჩაითვლება ინფორმაციის მოთხოვნის აღსრულების პასუხისმგებელ პირად. თუ არც ერთი ამ პირთაგან არ არის ოფიციალურად პასუხისმგებელი, პასუხისმგებლობა ეკისრება სააგენტოს უფროსს. მთავრობის ერთ-ერთ სისტემს წარმოადგენს ის, რომ ვალდებულების დარღვევისთვის შესაბამისი პასუხისმგებლობა არაეფექტურად ისჯება. ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი განსაზღვრავს მკაფიო და ამომწურავ საშუალებებს, რათა დარღვევის შემთხვევაში დაჯარიმდეს ინფორმაციის გაცემისთვის პასუხისმგებელი პირი. არსებობს რამოდენიმე პრეცედენტი, როდესაც სასამართლო დავები მოგებულ იქნა მოქალაქეების მიერ. თუმცა არ არსებობს სასამართლოს გადაწყვეტილება, სადაც სასამართლო მოითხოვს ან განსაზღვრავს ჯარიმებს ზემოაღნიშნული დარღვევისთვის.

ინფორმაციის მიწოდების ღირებულება

ინფორმაცია არის უფასო, თუ ინფორმაციის მომთხოვნი ჩაიწერს ან გადაიღებს ასლს, მომწოდებლის მიერ ტექნიკური დახმარების (მხარდაჭერის) გარეშე. სხვა შემთხვევებში, მომსახურება შესაძლებელია იყოს ფასიანი, იმის გათვალისწინებით, რომ ღირებულება არ აღემატება ინფორმაციის გაცემის მომზადების ხარჯებს.

შეზღუდვები ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე

ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით, არსებობს განსხვავება საერთო სარგებლობის ინფორმაციასა და შეზღუდულად გამჟღავნების ინფორმაციას შორის. ინფორმაცია, რომელსაც არ გააჩნია გამოქვეყნებაზე სპეციფიური შეზღუდვები უნდა ჩაითვალოს ღია ინფორმაციად. ინფორმაცია შეზღუდული გამჟღავნებით იყოფა „საიდუმლო“ და „კონფიდენციალურ“ ინფორმაციებად. საიდუმლო ინფორმაცია მიეკუთვნება სახელმწიფო საიდუმლოებათა იმ კატეგორიას, რომელსაც აწესრიგებს სპეციალური კანონი, ხოლო კონფიდენციალური ინფორმაცია ეხება, სააგენტოებს, საწარმოებს და ორგანიზაციებს, რომლებსაც აფუძნებენ მოქალაქეები, საკუთრების ფორმის მიუხედავად; პირადი პირობები, მაგალითად ინფორმაცია რომელსაც ფლობენ პროფესიონალები როგორებიც არიან ექიმები, იურისტები და მოქალაქეები, რომლებიც შეზღუდულნი არიან ადამიანის უფლებების დასაცავად; კომერციული მონაცემები, წინასწარი გამოძიების და სასამართლო მასალები; პირადი ინფორმაციის ერთობლიობა, შესაძლებელია იყოს როგორც ღია, ასევე კონფიდენციალურიც.

სახელმწიფო საიდუმლოებების შესახებ კანონის მე-5 მუხლი განსაზღვრავს საიდუმლო ინფორმაციას, რომელიც უკავშირდება - სამხედრო, ეკონომიკურ და

საგარეო პოლიტიკას, დანაშაულის გამოვლენას, ჯაშუშობასა და კონტრ-ჯაშუშობას. აღნიშნული ინფორმაციის გამჟღავნება ისჯება სისხლის სამართლის კოდექსის¹³⁵ 284-ე მუხლით. ზოგიერთ შემთხვევაში, კანონი სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ იძლევა ზოგიერთი სახელმწიფო საიდუმლოების ძალიან ფართო განმარტებას, მაგრამ მაინც, მთავარ პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ კანონი საკმაოდ დიდ დისკრეციულ უფლებამოსილებას ანიჭებს საჯარო სამსახურს, რასაც ისინი ბოროტად იყენებენ, კერძოდ აფართოებენ სახელმწიფო საიდუმლოების ფარგლების განმარტებას.

კონფიდენციალურ ინფორმაციას იცავს კონკრეტული სფეროს მარეგულირებელი კანონი: შვილად აყვანა¹³⁶ (საოჯახო კოდექსის 130 მუხლი); კომერციული ან საბანკო საიდუმლოება (სისხლის სამართლის კოდექსის 202-ე მუხლი; ადმინისტრაციული კოდექსის¹³⁷ 361(3) და 967-ე მუხლები, საბანკო სამართლის¹³⁸ 41-ე მუხლი; კანონი კომერციული საიდუმლოებების¹³⁹ შესახებ); ექსპორტებზე ზედამხედველობა (სისხლის სამართლის კოდექსის 202(1)-ე მუხლი); სამედიცინო ინფორმაცია (კანონი მოსახლეობის ჯამრთელობის დაცვის¹⁴⁰ შესახებ 53-ე მუხლი, კანონი პსიქიატრიული დახმარების შესახებ მუხლი 7, კანონი ადამიანის ორგანოების ტრანსპლანტაციისა და სისხლთან დაკავშირებული მომსახურებების შესახებ მუხლი 15, იმუნოდეფიციტით გამოწვეული დაავადებების შესახებ მუხლი 11(10) და 17(2), სსკ 156-ე მუხლი);¹⁴¹ ჟურნალისტების ხელთარსებული ინფორმაცია (კანონი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების შესახებ)¹⁴²; სამართალწარმოების პროცესის შესახებ (სისხლის სამართლის პროცესის 199, 200 და 201-ე მუხლები), ადვოკატთა მიერ ხელთარსებული ინფორმაცია (სისხლის სამართლის კოდექსის 92(20(2))-ე მუხლი, კანონი ადვოკატების და იურიდიული პრაქტიკის შესახებ მუხლი 17)¹⁴³; ნოტარიუსების მიერ ხელთარსებული ინფორმაცია (კანონი ნოტარიუსების შესახებ მუხლი 32); დაზღვევა (კანონი დაზღვევის შესახებ 35-ე მუხლი) დანაშაულის გამოძიების მონაწილეთა ინფორმაცია (კანონი გამოძებაში ჩართულ მონაწილეთა შესახებ მუხლი 11, სსკ-ის 316 მუხლი)¹⁴⁴; ინფორმაცია სასამართლო სისტემებსა და

¹³⁵ სისხლის სამართლის კოდექსი, 01/09/2000.

¹³⁶ საოჯახო სამართლის კოდექსი, 28/12/1999.

¹³⁷ ადმინისტრაციული კოდექსი 11/07/2000 (ბოლო რედაქცია 28/10/2008).

¹³⁸ კანონი ბანკების შესახებ მიღებული 16/01/2004.

¹³⁹ კანონი კომერციული საიდუმლოებების შესახებ, მიღებული 04/12/2001.

¹⁴⁰ კანონის მოსახლეობის ჯანდაცვის შესახებ. 26/06/1997.

¹⁴¹ კანონი ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ, 12/07/2001.

¹⁴² კანონი ადამიანის ორგანოთა გადანერგვის და სისხლის მომსახურებასთან დაკავშირებულ მომსახურებებზე 28/10/1999.

¹⁴³ კანონი აივ ინფექციის შესახებ, 11/05/2010.

¹⁴⁴ კანონი მასმედიის შესახებ, 07/12/1999.

სამართალდამცავი ორგანოების შესახებ (სასამართლო სისტემის მუშაკთა დაცვის შესახებ კანონის 9-ე მუხლი); საფოსტო კორესპონდენცია (საფოსტო კომუნიკაციის შესახებ კანონის 20-ე მუხლი); ბუღალტრული ინფორმაცია (15-ე მუხლი საბუღალტრო ჩანაწერების შესახებ); აზერბაიჯანის ცენტრალური ბანკის საქმიანობის შესახებ (კანონი აზერბაიჯანის ცენტრალური ბანკის შესახებ მუხლი 60); ტელეკომუნიკაციის საიდუმლოებები (კანონი ტელეკომუნიკაციის შესახებ მუხლები 38 და 39); პირადი პირადი კონფიდენციალურობა (კონსტიტუციის 32-ე მუხლი, სსკ 155 და 156-ე მუხლები)

ინფორმაციის მფლობელს შეუძლია შეზღუდოს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, თუ ის განკუთვნილია გარკვეული პერიოდის განმავლობაში შიდა მოხმარებისთვის (ვადა არ უნდა აჭარბებდეს ხუთ წელიწადს და დამოკიდებულია შემდგომში მოცემულ პირობებზე), მაგალითად ინფორმაცია, რომელიც უკავშირდება: სისხლისამართლებრივი დანაშაულის ან ადმინისტრაციულ დარღვევებს (მანამ სანამ საქმე გადაცემული არ არის სასამართლოში და არ არის გამოტანილი გადაწყვეტილება); სახელმწიფოს მიერ ¹⁴⁵აუდიტისა და შემოწმებების დროს მოპოვებული ინფორმაცია (მანამ სანამ გადაწყვეტილება არ იქნება მიღებული); თუ ნაადრევი გამჟღავნება აფერხებს, სახელმწიფო პოლიტიკის გატარებას¹⁴⁶. (მანამ სანამ ღონისძიება არ იქნება გატარებული); თუ ნაადრევი გამჟღავნება პოტენციურად საფრთხეს უქმნის სახელმწიფოს ფინანსურ კვლევებს და აუდიტს¹⁴⁷ (სანამ კვლევა ან აუდიტი არ დასრულდება)¹⁴⁸; სახელმწიფო ორგანოებს (უწყებებს)¹⁴⁹ შორის ინფორმაციის და შეხედულებების¹⁵⁰ გაცვლას (გადაწყვეტილების მიღებამდე)¹⁵¹; თუ ნაადრევი გამჟღავნება პოტენციურ საფრთხეს უქმნის ეკონომიკური, ფულად-საკრედიტო ან ფინანსური ოპერაციების აღსრულებას (სანამ განჩენი არ იქნება გამოტანილი¹⁵²); პოტენციური ზიანი ადგება სამართალწარმოებას (სანამ განჩენი არ გამოვა)¹⁵³; მიღებული უცხო სახელმწიფოს ან საერთაშორისო სააგენტოს მიერ (სანამ არ დაიდება შეთანხმება გამჟღავნების შესახებ; პოტენციური საფრთხე ექმნება გარემოს (მანამ სანამ პოტენციური საფრთხე არ აღმოიფხვრება); ინფორმაციის მფლობელის კანონიერი ინტერესების დარღვევა, ან იმ ინფორმაციის გამჟღავნება,¹⁵⁴

¹⁴⁵ სისხლის სამართლის პროცესი, 14/07/2000.

¹⁴⁶ კანონი ადვოკატთა საქმიანობის შესახებ, 28/12/1999.

¹⁴⁷ კანონი საჯარო ნოტარიუზების შესახებ. 26/11/1999.

¹⁴⁸ კანონი დაზღვევის შესახებ. , 25/06/1999.

¹⁴⁹ კანონი სისხლის სამართლის გამოძიების მონაწილეთა შესახებ, 11/12/1998.

¹⁵⁰ კანონი სასამართლო სისტემის და სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლების დაცვის შესახებ. 11/12/1998.

¹⁵¹ კანონი საფოსტო კომუნიკაციის შესახებ, 29/06/2004.

¹⁵² კანონი საბუღალტრო აღრიცხვების შესახებ. 24/03/1995.

¹⁵³ კანონი აზერბაიჯანის ცენტრალური ბანკის შესახებ 10/12/2004.

¹⁵⁴ კანონი ტელეკომუნიკაციების შესახებ 14/07/2005.

რომელიც განკუთვნილია შიდა მოხმარებისთვის და ხელშეკრულებით კონკრეტულად სანქცირებული კერძო სამართლის სუბიექტებთან შორის, რომლებიც ახორციელებენ საჯარო ფუნქციებს.

კერძო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის ფართო სპექტრი, რომელიც უკავშირდება პირად კონფიდენციალურობას და ოჯახური ცხოვრების უფლებას, შესაძლებელია შეიზღუდოს. ნაწილობრივი ხელმისაწვდომობა უკავშირდება ინფორმაციას, რომელიც ეხება: პირის პოლიტიკურ შეხედულებებს (გარდა წევრობის ინფორმაციისა); რელიგიური ან იდეოლოგიური შეხედულებები, რომელიც ჩაწერილია კანონით გათვალისწინებულ პროცედურებში; ეთნიკური წარმოშობა; ინფორმაცია, რომელიც შეგროვებულია სისხლისამართლებრივი ან სამოქალაქო სამართალწარმოებისას, მანამ სანამ საქმე შევა სასამართლოში და სასამართლო გამოიტანს განაჩენს ან საქმეებში, სადაც კანონი ითხოვს ადამიანის მორალის, პირადი ცხოვრების, ოჯახური ცხოვრების უფლებების დაცვას; მცირეწლოვანი დანაშაულის მსხვერპლისა და მოწმეების უფლებების დაცვას; ან შეგროვებულია სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსასრულებლად; პატიმრობასთან დაკავშირებული ინფორმაცია (სსკ 83-ე მუხლი); ჯანმრთელობის მდომარეობასთან დაკავშირებით; ინდივიდუალური ატრიბუტები და შესაძლებლობები; განცხადებები სოციალური დახმარებისა და ზოგადად სოციალური მომსახურებების შესახებ; გონებრივი და ფიზიკური ნაკლოვანებები; გადასახადები, გარდა ძალიან დიდი საგადასახადო დავალიანებისა; სექსუალური ცხოვრების შესახებ; სამოქალაქო მდომარეობასთან დაკავშირებული აქტების რეგისტრაციის შესახებ; შვილად აყვანა. ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა შეზღუდულია და ძალაშია 75 წლის ვადით, ინფორმაციის მოპოვებიდან ან ჩაწერიდან ან პირის სიკვდილიდან 30 წლის განმავლობაში, ან მისი დაბადებიდან 110 წლის განმავლობაში.

2012 წლის 12 ივნისს, პარლამენტმა მიიღო გადაწყვეტილება, რომელიც მნიშვნელოვნად შეზღუდავს ინფორმაციის საჯაროობას.¹⁵⁵ ცვლილებების თანახმად ინფორმაცია დამფუძნებლების და იურიდიული პირების ფინანსური რესურსები, საწესდებო კაპიტალის ოდენობა და სხვა მსგავსი ინფორმაცია იქნება ხელმისაწვდომი მხოლოდ სამართალდამცავი ორგანოებისათვის. 14 ივნისის მდგომარეობით აღნიშნული ცვლილებები ძალაში არ აყო შესული.

¹⁵⁵ სამართლის სუბიექტების რეგისტრაციის შესახებ და სახელმწიფო რეესტრის შესახებ, მიღებული 12/12/2003 და კანონი კომერციული საიდუმლოებების შესახებ. 04/12/2001 და კანონი ინფორმაციის მოპოვების შესახებ 30/09/2005.

ზედამხედველობა ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე და პასუხისმგებლობა ინფორმაციის გაცემის დარღვევისთვის

ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის იმპლემენტაციაზე კონტროლს ოფიციალურად განახორციელებს, როგორც ინფორმაციის მფლობელი ორგანოს ხელმძღვანელი, ასევე მონიტორინგის მეშვეობით, ავტორიზირებული ინფორმაციასთან დაკავშირებული ოფიციალური აგენტები (AAIM, ინფორმაციული ომბუდსმენის ოფიციალური სახელწიდება)

AAIM, ირჩევა პრეზიდენტის რეკომენდაციის საფუძველზე Milli Məclis (პარლამენტი)-ის მიერ. აზერბაიჯანის ნებისმიერ მოაქალაქეს, რომელსაც გააჩნია უმაღლესი განათლება, ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის სფეროში ხანგრძლივი გამოცდილება, გააჩნია გამორჩეული მორალური თვისებები, შეუძლია კენჭი იყაროს. ვადის ხანგრძლივობა შეადგენს 5 წელიწადს და ხელახალი არჩევა არ არის გათვალისწინებული.

AAIM, ზედამხედველობას უწევს ინფორმაციის მფლობელის, ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის ვალდებულებების შესრულებაზე. AAIM-ს შეუძლია წამოიწყოს შემოწმება, როგორც მესამე პირების საჩივრების საფუძველზე, ასევე პირადი ინიციატივით. AAIM¹⁵⁶ უნდა განიხილოს საჩივარი მისი შემოტანიდან 10 სამუშაო დღის განმავლობაში, დააზუსტოს თუ ინფორმაციის მფლობელის საქმიანობა შეესაბამება მომჩივარის განცხადებებს და გამოიტანოს შესაბამისი გადაწყვეტილება. თუ საჩივარი საჭიროებს განმარტებას ან დამატებით ახსნა-განმარტებას, დოკუმენტები უნდა შეგროვდეს გამოძიების ჩასატარებლად; AAIM-მა შეიძლება განიხილოს ვადა გაზარდოს დამატებითი 10 დღის ვადით, მომჩივარისთვის წერილობითი შეტყობინების გაგზავნით.

¹⁵⁶ საჩივრის არსებობისა, AAIM-ს შეუძლია გადაამოწმოს: i. ინფორმაციის მოთხოვნის შესახებ ჩანაწერი, შეესაბამება თუ კანონს ინფორმაციის მოთხოვნის შესახებ. ii.) აღსრულდა თუ არა ინფორმაციის მოთხოვნა ინფორმაციის მოთხოვნის შესახებ კანონის პირობების, წესებისა და პროცედურების შესაბამისად. iii.) ინფორმაციის გაცემაზე უარი, შეესაბამება თუ არა ინფორმაციის მოთხოვნის შესახებ კანონით გათვალისწინებულ შემტხვევებს. iv.) შეესაბამება თუ არა ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შეზღუდვები ინფორმაციის მოთხოვნის შესახებ კანონს.; v.) ასრულებს თუ არა ინფორმაციის მფლობელი ვალდებულებებს, საჯარო გამოქვეყნებასთან დაკავშირებით.; vi.) შეესაბამება თუ არა ინტერნეტ საინფორმაციო რესურსები ინფორმაციის მოთხოვნის შესახებ კანონის მოთხოვნებს, გარდა AAIM-ის მოთხოვნებისა: i.) აქვეყნებს ინფორმაციის მოთხოვნის შესახებ კანონის დებულებებს, აწარმოებს დახმარებას მოსახლეობისთვის ინფორმაციის მიღებაზე. ii.) ეხმარება ინფორმაციის მფლობელებს, ინფორმაციის გაცემის მომსახურების გაუმჯობესებაში. iii.) თანამშრომლობს ინფორმაციის მფლობელთან რათა უზრუნველყოფილ იქნას ინფორმაციისადმი ეფექტური ხელმისაწვდომობა და აწარმოებს არაფორმალურ შეხვედრებს, რათა აამაღლოს მუშაკთა პროფესიული; iv.) განიხილავს განცხადებებს, საჩივრებს და იძლევა ინსტრუქციებს მათი დამუშავებისათვის.; v.) აწარმოებს მარტივ მოთხოვნებს.; vi.) აწარმოებს ინფორმაციის მოთხოვნის შესახებ კანონით გათვალისწინებულ მოქმედებებს.

AAIM-ს შეუძლია ინფორმაციის მფლობელისგან მოითხოვოს დასკვნები, განმარტებები და დოკუმენტები; ხელი მიუწვდება დოკუმენტებზე, რომელიც განკუთვნილია „შიდა მოხმარებისთვის“ და შეუძლია გადასცეს მასალები ადმინისტრაციულ დარღვევებზე და სისხლის სამართლის დანაშაულზე ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის დარღვევებისთვის, ინფორმაციის მფლობელი ორგანოს უმაღლეს ორგანოს, ან სასამართლოს.

AAIM-ს შეუძლია ინფორმაციის მფლობელს ბრალი წაუყენოს: ინფორმაციის მიწოდებაზე დაუსაბუთებელი უარისთვის; ინფორმაციის მოთხოვნის უზრუნველყოფა ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის დარღვევებისთვის; არასწორი შესრულება; საჯარო ინფორმაციის გამჟღავნების ნაკლოვანებები ან არასწორი გამჟღავნება, რომელსაც ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონი მოითხოვს სრულ გამოქვეყნებას; დოკუმენტებისთვის შესაფერისი ინტერნეტ საინფორმაციო რესურსების შექმნის ხარვეზები; არასწორი, მცდარი ან არასრული ინფორმაციის გავრცელება და ინფორმაციის მომთხოვნის მოთხოვნის განმეორებითი დაუკმაყოფილებლობა; ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე არაკანონიერი შეზღუდვების დაწესება; იმ ინფორმაციის გამჟღავნება, რომელიც არ უნდა ყოფილიყო გამჟღავნებული ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის მოთხოვნების შესაბამისად.

AAIM-ის მითითებების მიღების შემდგომ, ინფორმაციის მფლობელმა უნდა მიიღოს ყველა შესაბამისი ზომა ხუთი დღის განმავლობაში და შეატყობინოს ამის შესახებ AAIM-ს. AAIM ამჟღავნებს ინფორმაციას, რომელსაც ის იღებს ინფორმაციის მფლობელისგან მის ელექტრონულ რეესტრში. ინფორმაციის მფლობელს შეუძლია შეიტანოს სარჩელი სასამართლოში AAIM-ის მითითებებთან დაკავშირებით.

პრაქტიკაში, ადამიანის უფლებათა დამცველ ომბუდსმენს ენიჭება ინფორმაციის ომბუცმენის როლი. ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის ძველ ვერსიაში, AAIM უნდა ყოფილიყო განცალკევებული ორგანო, ბოლო შესწორებების¹⁵⁷ შემდგომ კი აღნიშნული უფლებამოსილებები გადაეცა უკვე არსებულ ოფიციალურ პირს. ფორმალურად ადამიანის უფლებათა დამცველ ომბუდსმენს დიდი უფლებამოსილება გააჩნია, თუმცა ყველა დამკვირვებელი თანხმდება, რომ ის ვერ უზრუნველყოფს ინფორმაციის ეფექტურ ხელმისაწვდომობას. - ძირითადი მიზეზი კი არის ის, რომ დაწესებულებას არ გააჩნია სპეციფიკური კომპეტენცია.

¹⁵⁷ შესწორებები კანონში ომბუცმენის შესახებ (მუხლები 1.3. და 13.1).

ბ. საჯარო ორგანოების ტესტი

საერთაშორისო გამჭვირვალობა აზერბაიჯანმა გაგზავნა ინფორმაციასთან დაკავშირებული 39 მოთხოვნა. ისინი დაეგზავნა ეროვნული დონის საჯარო მოსამსახურეებს, რომლებიც უშუალოდ უკავშირდებოდნენ მოსახლეობას, ან მცირე და საშუალო ბიზნესს. აღნიშნული 8 უწყებიდან კერძოდ: სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, თავდაცვის სამინისტრო, ჯანდაცვა, ლტოლვილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა სახელმწიფო კომიტეტი, მუშახელის და დიასპორის სახელმწიფო კომიტეტი, ბაქოს ელექტრო ქსელი, ცენტრალური საარჩევნო კომისია, ბაქოს ქალაქის მერიის სამსახური, აღნიშნულმა უწყებებმა ვერ უზრუნველყვეს ინფორმაციის მოთხოვნაზე რეაგირების მოხდენა. მიუხედავად ამისა, სამოქალაქო საზოგადოების კვლევის მიხედვით შედეგები უნდა შეფასდეს, როგორც დადებითი, რიგითი მოქალაქის შანსი, რომ მის მოთხოვნას ყურადღება მიექცევა საჯარო უწყების მიერ წარმოადგენს 30-40%, როდესაც სამოქალაქო საზოგადოებას აქვს გაცილებით მაღალი წარმატების შანსი. კერძოდ, საადვოკატო და იურიდიული კონსულტაციის ცენტრების პროექტებს, რომელსაც აწარმოებს საერთაშორისო გამჭვირვალობა აზერბაიჯანი. 2005 წლიდან, რეაგირების მაჩვენებელი დაახლოებით 75%-ია¹⁵⁸.

პასუხი გაეცა	პასუხი არ გაეცა	გაიგზავნა
31	8	39
80%	20%	100%

პასუხების დროულობა

ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის¹⁵⁹ 24-ე და 25-ე მუხლების თანახმად, ინფორმაციის მფლობელმა, ინფორმაციის მოთხოვნის დამუშავებას არ უნდა მოანდომოს შვიდ სამუშაო დღეზე მეტი. ვადის ათვლა იწყება რეგისტრაციის თარიღის მომდევნო დღეს. თუ ინფორმაციის მფლობელი ერთდროულად მიიღებს ინფორმაციის მოთხოვნის დიდ რაოდენობას, ან მოთხოვნა გულისხმობს ფართო გამოძიებას, ინფორმაციის მფლობელს შეუძლია ხუთ სამუშაო დღის განმავლობაში

¹⁵⁸ მეტი ინფორმაციისთვის იხილეთ www.transparency.az

¹⁵⁹ კანონი ინფორმაციის მოპოვების შესახებ 30/09/2005; პრეზიდენტის დეკრეტი ინფორმაციის მოპოვების შესახებ კანონის აღსრულებასთან დაკავშირებით, 09/12/2005.

მოითხოვოს ვადის დამატებით შვიდი დღით გაზრდა¹⁶⁰. აღნიშნული დებულებისგან განსხვავებით, მოქალაქეთა მოთხოვნების განხილვის პროცედურის შესახებ კანონის 10-ე მუხლი იძლევა განსხვავებულ¹⁶¹ დროის პერიოდს, კერძოდ: ერთი თვე განცხადების განსახილველად, გარდა შემთხვევებისა, რომელიც გათალისწინებულია კანონმდებლობით, იმ დროს როდესაც განცხადებები, არ საჭიროებენ დამატებით განხილვას ან შემოწმებას, საჭიროებს 15 დღეს, თუ კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული. მაშასადამე, აღნიშნული კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, სწრაფი პასუხი უნდა ჩაითვალოს 17 დღე, 32 დღე შეფასდება როგორც დროული პასუხი, 32 დღეზე მეტი კი როგორც დაგვიანებული პასუხი. ათვლა იწყება წერილის გაგზავნის დღიდან, კერძოდ 2011 წლის 16 დეკემბერი, 2 დამატებითი დღის ჩათვლის წერილის გაგზავნასა და რეგისტრაციისთვის. როგორც ხედავთ, პასუხის მოსამზადებლად დროის ვადა განსხვავდება სხვა ქვეყნების უფრო მკაცრი მოთხოვნებისგან.

სწრაფი	დროული	გვიანი	სართო პასუხები
12	12	7	31
39%	39%	22%	100%

პასუხების სრულყოფილება

ზოგიერთი საჯარო დაწესებულება მოგვცამ შესაბამისი პროგრამების ფართო განმარტება შესაბამისი პროგრამების ან მითითებები სამართლებრივ საფუძვლებზე, მაგრამ თავს იკავებს კონკრეტული პასუხის გაცემისგან. მაგალითად, განათლების სამინისტრომ, იმის ნაცვლად რომ დაეხუსტებინა, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან და სხვა წყაროებიდან რა სახსრები გაიღო სკოლების სამშენებლო, სარემონტო და სათანადოდ აღჭურვისათვის, დაკმაყოფილდა პასუხით, რომელიც შეიცავდა სკოლებისა და საკლასო ოთახების ჩამოთვალს, რომელიც აშენდა და გარემონტდა 2011 წელს. აღნიშნული პასუხი შეუსაბამოა.

სხვა უწყებებმა გასცეს მხოლოდ ნაწილობრივი პასუხი, სადაც აღწერდნენ თავიანთ საქმიანობას, მაგრამ თავს იკავებდნენ მნიშვნელოვან კითხვებზე პასუხებისგან. მაგალითად, იუსტიციის სამინისტროს გაეგზავნა კითხვა რეგისტრირებულ არასამთავრობო ორგანიზაციათა რაოდენობაზე, ასევე რეგისტრაციის უარისთვის, მიზეზების განმარტებაზე. პასუხად, იუსტიციის სამინისტრომ გააგზავნა რეგისტრირებულ არასამთავრობო ორგანიზაციათა რაოდენობა და უარის თქმის

¹⁶⁰ მოკლე პროცედურე გათალისწინებულია ინფორმაციის „სასწრაფო“ მოთხოვნების შემთხვევებში. თუ არსებობს კარგად დასაბუთებული საფრთხე ადამიანის სიცოხლის, ჯამრთელობის ან პირის ფუნდამენტური უფლებების თაობაზე, ინფორმაცია უნდა გაიცეს 48 სამუშაო საათში.

¹⁶¹ კანონი მოქალაქეთა განცხადებების განხილვის შესახებ /06/1997.

მიზეზების კლასიფიკაცია, თუმცა არ მიუთითა არარეგისტრირებულ ორგანიზაციათა რაოდენობა. საკითხის მნიშვნელობას მიუთითებს სასამართლო სარჩელთა რაოდენობა აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით, კერძოდ სამოქალაქო საზოგადოებების საჩივრები იუსტიციის სამინისტროს მიერ, ორგანიზაციების რეგისტრაციაზე უარის განცხადებისთვის, რომლებიც თავის მხრივ არ მიიღებian წარმოებაში ან სრულიად იგნორირებულნი არიან სასამართლოს მიერ¹⁶².

გამოკითხულთა ნახევარზე მეტმა წარმოადგინა სრული პასუხი, მაგალითად, უზენაესმა სასამართლომ წარმოადგინა დაწვრილებითი ინფორმაცია, ზარალის კომპენსაციის მიზნით, ადმინისტრაციული ორგანოების წინააღმდეგ პრეტენზიების რაოდენობაზე, რომელიც გამოწვეული იყო უკანონო ქმედებისთვის, ასევე როგორ გაუმკლავდა ის აღნიშნულ საქმეებს. ცხრა უწყებამ ჩაატარა საკმაოდ რთული სამუშაო სრულფასოვანი პასუხის გასაცემად. კერძოდ კი: ეკოლოგიისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო, ახალგაზრდობისა და სპორტის, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, საგადასახადო, მრეწველობისა და ენერგეტიკის, კულტურისა და ტურიზმის, სახელმწიფო კომიტეტი ქალაქის მშენებლობისა და არქიტექტურის, ტელევიზიისა და რადიოს სახელმწიფო საბჭო, ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს დაქვემდებარებაში მყოფი, ანტიმონოპოლიური პოლიტიკისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სახელმწიფო სამსახური. მაგალითად, კულტურის და ტურიზმის სამინისტრომ გასცა კულტურული ძეგლების შეკეთებისა და განახლების სია, ასევე მათი ღირებულება, ასევე დამატებით მოგვაროდა ამ ძეგლების დეტალური სია, მათი სახელებით, ადგილმდებარეობით და ინვენტარის ოდენობის აღნიშვნით.

რიგ შემთხვევებში, პრობლემების არსებობა უარყოფილ იქნა. აქედან გამომდინარე რთული იყო მათი ჭეშმარიტად შეფასება, ვინაიდან გარეშე პირები ვერ დაადასტურებენ ან უარყოფენ მოთხოვნას. მაგალითად, „აზერიაგაზი“ უარყოფდა, რომ არსებობდა მომხმარებლების მიერ საჩივრები გაზის ხარისხთან დაკავშირებით და ამტკიცებდა, რომ მომხმარებლისთვის მიწოდებული გაზი აკმაყოფილებდა ყველა მოთხოვნებს. მსგავსად, პარლამენტს არ მიუღია არცერთი განცხადება პარლამენტის წევრების მიერ არაეთიკური ქცევის შესახებ, თუმცა პარლამენტის სხდომების სატელევიზიო გაშუქებიდან გამომდინარე, ეს რთული დასაჯერებელია.

¹⁶² ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა: აზერბაიჯანის ანტი კორუფციული ვალდებულებების მონიტორინგი., ბაქო, 2010. გამოქვეყნდა გამჭვირვალობა აზერბაიჯანის მიერ.

შეუსაბამო	ნაწილობრივი	სრული	რთული	სულ
6	5	17	3	31
19%	16%	55%	10%	100%

შენიშვნები

ანალიზიდან გამომდინარე, ერთ ერთ აშკარა ტენდენციას წარმოადგენს ის, რომ გამოკითხულთა დაახლოებით ნახევარს უჭირს ფინანსურ საკითხებთან დაკავშირებით ზუსტი ინფორმაციის წარდგენა. აღნიშნული საკითხები ან ერთობლივად იგნორირებულია (მაგ. ფინანსთა სამინისტრომ თავი შეიკავა, გაეზიარებინა ინფორმაცია ფინანსთა სამინისტროს თანამშრომლებზე გაცემული ბონუსების საერთო ოდენობა) ან გადამისამართებულია ღია ინფორმაციის წყაროებზე, მაგალითად ოფიციალურ საიტებზე, სადაც ინფორმაცია არ მოიპოვებოდა, ვინაიდან ბიუჯეტი მოცემულია ზოგადად და არ არის დეტალური. მაგალითად, საგარეო საქმეთა სამინისტრომ გააკეთა მინიშნებები ბიუჯეტზე, რომელიც მართლაც აშუქებს ბიუჯეტის ოდენობას უცხო ქვეყნების საქმიანობასთან და საერთაშორისო მისიებთან დაკავშირებით, თუმცა დაწვრილებითი მონაცემები, ანუ რამდენი იხარჯება აზერბაიჯანის საელჩოების ქირისთვის და საკონსულოებისთვის საზღვარგარეთ არ აისახება. თუმცა ზოგიერთი უწყება საკმარისად ღია იყო, წარმოედგინა ფინანსური მონაცემები, მაგალითად საქალაქო მშენებლობისა და არქიტექტურის კომიტეტმა წარმოადგინა ინფორმაცია სახსრებზე, რომლებიც მოძიებულ იქნა ახალი, დიდი ბაქოს რეგიონალური განვითარების გეგმის მომზადებისთვის და მისი ორი დონორის შესახებ, ასევე თანხებისა, რომლებიც რეალურად ათვისებულ იქნა.

პასუხები ფინანსურ საკითხებთან დაკავშირებით	ფინანსურ საკითხებთან დაკავშირებით პასუხისგან თავის არიდება	ფინანსურ საკითხებთან დაკავშირებით კითხვათა საერთო რაოდენობა
6	7	13
46%	54%	100%

იმისათვის, რომ მივიღოთ საჯარო მმართველობის სისტემის უფრო ფართო გამჭვირვალობა, კითხვები განსხვავდებოდა ხასიათის მიხედვით, ზოგიერთი ყურადღებას უთმობდა პროცედურებსა და საქმიანობას, მაგალითად, უძრავი ქონების სახელმწიფო რეესტრს დაესვა კითხვა, *საჭიროა თუ არა ნებართვა ბინის მიშენებასთან დაკავშირებით*. მსგავსი კითხვა გაეგზავნა საგანგებო სიტუაციების სამინისტროსაც, თუ რამდენი ადამიანი დაიხრჩო 2011 წლის საცურაო სეზონზე. შეკითხვებს პასუხები გაეცა ამომწურავად. თუმცა, ცალკეული კითხვები, რომლებიც

ჩაითვალა „მგრძნობიარე“ თემად, მაგალითად, „რამდენი კაცი დაიხრჩო ზღვის იმ ნაწილში რომელსაც ზედამხედველობდა საზღვაო უსაფრთხოება?“, თავიდან იქნა აცილებული. თუმცა აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთი უწყება საკმაოდ გულახდილი იყო, მაგალითად, საგადასახადო სამსახურმა თავი არ შეიკავა წარმოდგინა ინფორმაცია, საჩივართა რაოდენობის შესახებ, რომელიც უკავშირდებოდა, საგადასახადო თანამდებობის პირებს და დაჯარიმებულ თანამშრომელთა რაოდენობას. სამინისტრომ წარმოადგინა ამომწურავი ინფორმაცია, მათ შორის საგადასახადო სამსახურის თანამშრომლების მიმართ დაკისრებული ჯარიმების სახეებზე.

პასუხები მნიშვნელოვან კითხვებზე	მნიშვნელოვან კითხვებზე თავის არიდება	პრობლემის უარყოფა	შეკითხვათა საერთო ჯამი
3	5	3	11
27,5%	45%	27,5%	100%

გ. საზოგადოებრივი აზრი

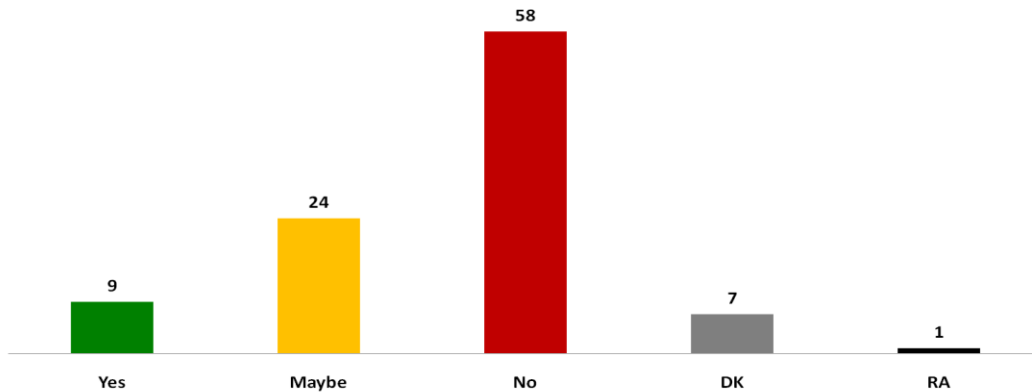
აშკარაა, რომ აზერბაიჯანლებიარ იყენებენ აქტიურად თავიანთ უფლებას, მიიღონ საჯარო ინფორმაცია. გამოკითხვისას, რომელიც ჩაატარა კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრმა(CRRC)¹⁶³, აზერბაიჯანის როგორც ქალაქის ასევე სოფლის მოსახლეობას, 1481 ადამიანს სთხოვეს წარმოდგინათ მათი მოსაზრებები საკითხებზე, რომლებიც ეხებოდა ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას.

გამოკითხულთა მხოლოდ 9% წარადგენდა მოთხოვნას, წერილობით ან ელექტრონული ფოსტის მეშვეობით, რათა მიეღო ინფორმაცია სახელმწიფო მოხელეების ხელფასების და ბიუჯეტის ხარჯების შესახებ. გამოკითხულთა მეოთხედი ასეთ შესაძლებლობას არ გამორიცხავდა. თუმცა გამოკითხულთა უმრავლესობა, არ გამოიყენებდა ინფორმაციის თავისუფლების უფლებას, რათა მიიღო ასეთი ტიპის ინფორმაცია (58%).

¹⁶³ ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ შეკითხვები დაერთო კავკასიის ბარომეტრს 2012, რომელიც წარმოადგენს ყოველწლიურ გამოკითხვას სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ საკითხებზე. კვლევას ატარებს კავკასიის კვლევითი რესურსები ფონდი სამხრეთ კავკასიის სამივე ქვეყანაში, საქართველოში, სომხეთში და აზერბაიჯანში.

ცხრილი №1

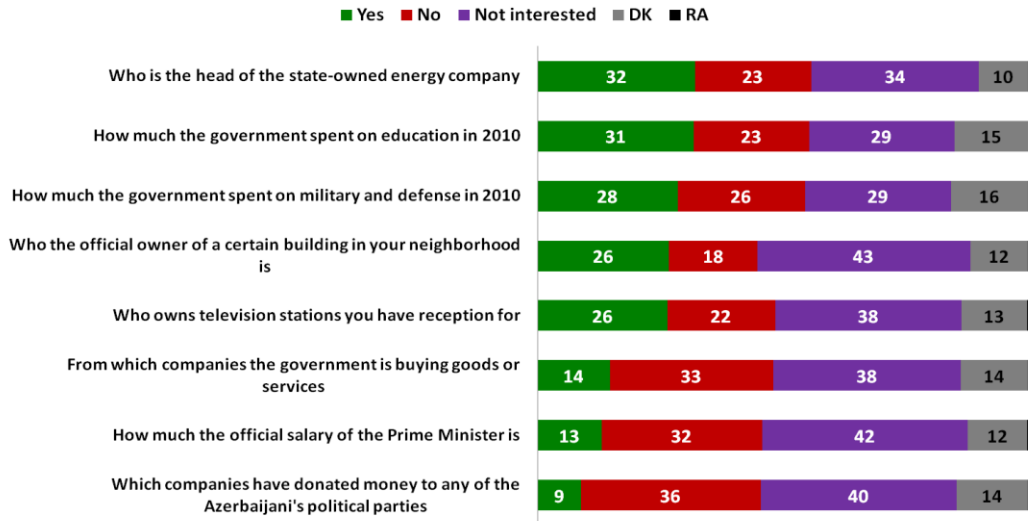
Would you write a request letter or e-mail in order to get such information as state officials' salaries or budget spending ? (%)
Azerbaijan

აზერბაიჯანელთა დაახლოებით მეოთხედს (32%) სჯერა, რომ პრინციპში მათ შეუძლიათ მიიღონ სახელმწიფოსგან ინფორმაცია „ვინ არის სახელმწიფო ენერგეტიკული კომპანიის ხელმძღვანელი“. ასევე, სხვადასხვა სახელმწიფო ხარჯებზე, როგორცაა არის „რა თანხას ხარჯავს სახელმწიფო განათლებაზე (31%) ან სამხედროსა და თავდაცვაზე“ (28%) ან კითხვები, რომლებიც უკავშირდება კერძო საკუთრებას „ვინ არის კონკრეტული შენობის ოფიციალური მფლობელი მათ სამეზობლოში“ (26%) და „ვინ ფლობს ტელევიზიას, რომლის მიღებაც მათ აქვთ ტელევიზორში“ (26%), ხელმისაწვდომად ეჩვენება დაახლოებით გამოკითხულთა მეოთხედს. აზერბაიჯანელების თანახმად, გამჭვირვალობის ნაკლებობას განიცდის „რომელი კომპანიებისგან ყიდულობს სახელმწიფო საქონელს“ (14%) და „რამდენია პრემიერ მინისტრის ოფიციალური ხელფასი“ (13%). თუმცა, ყველაზე რთულ საკითხს მიეკუთვნება „პოლიტიკური პარტიების დონორები“- მხოლოდ 9%-ს სჯერა, რომ ისინი მიიღებენ პასუხს აღნიშნულ კითხვაზე.

ცხრილი №2

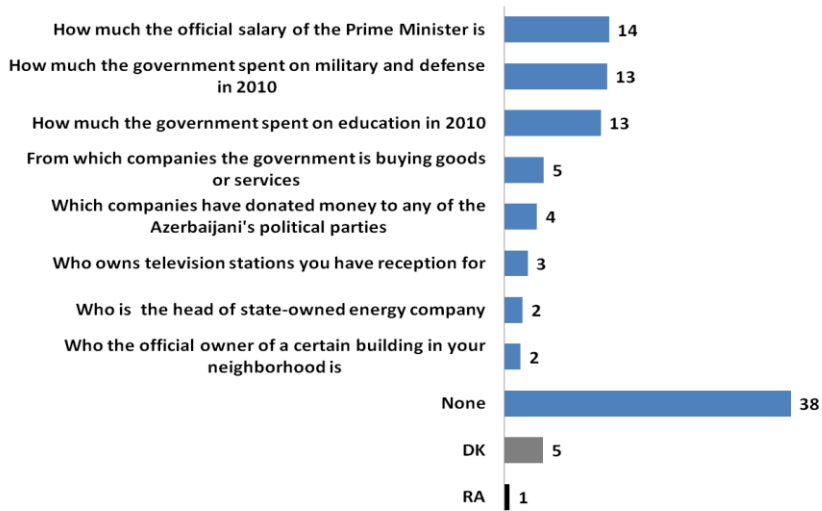
In respect to each of these topics, do you think you can get information from the government if you wanted to? (%)
Azerbaijan

აზერბაიჯანელთა მესამედზე მეტს არ სჯერა, რომ ისინი შეძლებდნენ მიეღოთ აღნიშნულ ინფორმაცია და არც დიდ ინტერესს იჩენენ მის მიმართ. გამოკითხულთა 38% -მა განაცხადა, რომ არც ერთი აღნიშნული საკითხი არ წარმოადგენს მათთვის ინტერესს. მხოლოდ 14% დაინტერესდებოდა გაერკვია „პრემიერ მინისტრის ხელფასის ოდენობა“ (14%) და სახელმწიფოს სამხედრო, თავდაცვის და განათლების ხარჯები (13% თითო). გამოკითხულთა უმეტესობა არ არის დაინტერესებული სახელმწიფოს შესყიდვების საკითხით (მხოლოდ 5%) ან პოლიტიკური პარტიების დაფინანსების წყაროებით (4%). კერძო საკუთრების მიმართაც არ არსებობს კონკრეტული ინტერესი. მხოლოდ 3% გამოთქვამდა ინტერესს „ტელევიზიის მფლობელის მიმართ“ და მხოლოდ 2%-ს აინტერესებს „მათ სამეზობლოში არსებული კონკრეტული შენობის მფლობელი“. რაც შეეხება ინფორმაციას „სახელმწიფოს მფლობელობაში არსებული ელექტრო კომპანიის ხელმძღვანელის შესახებ, ინფორმაცია ისედაც ფართოდ ცნობილია და შესაბამისად აინტერესებს მხოლოდ 2%-ს.

ცხრილი №3

Which issue would you be most interested in learning about? (%)
Azerbaijan

პასიურობა საჯარო ინფორმაციის გაცნობასთან დაკავშირებით ასევე დასტურდება პასუხებით დასმულ კითხვებზე, თუ რომელი საკითხი იქნებოდა ყველაზე უინტერესო. ერთ მესამედზე მეტმა უპასუხა, რომ განსახილველი არცერთი საკითხი მათ არ დააინტერესებდათ (36%).

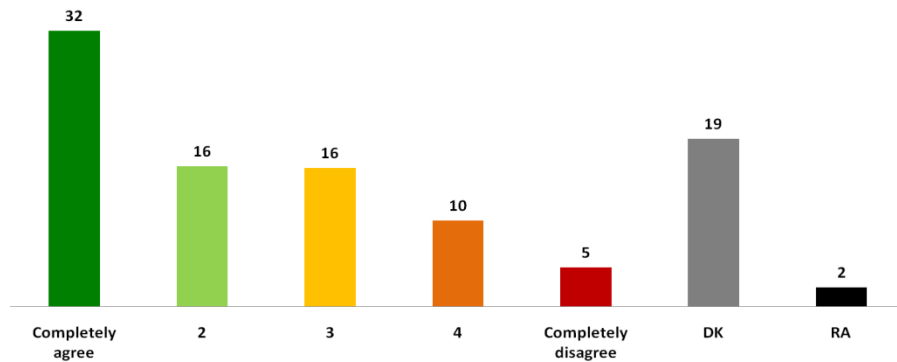
საინტერესო პანორამა იკვეთება, როდესაც ვადარებთ ინფორმაციისადმი ინტერესს და მის ხელმისაწვდომობას. პრემიერ მინისტრის ხელფასის საკითხი წარმოადგენს ყველაზე სადაო საკითხს, ვინაიდან ის აღმოჩნდა ყველაზე საინტერესო თემა (14%) და იმავე დროს ყველაზე ნაკლებ საინტერესო საკითხად (ასევე 14%), იმავე დროს დაახლოებით იგივე გამოკითხულთა რაოდენობას (13%-ს) სჯერა, რომ ინფორმაცია ხელმისაწვდომი იქნებოდა. მთავრობის ხარჯები სამხედრო, თავდაცვის და განათლების საკითხებში წარმოადგენს შემდგომ ყველაზე საინტერესო განყოფილებას (13% თითოეული) და აღიქმება, როგორც ხელმისაწვდომ ინფორმაციად, ისევე როგორც (28% და 31%). სახელმწიფო შესყიდვები იწვევს შედარების ნაკლებ ინტერესს (მხოლოდ 5%-ს სურს იცოდეს „რა კომპანიებისგან ყიდულობს მთავრობა საქონელს“), თუმცა 14%-ს სჯერა, რომ ეს ინფორმაცია ხელმისაწვდომია. კერძო სექტორი ასევე არ იწვევს დიდ ინტერესს, (მხოლოდ 2%-ს აინტერესებს, იცოდეს „ვის ეკუთვნის ოფიციალურად კონკრეტული შენობა მათ სამეზობლოში“ და სხვა 3% სურს გაიგოს „ვის ეკუთვნის ტელევიზია“) თუმცა მიღებულია, რომ აღნიშნული ინფორმაცია არის ადვილად ხელმისაწვდომი (26% თითოეული). პოლიტიკური პარტიების დაფინანსებაც ასევე ნაკლებ ინტერესს იწვევს (მხოლოდ 4%-ს სურს იცოდეს ეს

ინფორმაცია) და ასევე ყველაზე რთულ მისაღებად მიიჩნევა (მხოლოდ 9% არის ოპტიმისტურად განწყობილი, რომ აღნიშნულ მონაცემებს მოიპოვებენ).

აზერბაიჯანლების 1/5 არ არის დარწმუნებული, სახელმწიფოს მიერ მიღებული სტატისტიკური მონაცემები ხელმისაწვდომი უნდა იყოს თუ არა საზოგადოებისთვის უფასოდ. 20%-მა უპასუხა, რომ მათ არ იცოდნენ პასუხი. 32% სრულიად ეთანხმება განცხადებას, რომ აღნიშნული სტატისტიკური მონაცემები უნდა იყოს უფასო და მხოლოდ 5% არ ეთანხმება.

ცხრილი №4

Do you agree or disagree that statistical data collected by the government should be accessible to the public free of charge? (%)
Azerbaijan

საქართველო

ა. ინფორმაციის თავისუფლების საკანონმდებლო ბაზა

ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობა დამოუკიდებლობის მიღებიდან

საქართველოს მიერ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის (1991) და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის (1999) რატიფიცირების შემდეგ დღის წესრიგში დადგა ეროვნული კანონმდებლობის ამ დოკუმენტებთან შესაბამისობაში მოყვანის საკითხი, მათ შორის ინფორმაციის თავისუფლების კუთხით. საერთაშორისო სამართლით აღიარებული მოთხოვნების უზრუნველყოფის მიზნით, ინფორმაციის თავისუფლად მიღების გარანტირებული უფლება პირველად აისახა ქვეყნის უზენაეს კანონში - საქართველოს კონსტიტუციაში, რომლის 24-ე მუხლის თანახმად:

- ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თავისუფლად მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია, გამოთქვას და გაავრცელოს თავისი აზრი ზეპირად, წერილობით ან სხვაგვარი საშუალებით.

აგრეთვე, კონსტიტუციის 41-ე მუხლით:

- საქართველოს ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს კანონით დადგენილი წესით გაეცნოს სახელმწიფო დაწესებულებებში მასზე არსებულ ინფორმაციას, აგრეთვე იქ არსებულ ოფიციალურ დოკუმენტებს, თუ ისინი არ შეიცავენ სახელმწიფო, პროფესიულ ან კომერციულ საიდუმლოებას.

მიუხედავად იმისა, რომ 1995 წელს მიღებული საქართველოს კონსტიტუცია და კანონმდებლობა¹⁶⁴ ითვალისწინებდა საჯარო დაწესებულებებში დაცული ინფორმაციის დაინტერესებული პირისათვის გაცემის შესაძლებლობას, არ არსებობდა ისეთი ნორმატიული აქტი, რომელიც განსაზღვრავდა საჯარო ინფორმაციის ცნებას, მისი გაცემის, მოძიების და გავრცელების პროცედურებს. აღნიშნული საკითხი დარეგულირდა საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მიღებით (1999), რომლის მე-3 თავი მთლიანად დაეთმო ინფორმაციის

¹⁶⁴ საქართველოს კანონი სახელმწიფო ორგანოებში, საწარმოებში, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში განცხადებების, საჩივრისა და მიმართვების განხილვის წესის შესახებ, 24 დეკემბრი, 1993 წელი.

თავისუფლებას, მისი გაცნობის ვადებს, ასეთი ინფორმაციის გაცემისგან უარის თქმის საფუძვლებს და სხვა საკითხებს.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მიღებით გაუქმებული კანონი „სახელმწიფო ორგანოებში, საწარმოებში, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში განცხადებების, საჩივრისა და მიმართვების განხილვის წესის შესახებ“, იცავდა საქართველოს მოქალაქის, მოქალაქეობის არმქონე პირის და უცხო ქვეყნის მოქალაქის უფლებას განცხადებით, საჩივრით და წინადადებით მიემართა ნებისმიერი საჯარო დაწესებულებისთვის¹⁶⁵. ამავე კანონის თანახმად, ადმინისტრაციულ ორგანო ვალდებული იყო მოქალაქის მიერ წარდგენილი განცხადება, საჩივარი და მიმართვა განეხილა მისი მიღებიდან 10 დღის ვადაში¹⁶⁶, ხოლო თუ იგი დამატებით შესწავლას ან შემოწმებას მოითხოვდა, არა უგვიანეს 1 თვისა.

ინფორმაციის მფლობელები

საჯარო ინფორმაციის მფლობელი და შემდგომში ამ ინფორმაციის გამცემი მოქმედი კანონმდებლობით არის - ადმინისტრაციული ორგანო, სახელმწიფო ან ადგილობრივი ბიუჯეტის სახსრებიდან დაფინანსებული კერძო სამართლის იურიდიული პირი ასეთი დაფინანსების ფარგლებში¹⁶⁷;

ადმინისტრაციული ორგანო, რომელიც ახორციელებს საჯარო სამართლებრივ უფლებამოსილებებს ვალდებულია გასცეს საჯარო ინფორმაცია, თუ ის არ შეიცავს სახელმწიფო, კომერციულ ან პირად საიდუმლოებას. იგივე ვალდებულება ვრცელდება კერძო ან საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებზე, რომლებიც ფინანსდებიან სახელმწიფო ან ადგილობრივი ბიუჯეტიდან.

პროაქტიული გამოქვეყნება

საჯარო დაწესებულება ვალდებულია შეიტანოს ამ დაწესებულებაში არსებული საჯარო ინფორმაცია საჯარო რეესტრში, მიუხედავად ინფორმაციის გაცემის მოთხოვნის არარსებობისა. საჯარო რეესტრში შეტანილი უნდა იქნეს საჯარო ინფორმაციაზე მითითება მისი მიღებიდან, შექმნიდან, დამუშავებიდან ან გამოცემიდან 2 დღის ვადაში საჯარო ინფორმაციის დასახელების, მიღების, შექმნის,

¹⁶⁵ სახელმწიფო ორგანოებში, საწარმოებში, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში განცხადებების, საჩივრისა და მიმართვების განხილვის წესის შესახებ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლი, 24/12/1993.

¹⁶⁶ სახელმწიფო ორგანოებში, საწარმოებში, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში განცხადებების, საჩივრისა და მიმართვების განხილვის წესის შესახებ საქართველოს კანონის მე-14 , მე-15 მუხლი.

¹⁶⁷ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 27-ე მუხლის „ა“ ქვეპუნქტი 18/09/1999.

დამუშავების, გამოცემის თარიღის, იმ ფიზიკური ან იურიდიული პირის, საჯარო მოსამსახურის, საჯარო დაწესებულების დასახელების მითითებით, რომლისგანაც შემოვიდა ან/და ან რომელსაც გაეგზავნა ეს ინფორმაცია¹⁶⁸. ეს არის მოთხოვნა, რომელსაც კანონი განუსაზღვრავს ადმინისტრაციულ ორგანოს მათ მიერ შექმნილი და დამუშავებული ინფორმაციის ერთიან ბაზაში შესანახად. თუმცა, არ არის განსაზღვრული როგორი სახის უნდა იყოს მონაცემთა რეესტრი. უმეტეს წილად მის ფუნქციებს ადმინისტრაციული ორგანოს კანცელარია ასრულებს.

2012 წლის 2 მარტს ზოგად ადმინისტრაციულ კოდექსში შევიდა ცვლილება, რომლის თანახმად ადმინისტრაციული ორგანო **უფლებამოსილია** ელექტრონული ასლის სახით შეინახოს და გასცეს თავის მიერ შექმნილი ან თავისთან დაცული ნებისმიერი დოკუმენტი¹⁶⁹. რაც შეეხება საჯარო დაწესებულების მიერ საჯარო ინფორმაციის ვებ-გვერდზე პროაქტიულად განთავსებას, 2012 წლის 25 მაისს სზაკში შევიდა ცვლილება¹⁷⁰, რომლის თანახმად საჯარო დაწესებულება ვალდებულია უზრუნველყოს საჯარო ინფორმაციის პროაქტიული გამოქვეყნება შესაბამის ელექტრონულ რესურსებზე, ხოლო გამოსაქვეყნებელი ინფორმაციის ნუსხა განისაზღვრება შესაბამისი კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტით დადგენილი წესითა და პირობებით.

მიუხედავად იმისა, რომ ინფორმაციის პროაქტიულად გამოქვეყნების ვალდებულება ახლახან შევიდა ძალაში, საჯარო დაწესებულების საქმიანობის გამჭვირვალობისა და ინფორმაციული თავისუფლების მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით, ბოლო რამოდენიმე წლის განმავლობაში საქართველომ მნიშვნელოვანი წინსვლა განიცადა. საჯარო რეესტრის მონაცემთა ბაზა¹⁷¹ (უძრავი ქონების მესაკუთრეთა რეესტრი), მეწარმეთა რეესტრი¹⁷², მოვალეთა რეესტრი¹⁷³, სახელმწიფო შესყიდვების ერთიანი ელექტრონული სისტემა¹⁷⁴, დეკლარაციების ერთიანი ელექტრონული სისტემა¹⁷⁵ დასტურია იმის, რომ საჯარო ინფორმაციის პროაქტიულად გამოქვეყნების იდეა საქართველოში წარმატებით ხორციელდება. თუმცა, მიუხედავად დადაებითი ტენდენციებისა, საჯარო ინფორმაციის პროაქტიულად გამოქვეყნება ჯერ-ჯერობით არ არის ინსტიტუციურად დამკვიდრებული ქვეყანაში. ამას მოწმობს არასამთავრობო ორგანიზაცია „ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტის“ (IDFI)

¹⁶⁸ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 35-ე მუხლი.

¹⁶⁹ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 35¹.

¹⁷⁰ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 28-ე მუხლის მე-2 ნაწილი.

¹⁷¹ <http://reestri.gov.ge/>

¹⁷² https://enreg.reestri.gov.ge/main.php?m=new_index&state=search

¹⁷³ <https://debt.reestri.gov.ge/>

¹⁷⁴ <http://procurement.gov.ge/>

¹⁷⁵ <http://www.declaration.gov.ge/csb/main.seam>

მიერ გამოქვეყნებული 2011 წლის მონიტორინგის შედეგები¹⁷⁶, რომლის მიხედვით, სამთავრობო ვებ-გვერდების ინფორმაციული გამჭვირვალობის რეიტინგი 27.10% არ აჭარბებს.

დადებითად შეფასებას იმსახურებს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებათა საძიებო სისტემისა¹⁷⁷ და სასამართლო არქივის ელექტრონული პროგრამის¹⁷⁸ ჩართვა. აღნიშნული ინოვაცია, რომელიც მალე საერთო სასამართლოების მთელ სისტემას მოიცავს, ცალსახად დადებითი ტენდენციაა და ხელს შეუწყობს, როგორც საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის ხარისხის ზრდას, ისე სასამართლოს ადმინისტრაციული პერსონალის საქმიანობის განტვირთვას.

და ბოლოს, 2011 წელს საქართველო შეუერთდა „ღია მმართველობის პარტნიორობის“ (Open Government Partnership) ინიციატივას¹⁷⁹, რომელიც მიმართულია მთავრობათა ანგარიშვალდებულების გაზრდისკენ, მათი საქმიანობის მეტი გამჭვირვალობისკენ და ღიაობისკენ. პარტნიორობის ფარგლებში საქართველოს მიერ აღებულ რამოდენიმე გამოწვევას შორის არის საჯარო რესურსების უკეთესი მართვის დანერგვა, რომელიც მიზნად ისახავს ყველა საჯარო დაწესებულების ვებ-გვერდზე მათ ხელთ არსებული ინფორმაციის პროაქტულად გამოქვეყნებას და საჯარო ინფორმაციის ელექტრონულად მოთხოვნის შესაძლებლობას. აგრეთვე, შეიქმნება საჯარო ინფორმაციის ერთიანი ვებ-გვერდი **data.gov.ge**, რომელზეც განთავსდება საზოგადოებისათვის საინტერესო უნფორმაცია სახელმწიფო ფინანსებისა და ბიუჯეტების ჩათვლით.

ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის პირობები, წესები და ნორმები

არავინ დავობს იმაზე, რომ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა დემოკრატიული საზოგადოების ჩამოყალიბების მნიშვნელოვანი წყაროა. მთავარია ის, თუ რა პირობებს შექმნის სახელმწიფო ამ უფლების უზრუნველსაყოფად.

ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ ქვეყნაში მოქმედი კანონმდებლობა შეიძლება განახლებას საჭიროებდეს მისი სიძველის გამო, თუმცა საჯარო ინფორმაციის მიღების გარანტირებული უფლება საქართველოში აჟამად ასე გამოიყურება: *ყველას აქვს უფლება მოითხოვოს საჯარო ინფორმაცია მისი ფიზიკური ფორმისა და შენახვის მდგომარეობის მიუხედავად და აირჩიოს საჯარო ინფორმაციის მიღების ფორმა, თუ იგი სხვადასხვა სახით არსებობს, აგრეთვე გაეცნოს ინფორმაციას*

¹⁷⁶ http://www.idfi.ge/?cat=monitoring_2011_charts&lang=en&filter=all

¹⁷⁷ <http://prg.supremecourt.ge/>

¹⁷⁸ <http://archive.supremecourt.ge/>

¹⁷⁹ http://justice.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=796

დედანი¹⁸⁰.

მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად, საჯაროობას ექვემდებარება - ოფიციალური დოკუმენტი (მათ შორის, ნახაზი, მაკეტი, გეგმა, სქემა, ფოტოსურათი, ელექტრონული ინფორმაცია, ვიდეო და აუდიოჩანაწერები) ანუ საჯარო დაწესებულებაში დაცული, აგრეთვე საჯარო დაწესებულების ან მოსამსახურის მიერ სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით მიღებული, დამუშავებული, შექმნილი ან გაგზავნილი ინფორმაცია¹⁸¹.

საჯარო ინფორმაციის მისაღებად დაინტერესებულმა პირმა უნდა წარადგინოს წერილობითი ან ელექტრონული განცხადება შესაბამის ადმინისტრაციულ ორგანოში და განცხადებაში აუცილებელი არ არის მიეთითოს საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნის მოტივი ან მიზანი¹⁸².

ვადები ინფორმაციის მოთხოვნაზე საპასუხოდ და გადაწყვეტილების მიღების პროცესის გამჭვირვალობა

საჯარო ინფორმაციის მიღების მიზნით წერილობითი განცხადების წარდგენის შემდეგ, საჯარო დაწესებულება ვალდებულია გასცეს საჯარო ინფორმაცია დაუყოვნებლივ ან არა უგვიანეს 10 დღისა, თუ საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნაზე პასუხის გაცემა მოითხოვს:

ა) სხვა დასახლებულ პუნქტში არსებული მისი სტრუქტურული ქვედანაყოფიდან ან სხვა საჯარო დაწესებულებიდან ინფორმაციის მოძიებასა და დამუშავებას;

ბ) მნიშვნელოვანი მოცულობის ერთმანეთთან დაუკავშირებელი ცალკეული დოკუმენტების მოძიებასა და დამუშავებას;

გ) სხვა დასახლებულ პუნქტში არსებულ მის სტრუქტურულ ქვედანაყოფთან ან სხვა საჯარო დაწესებულებასთან კონსულტაციას.¹⁸³

თუ საჯარო ინფორმაციის გაცემისათვის საჭიროა 10-დღიანი ვადა, საჯარო დაწესებულება ვალდებულია მოთხოვნისთანავე აცნობოს ამის შესახებ განმცხადებელს¹⁸⁴. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ საჯარო დაწესებულება უარს აცხადებს ინფორმაციის გაცემაზე, იგი დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს განმცხადებელს. გარდა ამისა, საჯარო ინფორმაციის გაცემაზე უარის თქმის

¹⁸⁰ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 37-ე მუხლის პირველი ნაწილი.

¹⁸¹ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-2 მუხლის „მ“ ქვეპუნქტი.

¹⁸² საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 37-ე მუხლის მე-2, მე-3 ნაწილი.

¹⁸³ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-40 მუხლი.

¹⁸⁴ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-40 მუხლის მე-2 ნაწილი.

შემთხვევაში გადაწყვეტილების მიღებიდან 3 დღის ვადაში პირს წერილობით უნდა განემარტოს მისი უფლებები და გასაჩივრების წესი.¹⁸⁵

ინფორმაციის მოწოდებასთან დაკავშირებული ხარჯები

საქართველოში საჯარო ინფორმაციის მიღება უფასოა, გარდა ასლის გადაღებისათვის აუცილებელი თანხის ოდენობისა. საჯარო ინფორმაციის ასლის გადაღების მოსაკრებლის ოდენობა და მისი გადახდის წესი განსაზღვრულია კანონით¹⁸⁶, რომლის თანახმად A4 და A5 ფორმატის ქაღალდის ქსეროასლის ერთი გვერდი ღირს 0.05ლარი¹⁸⁷ (0.03 ა.შშ დოლარის ექვივალენტი ლარებში), ხოლო ლაზერულ პრინტერზე ამობეჭდილი - 0.10 ლარი¹⁸⁸ (0.06 ა.შშ დოლარის ექვივალენტი ლარებში). საჯარო ინფორმაციის ასლის მიღება, აგრეთვე შესაძლებელია კომპაქტურ დისკზე, დისკეტაზე, ვიდეოკასეტაზე და აუდიოკასეტაზე¹⁸⁹.

საჯარო ინფორმაციის ასლის გადაღების მოსაკრებელი არ გადაიხდევინება, თუ:

ა) ინფორმაციის მომთხოვნის დისკეტაზე ან კომპაქტურ დისკზე ინფორმაციის ჩაწერისას;

ბ) საჯარო ინფორმაციის ელექტრონული ფოსტით გაგზავნისას;

გ) ფიზიკური პირებისათვის საჯარო დაწესებულებაში მათზე არსებული პერსონალური მონაცემების ასლის გადაღებისას.¹⁹⁰

უნდა აღინიშნოს, რომ საჯარო დაწესებულება უფლებამოსილია განსაზღვროს წლის განმავლობაში მოსაკრებლის გადახდის გარეშე გამოსათხოვი საჯარო ინფორმაციის მინიმალური ოდენობა¹⁹¹ და ეს რიცხვი, როგორც წესი, დამოკიდებულია ადმინისტრაციული ორგანოს ბიუჯეტზე. აგრეთვე, იმაზე თუ რამდენად მაღალია ადმინისტრაციულ ორგანოში დაცული ინფორმაციის მიმართ საზოგადოებრივი საჭიროება ან ინტერესი.

¹⁸⁵ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 41-ე მუხლი.

¹⁸⁶ საქართველოს კანონი საჯარო ინფორმაციის ასლის გადაღების მოსაკრებლის შესახებ, 13/05/2005.

¹⁸⁷ საჯარო ინფორმაციის ასლის გადაღების მოსაკრებლის შესახებ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის „ა“ პუნქტი.

¹⁸⁸ საჯარო ინფორმაციის ასლის გადაღების მოსაკრებლის შესახებ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის „ბ“ პუნქტი.

¹⁸⁹ საჯარო ინფორმაციის ასლის გადაღების მოსაკრებლის შესახებ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის „გ“ „დ“, „ე“, „ვ“ პუნქტი.

¹⁹⁰ საჯარო ინფორმაციის ასლის გადაღების მოსაკრებლის შესახებ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლი.

¹⁹¹ საჯარო ინფორმაციის ასლის გადაღების მოსაკრებლის შესახებ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის პირველი ნაწილი.

შეზღუდვები ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე

საქართველოს კანონმდებლობა საჯარო დაწესებულებაში დაცული ინფორმაციის საჯაროობის გარანტირებული უფლების გარდა აწესებს შეზღუდვებს ასეთი ინფორმაციის გაცემაზე, თუ იგი შეიცავს სახელმწიფო, კომერციულ ან პირად საიდუმლოებას¹⁹².

სახელმწიფო საიდუმლოება არის – ინფორმაციის სახეობა, რომელიც მოიცავს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველ მონაცემებს თავდაცვის, ეკონომიკის, საგარეო ურთიერთობის, დაზვერვის, სახელმწიფო უსაფრთხოების და მართლწესრიგის დაცვის სფეროებში, რომელთა გამჟღავნებას ან დაკარგვას შეუძლია ზიანი მიაყენოს საქართველოს ან საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების მონაწილე მხარის სუვერენიტეტს, კონსტიტუციურ წყობილებას, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ინტერესებს, რაც ამ კანონით ან/და საერთაშორისო ხელშეკრულებით ან შეთანხმებით დადგენილი წესით აღიარებულია სახელმწიფო საიდუმლოებად და ექვემდებარება სახელმწიფო დაცვას¹⁹³.

„სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლი მოიცავს ინფორმაციის ჩამონათვალს, რომელიც შეიძლება მიჩნეულ იქნეს სახელმწიფო საიდუმლოებად და მისი გასაუდუმლოების ვადა დამოკიდებულია საიდუმლოების ხარისხზე¹⁹⁴.

კომერციული საიდუმლოება არის – ინფორმაცია კომერციული ფასეულობის მქონე გეგმის, ფორმულის, პროცესის, საშუალების თაობაზე ან ნებისმიერი სხვა ინფორმაცია, რომელიც გამოიყენება საქონლის საწარმოებლად, მოსამზადებლად, გადასამუშავებლად ან მომსახურების გასაწევად, ან/და რომელიც წარმოადგენს სიახლეს ან ტექნიკური შემოქმედების მნიშვნელოვან შედეგს, აგრეთვე სხვა ინფორმაცია, რომლის გამჟღავნებამ შესაძლოა ზიანი მიაყენოს პირის კონკურენტუნარიანობას¹⁹⁵. ინფორმაცია კომერციულ საიდუმლოებად იქნება მიჩნეული, თუ პირი მიუთითებს, რომ ეს ინფორმაცია მისი კომერციული საიდუმლოებაა და საჯარო დაწესებულება მიიღებს გადაწყვეტილებას წარდგენილი ინფორმაციის გასაიდუმლოების შესახებ. რაც შეეხება ინფორმაციას ადმინისტრაციული ორგანოს შესახებ, მისი გასაიდუმლოება დაუშვებელია.¹⁹⁶

¹⁹² საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-10 მუხლის პირველი ნაწილი, ამავე კოდექსის 28-ე მუხლი.

¹⁹³ სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ საქართველოს კანონის პირველი მუხლი, 28/10/1996.

¹⁹⁴ საქართველოს კანონი „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“, მე-14 მუხლი.

¹⁹⁵ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 27² მუხლის პირველი ნაწილი.

¹⁹⁶ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 27² მუხლის მე-2 ნაწილი.

ინფორმაცია, რომელიც პირის იდენტიფიცირების საშუალებას იძლევა წარმოადგენს პერსონალურ (პირად) ინფორმაციას და მისი გასაიდუმლოების საკითხს წყვეტს პირი, რომლის შესახებაც არსებობს ეს ინფორმაცია. აღნიშნული რეგულაცია არ ვრცელდება თანამდებობის პირებზე¹⁹⁷, რომელთა შესახებ ინფორმაციის გასაიდუმლოებას ზღუდავს სზაკ-ის 44-ე მუხლი.

კანონმდებლობა ავალდებულებს საჯარო დაწესებულებას არ დაამუშაოს პირადი მონაცემი, რომელიც დაკავშირებულია პირის რასობრივ ან ეთნიკურ კუთვნილებასთან, პოლიტიკურ შეხედულებებთან, რელიგიურ ან ფილოსოფიურ მრწამსთან, პროფესიული ორგანიზაციის წევრობასთან, ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან, სქესობრივ ცხოვრებასთან ან ნასამართლობასთან, ასევე ბიომეტრული მონაცემი, რომლითაც შესაძლებელია პირის იდენტიფიცირება ზემოაღნიშნული ნიშნებით¹⁹⁸. ასეთი სახის ინფორმაციას განსაკუთრებული კატეგორიის ინფორმაცია ეწოდება. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კანონმდებლობა¹⁹⁹ ითვალისწინებს შემთხვევებს, რომელიც შესაძლებელია გახდეს განსაკუთრებული კატეგორიის ინფორმაციის დამუშავების საფუძველი.

იმ შემთხვევაში თუ განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემთა დამუშავება მოხდა შესაბამისი საფუძვლის გარეშე, იგი გამოიწვევს ინფორმაციის დამუშავებელი ორგანოს დაჯარიმებას 1000 ლარის ოდენობით (613 ა.შ.შ დილარის ექვივალენტი ლარებში).

კანონი უფლებას აძლევს ყველა პირს გაეცნოს მის შესახებ საჯარო დაწესებულებაში არსებულ პერსონალურ მონაცემებს და უსასყიდლოდ მიიღოს ამ მონაცემების ასლები.²⁰⁰

მიუხედავად დადგენილი აკრძალვებისა, საქართველოს კანონმდებლობა ითვალისწინებს პერსონალური მონაცემებისა და კომერციული საიდუმლოებას მიკუთვნებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შემთხვევებსაც. პერსონალური და კომერციული ინფორმაცია ხელმისაწვდომი გახდება დაინტერესებული პირისათვის თუ იგი ადმინისტრაციულ ორგანოს წარუდგენს იმ პირის წერილობით თანხმობას, რომლის პერსონალურ ან კომერციულ საიდუმლოებს შეიცავს შესაბამისი

¹⁹⁷ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 27-ე მუხლის „დ“ ქვეპუნქტის თანახმად თანამდებობის პირი – "საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ" საქართველოს კანონის მე-2 მუხლით გათვალისწინებული თანამდებობის პირი.

¹⁹⁸ საქართველოს კანონი პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ, მე-6 მუხლის პირველი ნაწილი.

¹⁹⁹ საქართველოს კანონი პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ, მე-6 მუხლის მე-2 ნაწილი.

²⁰⁰ საქართველოს კანონი პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ, 21-ე მუხლის მე-5 ნაწილი. 28/12/12.

ინფორმაცია²⁰¹. რაც შეეხება სახელმწიფო საიდუმლოებას მიკუთვნებულ ინფორმაციას, როგორც ზემოთ აღინიშნა, მათ ნუსხას განსაზღვრავს საქართველოს კანონი „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ და იგი შესაძლებელია განსაჯაროვდეს გასაიდუმლოების ვადის გასვლის შემდეგ.

ინფორმაციის თავისუფლების თავი საერთოდ არ ვრცელდება აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოთა იმ საქმიანობაზე, რომელიც დაკავშირებულია საერთაშორისო საარბიტრაჟო, უცხო ქვეყნის ან საერთაშორისო სასამართლოებში მათ მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე მიმდინარე სამართალწარმოებასა და საქმეთა განხილვაში საქართველოს სახელმწიფოს მონაწილეობასთან. სასამართლოს მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე ინფორმაცია გაიცემა საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებისა და შეთანხმების ან/და ამ ნაწილით გათვალისწინებული სასამართლოების წესების შესაბამისად.²⁰²

ზედამხედველობა ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე და პასუხისმგებლობა ინფორმაციის გაცემის დარღვევისთვის

საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 36-ე მუხლის თანახმად, საჯარო დაწესებულება ვალდებულია დაადგინოს საჯარო ინფორმაციის უზრუნველყოფასა და ინფორმაციის პროაქტიულ გამოქვეყნებაზე პასუხისმგებელი საჯარო მოსამსახურე, რომელიც ინიშნება ადმინისტრაციული ორგანოს ხელმძღვანელი პირის მიერ. კანონმდებლობით არ არის დადგენილი თანამდებობის დასაკავებლად საჭირო საკვალიფიკაციო მოთხოვნები. იგი შეიძლება იყოს იმავე დაწესებულების მუშაკი, რომელიც ფაქტიურად შეითავსებს საჯარო ინფორმაციის უზრუნველყოფაზე დადგენილ ვალდებულებებს.

სზაკ-ის 49-ე მუხლის თანახმად ყოველი წლის 10 დეკემბერს საჯარო დაწესებულება ვალდებულია საქართველოს პრეზიდენტს და პარლამენტს წარუდგინოს ანგარიში მთელი წლის განმავლობაში საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნის დაკმაყოფილების ან მასზე უარის თქმის თაობაზე მიღებულ გადაწყვეტილებათა რაოდენობის შესახებ. აღნიშნული ინფორმაციის დამუშავებაზე და წარდგენაზე პასუხისმგებლობა როგორც წესი ეკისრებათ საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფაზე პასუხისმგებელ პირებს.

საჯარო დაწესებულების მიერ საჯარო ინფორმაციის გაცემაზე უარის თქმის შემთხვევაში, დაინტერესებულ პირს უფლება აქვს ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილება 1 თვის ვადაში გაასაჩივროს სასამართლოში.

²⁰¹ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 37¹-ე მუხლის პირველი ნაწილი.

²⁰² საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-3 მუხლის მე-5 ნაწილი.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს ვებ-გვერდზე გამოქვეყნებული ინფორმაციის თანახმად²⁰³ ბოლო 5 წლის (2007-2011) განმავლობაში საჯარო ინფორმაციის გაცემის მოთხოვნით სასამართლოში შევიდა 177 საქმე. აქედან, მხოლოდ 21 საქმეზე იქნა მიღებული დამაკმაყოფილებელი გადაწყვეტილება. დანარჩენ შემთხვევაში მოსარჩელებს უარი ეთქვათ სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე, დარჩა განუხილველი ან საერთოდ შეწყდა საქმის წარმოება.

როგორც ჩანს, სასამართლოს გზით საჯარო ინფორმაციის მიღება უფრო და უფრო აქტუალური ხდება, რაც მიუთითებს როგორც საჯარო დაწესებულებების საქმიანობის მიმართ გაზრდილ ინტერესზე, ისე, ამ დაწესებულებებში დაცული ინფორმაციის თავისუფალი წვდომის პრობლემებზე²⁰⁴. მიუხედავად იმისა, რომ მოსარჩელის სასარგებლოდ მიღებული გადაწყვეტილებების რიცხვი ყოველ წელს 1 ერთეულით ირზდება, წლიურად შესული სარჩელების რაოდენობასთან თანაფარდობით მაჩვენებლის მხოლოდ 1 ერთეულით ზრდა, სასამართლოს გზით საჯარო ინფორმაციის მიღების გაუარესებულ მდგომარეობაზე მიუთითებს.

ბ. საჯარო დაწესებულებების ტესტი

პასუხის ვადები

საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში სულ გაიგზავნა 33 წერილი სხვადასხვა საჯარო დაწესებულებაში. გაგზავნილი წერილებიდან მიღებული კორესპონდენციის მაჩვენებელი განისაზღვრა 84%-ით. წერილები საერთოდ უპასუხოდ დატოვეს საქართველოს პრემიერ-მინისტრის აპარატმა, საქართველოს კონტროლის პალატამ, კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრომ, თავდაცვის სამინისტრომ და განათლების სამინისტრომ.

პასუხგაცემული	პასუხგაუცემელი	სულ გაგზავნილი
28	5	33
85%	15%	100%

²⁰³ <http://www.tcc.gov.ge/index.php?m=534&newsid=178>

²⁰⁴ http://www.opendata.ge/?lang=kaen#!lang/en/cat/georgian_judicial_practice

კორესპონდენციის დროულობის მაჩვენებელი:

წინამდებარე ანგარიშში გაგზავნილ წერილებზე კორესპონდენციის დროულობის გამოთვლისას უქმე დღეები და დასვენების დღეები არ არის ჩათვლილი²⁰⁵. კორესპონდენციის დროულობის ვადა (მათ შორის გადამისამართებული წერილების) აითვლება ადმინისტრაციულ ორეგანოში წერილის ჩაბარების დღიდან, წერილის მომზადების თარიღამდე. აგრეთვე, 4 დღემდე ვადაში მიღებული პასუხი ითვლება დაუყოვნებლივ გაცემულად.

როგორც უკვე ავღნიშნეთ, საჯარო დაწესებულება ვალდებულია გასცეს საჯარო ინფორმაცია დაუყოვნებლივ ან არა უგვიანეს 10 დღისა და ინფორმაციის გაცემას როგორც წესი უზრუნველყოფს საჯარო ინფორმაციის გაცემაზე პასუხისმგებელი პირი. ორგანიზაციის მიერ გაგზავნილი და შემდეგ საჯარო დაწესებულების მიერ პასუხგაცემული 28 წერილიდან კორესპონდენციის დროულობის მაჩვენებელი შემდეგნაირად გადანაწილდა:

დაუყოვნებლივ	დროულად	დაგვიანებით	სულ პასუხგაცემული
2	14	12	28
7%	50%	43%	100%

გაგზავნილ წერილებს დაუყოვნებლივ და ამომწურავად უპასუხეს საქართველოს ენერგეტიკისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრომ და სახელმწიფო მინისტრმა დიასპორის საკითხებში. ხოლო, 12 დაგვიანებით მიღებული პასუხებიდან ყველაზე ცუდი შედეგები გამოავლინა: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრომ - 37 დღე, ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ - 41 დღე, აგრეთვე უსაფუძვლოდ განაცხადა უარი ინფორმაციის გაცემაზე, საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციამ - 41 დღე, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ - 58 დღე.

პასუხის სრულფასოვნება

საჯარო დაწესებულებების მიერ გაცემული ინფორმაციის შინაარსობრივი ხარისხის მაჩვენებლის შეფასება მოხდა შემდეგი კრიტერიუმებით:

²⁰⁵ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-15 მუხლი.

- ამომწურავი
- ნაწილობრივ დამაკმაყოფილებელი
- არადამაკმაყოფილებელი

ინფორმაციის საჯაროობის გარანტირებული უფლების გათვალისწინებით, ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ გაცემული საჯარო ინფორმაცია უნდა იყოს სრული, ამომწურავი და პასუხობდეს გამოთხოვილი ინფორმაციის შინაარსს. „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველოს“ მიერ საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნით გაგზავნილი (33) და პასუხგაცემული (28) წერილების შინაარსობრივი ხარისხის მაჩვენებელი შემდეგნაირად გადანაწილდა:

ამომწურავი	ნაწილობრივ დამაკმაყოფილებელი	არადამაკმაყოფილებელი	სულ
19	5	4	28
68%	18%	14%	100%

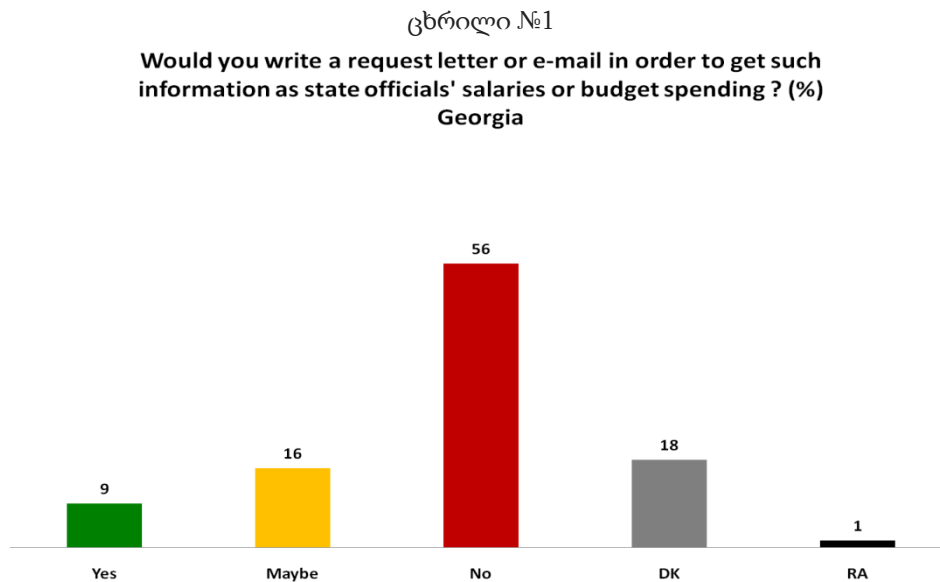
28 მიღებული წერილიდან ხუთმა საჯარო დაწესებულებამ საჯარო ინფორმაციის გაცემის საშუალებად შესაბამის ინტერნეტ ბმულზე გადამისამართება გამოიყენა. მაგალითად, ორგანიზაციის კითხვაზე თუ რამდენი საპროცესო გარიგება გაფორმდა 2010-2011 წლებში და მთლიანობაში რა შემოსავალი მიიღო სახელმწიფომ, საქართველოს მთავარმა პროკურატურამ განაცხადა, რომ ინფორმაციის ნახვა შესაძლებელი იყო იუსტიციის სამინისტროს ვებ-გვერდი www.jistice.gov.ge. მითითებული წყარო, არასრული ინტერნეტ ბმულის²⁰⁶ გარდა, საერთოდ არ შეიცავდა გამოთხოვილი ინფორმაციის შინაარსს, რის გამოც გაცემული ინფორმაცია არადამაკმაყოფილებელ პასუხად იქნა ჩათვლილი. დეტალური ბმულის გარეშე მითითებული ვებ-გვერდი არარადამაკმაყოფილებელ პასუხად ჩაეთვალა ქ.თბილისის საკრებულოს კეთილმოწყობის საქალაქო სამსახურსაც. რაც შეეხება დანარჩენ 3 საჯარო დაწესებულებას - შესყიდვების სააგენტომ, საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ და ენერგეტიკისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრომ, გამოავლინეს საუკეთესო შედეგები პასუხის დროულად გაცემის და ინფორმაციის ამომწურავად მიწოდების კუთხით. მათ მირ გაცემული წერილები, გარდა იმისა, რომ სრულად პასუხობდნენ წარდგენილ მოთხოვნებს, აგრეთვე, შეიცავდნენ დამატებით ინფორმაციას შესაბამის ვებ-გვერდებზე მითითებით.

²⁰⁶ http://www.justice.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=169

გ. საზოგადოებრივი აზრი

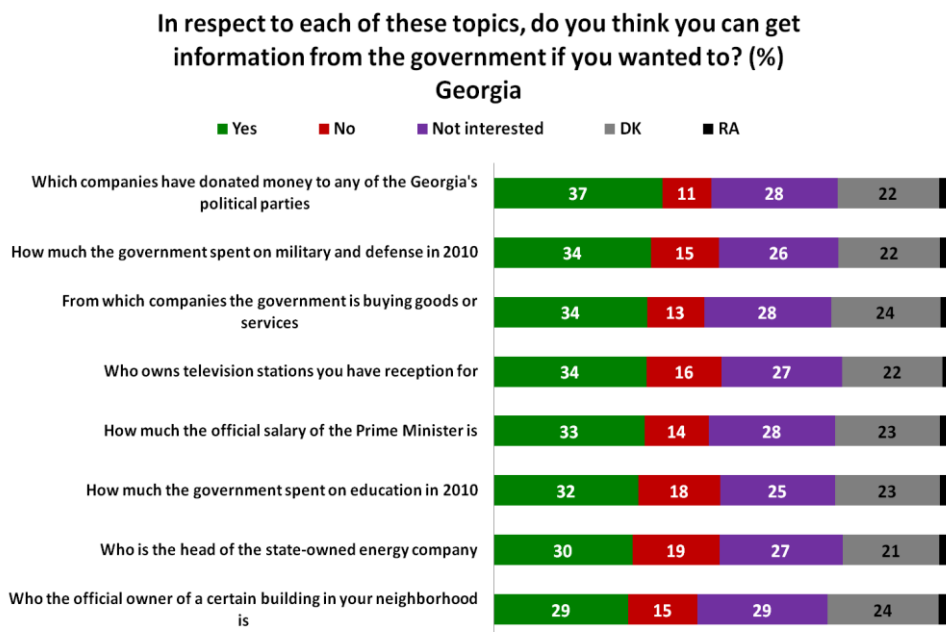
ქართველები საკმაოდ პასიურები ჩანან, როდესაც საქმე ეხება საჯარო ინფორმაციის მოპოვების უფლებას. კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრის მიერ ჩატარებული გამოკითხვისას, ქალაქის და სოფლის მასშტაბით, ინფორმაციის მოპოვების უფლებასთან დაკავშირებით გამოიკითხა 2,287 ქართველი.

გამოკითხულთა მხოლოდ 9% მიწერდა წერილს ან ელექტრონულ წერილს, რათა მოეთხოვა ინფორმაცია, რომელიც ეხება საჯარო მოხელეების ხელფასებს ან საბიუჯეტო ხარჯებს. გამოკითხულთა უმრავლესობა არ ისარგებლებდა ინფორმაციის თავისუფლების უფლებით ამგვარი ინფორმაციის მისაღებად (56%).

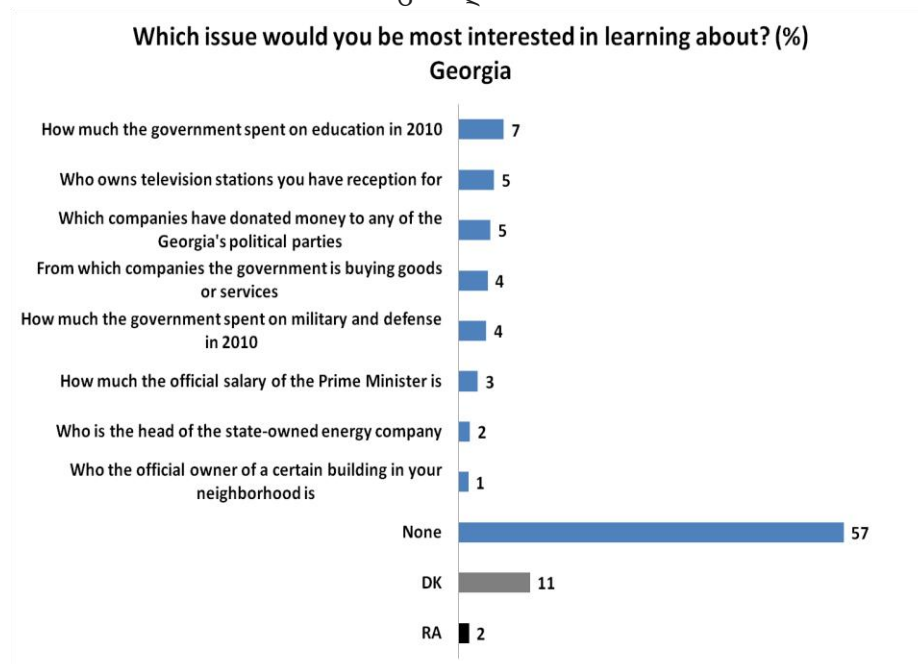
ქართველთა უმრავლესობას სჯერა, რომ ისინი შეძლებდნენ მიეღოთ მთავრობისგან ინფორმაცია სხვადასხვა სახელმწიფო ხარჯებზე, მაგალითად როგორიც არის „რამდენს ხარჯავს სახელმწიფო სამხედრო და თავდაცვის სფეროებზე (34%), ან განათლებაზე (32%)“. ქართველებს ასევე სჯერათ, რომ ისინი შეძლებენ მიიღონ ინფორმაცია თუ „რომელი კომპანიებისგან ყიდულობს სახელმწიფო საქონელს“ (34%), „რამდენია პრემიერ მინისტრის ოფიციალური ხელფასი“ (33%), ან „ვის ეკუთვნის ტელევიზია, რომელსაც ისინი უყურებენ“.

ცხრილი №2

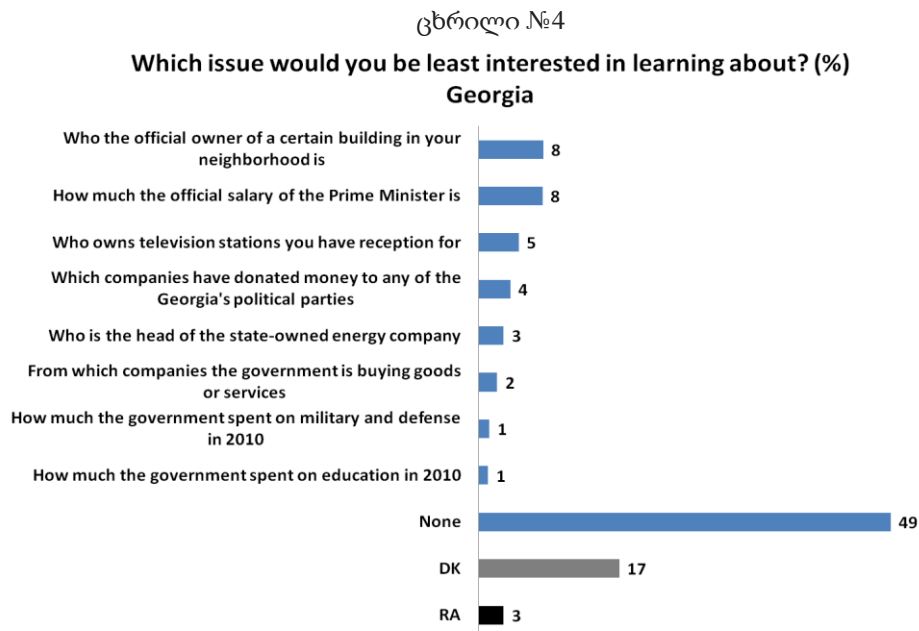

მიუხედავად იმისა, რომ ქართველების უმეტესობას სჯერა, რომ ისინი მიიღებდნენ მოთხოვნილ ინფორმაციას, როგორც ჩანს ისინი ზოგადად დაინტერესებულნი არ არიან მის გაცნობაში. გამოკითხულთა 57%-ის თანახმად, არც ერთი საკითხი არ არის მათთვის საინტერესო. მხოლოდ 7% დაინტერესდებოდა „რამდენი დახარჯა სახელმწიფომ განათლებაზე 2010 წელს“, ქართველებისთვის ასევე დიდ ინტერესს არ წარმოადგენს სახელმწიფო ხარჯები სამხედრო და თავდაცვის სფეროებში.

ცხრილი №3

პასიურობა საჯარო ინფორმაციის მიღებასთან დაკავშირებით კიდევ ერთხელ დასტურდება პასუხებით კითხვაზე, თუ რომელი საკითხი იქნებოდა მათთვის საინტერესო. კიდევ ერთხელ, უმეტესობამ უპასუხა, რომ არც ერთი განსახილველი საკითხი არ იქნებოდა მათთვის საინტერესო (49%).

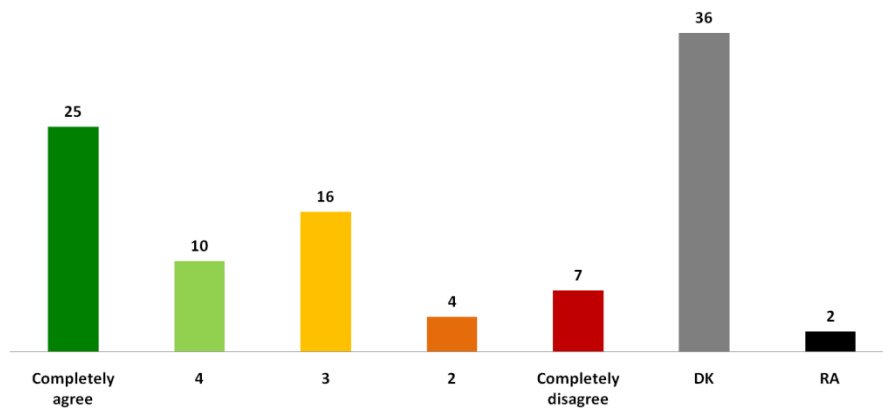
როგორც ჩანს, ქართველები მცირედენ ინტერესს გამოხატავენ კერძო სექტორის მიმართ, გამოკითხულთა მხოლოდ 1% დაინტერესდებოდა გაეგო „ვის ეკუთვნის კონკრეტული შენობა მათ სამეზობლოში“ და 5%-ს დააინტერესებდა „ვის ეკუთვნის ტელევიზია, რომელსაც ისინი უყურებენ“, თუმცა მათი აზრით, ასეთი ტიპის ინფორმაცია ხელმისაწვდომი იქნებოდა (27% და 28%). საჯარო შესყიდვებიც ნაკლებად საინტერესოა, მხოლოდ 4% სურს იცოდეს „რომელი კომპანიებიდან ყიდულობს სახელმწიფო საქონელს“, თუმცა 34% სჯერათ, რომ ინფორმაცია ხელმისაწვდომი იქნებოდა. პოლიტიკური პარტიების დაფინანსებაც ასევე არ იწვევს დიდ ინტერესს, მხოლოდ 5% იქნებოდა დაინტერესებული გაეგო „რომელმა კომპანიებმა გაიღეს შეწირულობა რომელიმე ქართული პარტიისთვის“, თუმცა ამავე დროს ქართველებს სჯერათ, რომ ინფორმაცია ყველაზე უფრო ადვილად ხელმისაწვდომი იქნებოდა (37%-ის თანახმად, სურვილის შემთხვევაში, ისინი მიიღებდნენ ამ ინფორმაციას სახელმწიფოდან).

ქართველები არ არიან დარწმუნებულები, სახელმწიფოს მიერ შეგროვებული სტატისტიკური მონაცემები ხელმისაწვდომი უნდა იყოს თუ არა საზოგადოებისთვის

უფასოდ. 36%-მა უპასუხა, რომ მათ პასუხი არ გააჩნიათ. 25% დაეთანხმა, რომ ამგვარი ინფორმაცია უნდა იყოს ხელმისაწვდომი უფასოდ. მხოლოდ 7% არ დაეთანხმა.

ცხრილი №5

Do you agree or disagree that statistical data collected by the government should be accessible to the public free of charge? (%)
Georgia

შედარებითი ანალიზი

ა. ინფორმაციის თავისუფლების საკანონმდებლო ბაზა სამხრეთ კავკასიაში

ინფორმაციის თავისუფლების კანონმდებლობა დამოუკიდებლობის მიღების დღიდან

სიტყვის თავისუფლება, მათ შორის ინფორმაციისა და იდეების ძიება, მიღება და გავრცელება, უზრუნველყოფილია სამივე ქვეყნის კონსტიტუციების მიერ. ეს უფლებები ვრცელდება მედია საშალებებზე, ისევე როგორც, ჩვეულებრივ მოქალაქეებზე და შემდგომში განსაზღვრულია სპეციალურ კანონებში, რომლებიც არეგულირებენ ინფორმაციისა და სხვა შესაბამისი საკითხების ხელმისაწვდომობის პირობებს, წესებსა და ფორმებს. ინფორმაციის თავისუფლების შეზღუდვა აკრძალულია გარდა იმ შემთხვევებისა, რომლებიც კონკრეტულად გაწერილია კანონში. უნდა აღინიშნოს, რომ სამხრეთ კავკასიაში საკანონმდებლო ბაზა შესამჩნევლად კარგია და ითვალისწინებს საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკას.

აზერბაიჯანში, მთავრობის მთავარი ხარვეზს წარმოადგენს ამომწურავი სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის არარსებობა, რათა უზრუნველყოფილ იქნას კანონის დებულებების იმპლემენტაცია, თუმცა შესამჩნევი გაუმჯობესება შეიმჩნევა, ელექტრონული მმართველობის სტრატეგიის აქტიურ დანერგვით. სომხეთს და საქართველოს გააჩნია სამოქმედო გეგმა ახლახანს აღებული „ღია მმართველობის პარტნიორობის“ ვალდებულების ფარგლებში.

სამივე ზემოხსენებულ ქვეყანაში სამოქალაქო საზოგადოების წვლილი მნიშვნელოვანია. სომხეთში 2003 წლის კანონი ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ წარმოადგენდა მცდელობების კულმინაციას, რომელიც დაიწყო 1999 წელს რიგი არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ. აზერბაიჯანში 2005 წელს ინფორმაციის მოპოვების უფლების შესახებ კანონის მიღება მიჩნეულ იქნა სამოქალაქო საზოგადოებისა და ჟურნალისტების განსაკუთრებულ წარმატებად, მაშინ როდესაც საქართველოში არ არსებობს სპეციალური კანონი ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ. ეს საკითხი რეგულირდება ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით.

ინფორმაციის მფლობელები

„ინფორმაციის მფლობელების“ ცნება საკმაოდ კარგად არის ჩამოყალიბებული სომხეთსა და აზერბაიჯანში, სადაც სახელმწიფო ინსტიტუტებისა და საწარმოების, ასევე სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული ორგანიზაციების ან მუნიციპალური ორგანოების გარდა, ეს ცნება ვრცელდება კერძო სექტორზეც. უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში ცნება „ინფორმაციის მფლობელები“ ყველაზე მეტად შეზღუდულია, რადგან ის ვრცელდება მხოლოდ საჯარო დაწესებულებებსა და კერძო სამართლის იურიდიულ პირებზე, ისიც მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი ფინანსდებიან სახელმწიფოდან ან ადგილობრივი ბიუჯეტიდან და მხოლოდ დაფინანსების ფარგლებში. სომხეთში, არასამთავრობო ორგანიზაციებმა დაიწყეს კანონის ფარგლების გაფართოების მხარდაჭერა, რათა მოეცვათ კომპანიები, რომლებიც ფინანსურ სარგებელს პოულობენ საზოგადოებრივი საქონლის გამოყენებიდან, როგორიცაა ნატურალური რესურსები, კულტურული ძეგლები, საჯარო ფართები და ა.შ.

ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის პირობები, წესები და ფორმები

სომხეთისა და აზერბაიჯანის ეროვნული კანონმდებლობა დიდად არ განსხვავდება ერთმანეთისგან და ორივე ზეპირსიტყვიერი და წერილობითი ფორმების გამოყენების უფლებას ინფორმაციის გაცემის მეთოდების კუთხით. საქართველოში მდგომარეობა სრულიად განსხვავებულია; შესაბამისი სამართლებრივი დებულებების მიხედვით, ინფორმაციით დაინტერესებულმა პირებმა, შესაბამის ორგანოს აუცილებლად უნდა წარუდგინონ წერილობითი ან ელექტრონული განაცხადი. ყველა სამ სახელმწიფოში ინფორმაციის მომთხოვნ პირებს უფლება აქვთ მიიღონ სხვადასხვა დოკუმენტების ასლები. გარდა ამისა, განმცხადებელს არ მოეთხოვება, დაასაბუთოს თავისი მოთხოვნა ან მიუთითოს ინფორმაციის მოთხოვნის მოტივი.

პროაქტიული გამოქვეყნება

აღსანიშნავია, რომ ზემოთხსენებულ სამივე ქვეყანის საკანონმდებლო ბაზა ითვალისწინებს ინფორმაციის პროაქტიულ გამოქვეყნებას, შემდგომი მოთხოვნების რაოდენობის შესამცირებლად.

აღნიშნულ ქვეყნებს შორის პროაქტიულად გამოსაქვეყნებელი ინფორმაციის ფარგლები განსხვავდება ერთმანეთისგან. სომხური კანონი ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ ითვალისწინებს შედარებით მოკლე ჩამონათვალს პროაქტიულად გამოსაქვეყნებელი ინფორმაციისა, რომელიც მოიცავს სახელმწიფო ორგანოების საქმიანობასა და მომსახურებას, ბიუჯეტებს, მომსახურების ფასებს, ინფორმაციას ინსტიტუტების თანამშრომლების, ხელფასებისა და ახალი მუშაკების შესახებ, ხელთ არსებული ინფორმაციის ჩამონათვალს, ინფორმაციის მოთხოვნისთვის საჭირო პროცედურების, საზოგადოებრივ ღონისძიებებსა და გარემოს დაცვასთან დაკავშირებულ ფაქტებს. აზერბაიჯანი უზრუნველყოფს საკმაოდ ფართო სიას, რომელსაც თან ერთვის ზემოთ აღნიშნული ინფორმაციის გარდა, სხვადასხვა სტატისტიკური ინფორმაცია, სამართლებრივი აქტები, დადგებილებები და განვითარების გეგმების კანონპროექტები, საქმიანობის ანგარიშები, შესყიდვები, სესხებისა და გრანტების შესახებ, ფონდებისა და ქონების გამოყენების და სხვა. რაც შეეხება საქართველოს, იმდენად რამდენადაც, საჯარო ინფორმაციის პროაქტიულად გამოქვეყნების ვალდებულება ახლახან შევიდა ძალაში, გამოსაქვეყნებელი ინფორმაციის ნუსხა ჯერ კიდევ ფორმირების პროცესშია.

მიუხედავად ამისა ინფორმაციის ამომწურავი ჩამონათვალი, რომელიც ინფორმაციის აზერბაიჯანელმა მფლობელებმა უნდა გამოაქვეყნონ, მაინც საკმაოდ შეზღუდული ხასიათისაა. კანონმა სია ღიადა უნდა დატოვოს და საჯარო უწყებებს დაუტოვოს შესაძლებლობა, რათა შეხედულებისამებრ გამოაქვეყნონ ინფორმაცია, რომელიც სიაში არ არის. აზერბაიჯანის სახალხო დამცველმა და მინისტრთა კაბინეტმა უნდა მოამზადოს და გამოსცეს ერთობლივი დოკუმენტი - ინფორმაციის გახმაურების წესების შესახებ - რომელიც დღემდე არ არის შესრულებული. რაც შეეხება სომხური ინფორმაციის თავისუფლების კანონს, ის არ შეიცავს რაიმე შეზღუდვებს ინფორმაციის პროაქტიულად გამოქვეყნებასთან დაკავშირებით, შეზღუდვები რეგულირდება სპეციალური კანონით, მაგალითად როგორიცაა კანონი სახელმწიფო და ოფიციალური საიდუმლოებების შესახებ. პრაქტიკაში (მაგალითად: ეკოლოგიური სიტუაცია ეროვნული უსაფრთხოების საკითხების წინააღმდეგ) ამგვარმა მდგომარეობამ შეიძლება გამოიწვიოს სამართლებრივი კოლიზია.

აზერბაიჯანში ინფორმაციის მფლობელებმა საჯარო ინფორმაციის გასამჟღავნებლად უნდა შექმნან ინტერნეტ ინფორმაციის რესურსი, ხოლო კავშირგაბმულობისა და საინფორმაციო ტექნოლოგიების სამინისტრომ კი დეტალურად უნდა აღწეროს ის პირობები, რომლებიც საჭიროა რესურსისათვის რეესტრის შესაქმნელად. თუმცა, ინტერნეტ ინფორმაციის რესურსი დღემდე არ ჩამოყალიბებულა. სხვადასხვა საჯარო ორგანოების ვებ-გვერდებს შორის ერთი ფორმატის არარსებობა წარმოადგენს საკმაოდ დიდ გამოწვევას მომხმარებლებისათვის, ხოლო ერთიანი ვებ-სკრიპტების უქონლობა წარმოქმნის ბარიერებს ინფორმაციათა გაცვლაში სხვადასხვა საჯარო

ორგანოებს შორის. სომხურ კანონს ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ არ აქვს არანაირი მოთხოვნა ამგვარი რესურსის შესაქმნელად.

მოთხოვნაზე პასუხის მიწოდების ვადები და გადაწყვეტილების მიღების პროცესის გამჭვირვალობა

ჩვეულებრივ, სომხეთში წერილობითი მოთხოვნა უნდა დაკმაყოფილდეს 5 დღის ვადაში, ხოლო აზერბაიჯანის ინფორმაციის მოთხოვნის კანონი სთავაზობს უფრო მარტივ პირობებს, 7 სამუშაო დღეს, რომელის ვადის ათვლაც იწყება რეგისტრაციის თარიღის შემდგომ სამუშაო დღეს. საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, არსებობს ორი შესაძლებლობა: დაუყოვნებელი პასუხი ან პასუხის გაცემა მაქსიმუმ 10 სამუშაო დღის ვადაში. ვადების შემდგომი გაგრძელება შეუძლებელია. თუ მეტი სამუშაოა საჭირო პასუხის გასაცემად, სომხეთში ვადა შეიძლება გაგრძელდეს 30 დღით, ხოლო აზერბაიჯანში 7 დღით, შესაბამისი შეტყობინების გაგზავნით ინფორმაციის მოთხოვნისათვის. მოქალაქეების განცხადებების განხილვის პროცედურების კანონი იძლევა 1 თვეს განცხადების განსახილველად, კანონით გათვალისწინებული გამონაკლისების გარდა, განცხადებები, რომლებიც არ საჭიროებენ დამატებით განხილვას და შემოწმებას, უნდა განხილულ იქნას 15 დღის განმავლობაში, თუ სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული კანონმდებლობით.

აზერბაიჯანში მოკლე პროცედურაა გათვალისწინებული „სასწრაფო“ ინფორმაციის მოთხოვნის შემთხვევაში (48 სამუშაო საათის განმავლობაში), ხოლო სომხეთში ეს დებულება არ არსებობს. საქართველოს კანონმდებლობაც ითვალისწინებს „სასწრაფო“ ინფორმაციის მოთხოვნებს, მაგრამ ეს დებულებები არ არის დაკავშირებული ვადებთან.

სომხეთის კანონს გააჩნია შეზღუდვები უცხოელი მოქალაქეებისათვის ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის თაობაზე. აღნიშნული შეზღუდვები არ არსებობს აზერბაიჯანში და საქართველოში.

სამივე ქვეყანაში ინფორმაციის მფლობელმა უნდა დაასაბუთოს უარი ინფორმაციის გაცემაზე, ან თუ მას არ გააჩნია აღნიშნული ინფორმაცია, მოთხოვნა უნდა გადაგზავნოს იმ უწყებაში, რომელშიც ის ფიქრობს რომ ინფორმაცია მოიძებნება.

ინფორმაციის გაცემის ღირებულება

საჯარო ინფორმაციის მიღება უფასოა იმ შემთხვევაში, თუ ინფორმაციის მომთხოვნმა თვითონ ჩაიწერა ან გადაიღო ინფორმაცია მფლობელის მხრიდან ტექნიკური დახმარების გარეშე. სხვა შემთხვევებში, მომსახურება შეიძლება იყოს ფასიანი, იმის გათვალისწინებით, რომ მოთხოვნილი საზღაური არ აღემატება ინფორმაციის მომზადებისა და გამჟღავნებისათვის გაწეულ ხარჯებს.

შეზღუდვები ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე

ხელმისაწვდომობის ფარგლებში, არსებობს განსხვავება საერთო გამოყენების ინფორმაციას, ღია ინფორმაციას და შეზღუდული გამჟღავნების ინფორმაციას შორის. აზერბაიჯანში ინფორმაცია შეზღუდული ხელმისაწვდომობით იყოფა „საიდუმლო/სახელმწიფო საიდუმლო“ და „კონფიდენციალურ“ ინფორმაციებად. აზერბაიჯანის კლასიფიკაცია ეფუძნება ინფორმაციის ორ ტიპს: სპეციალური კანონით განსაზღვრული სახელმწიფო საიდუმლოებები და კონფიდენციალურობის ინფორმაცია. თუმცა 2012 წლის 12 ივნისს აზერბაიჯანის პარლამენტმა განახორციელა ცვლილებები სხვადასხვა საკანონმდებლო აქტებში, რომელიც შეზღუდავს ინფორმაციის საჯაროობას იუდირიული პირების დამფუძნებლებისა და მათი ფინანსური მდგომარეობის შესახებ²⁰⁷. სომხეთის კანონი სახელმწიფო და ოფიციალური საიდუმლოების შესახებ ინფორმაციას ანაწილებს სამ კატეგორიად: „განსაკუთრებული მნიშვნელობის“ (დახურულია 30 წლის განმავლობაში), „განსაკუთრებული/სახელმწიფო საიდუმლოება“ (დახურულია 30 წელის განმავლობაში) და „საიდუმლო ინფორმაცია“ (დახურულია 10 წელის განმავლობაში), რომელიც დაფუძნებულია ზიანის მომტან ეროვნულ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული ინფორმაციის გამჟღავნების შესაძლებლობაზე. საქართველოში არსებობს შეზღუდული გამჟღავნების ინფორმაციის სამი ტიპი, კერძოდ, „სახელმწიფო საიდუმლოება“, „კომერციული საიდუმლოება“ და „პირადი მონაცემები“. 2011 წლის 28 დეკემბერს ძალაში შევიდა კანონი, რომელიც ითვალისწინებს პერსონალური მონაცემების დაცვის წესებსა და გარანტიებს.

სამივე სამართლებრივი სისტემა აწესებს სფეროს სპეციფიურობის მიხედვით გათვალისწინებულ შეზღუდვებს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე, რომლებიც ეხება გამოძიების დეტალებს, სასამართლო დავის კონკრეტულ შემთხვევებს (გაუპატიურება, სახელმწიფო ღალატი ან ჯაშუშობა, ასევე შვილად აყვანა და სხვა შემთხვევები), პირად და ოჯახურ ცხოვრებას, კომერციულ ან პროფესიულ

²⁰⁷ 2012 წლის 14 ივნისის მდგომარეობით ცვლილებები არ არის შესული კანონიერ ძალაში.

საიდუმლოს, (სამედიცინო, იურიდიულ ან საადვოკატო საქმიანობას); არღვევს საავტორო ან მომიჯნავე უფლებებს. მთავარ პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ კანონი საჯარო დაწესებულებებს ანიჭებს უფლებამოსილებას იმოქმედონ დისკრეციულად, რასაც ისინი ბოროტად იყენებენ, შეზღუდულად ხელმისაწვდომი ინფორმაციის გაგების გადამეტებული გაფართოებით.

ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის ზედამხედველობა და პასუხისმგებლობა ინფორმაციის გაცემისგან თავის შეკავებისთვის

სამივე ქვეყანაში პასუხისმგებლობა ინფორმაციის მოთხოვნის დაკმაყოფილებისთვის ეკისრება სპეციალურ თანამდებობის პირს ან საინფორმაციო მომსახურების სპეციალურ განყოფილებას, ორივეს არარსებობის შემთხვევაში პასუხისმგებლობა ეკისრება ორგანოს ხელმძღვანელ პირს.

ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის განხორციელება ოფიციალურად უნდა გაკონტროლდეს, როგორც ინფორმაციის მფლობელი ორგანოს ხელმძღვანელის, აგრეთვე ზემდგომი ორგანოების მიერ. სომხეთსა და საქართველოში კანონით გათვალისწინებული არ არის დამოუკიდებელი სამეთვალყურეო ორგანოს/პირის მიერ ინფორმაციის მფლობელის კანონის შესაბამისობაში მოქმედების კონტროლი და საერთოდ არ ითვალისწინებს ეფექტურ მექანიზმებს ინფორმაციის მიწოდებაზე უარის შემთხვევაში წარმოშობილი დაბრკოლებების დასაძლევად. ამის საპირისპიროდ, აზერბაიჯანში უფლებამოსილმა წარმომადგენელმა საინფორმაციო საკითხებზე (ბოლოდროინდელი ცვლილებების შედეგად ეს ფუნქცია გადაეცა სახალხო დამცველს) აკონტროლებს ამ ფუნქციებს მონიტორინგის მეშვეობით. მიუხედავად იმისა, რომ ყველა დამკვირვებლის აზრით სახალხო დამცველს გააჩნია ოფიციალური უფლებამოსილება, მას პრაქტიკულად არ ძალუძს ეფექტურად უზრუნველყოს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა - ძირითადად იმის გამო, რომ დაწესებულებას აკლია კონკრეტული კომპეტენცია.

აზერბაიჯანსა და სომხეთში პასუხისმგებელი პირები, კანონმდებლობის მიხედვით, პასუხს აგებენ ინფორმაციის მიწოდების შესახებ არაკანონიერი უარის თქმისა და არასწორი ინფორმაციის მიწოდებისთვის, ისევე როგორც ინფორმაციის თავისუფლების სხვა დარღვევებისათვის. პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა და სისხლის სამართლის კოდექსებით. თუმცა, სომხეთში არ შეიმჩნევა აშკარა განსხვავება დარღვევების აღწერებს შორის, რომლებიც იწვევენ ადმინისტრაციულ ან შესაბამისად სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას. ხშირ შემთხვევებში, საჯარო ინფორმაციის მიღებაზე კანონით

გარანტირებული უფლების დარღვევის დროს არ არის მოთხოვნილი სისხლის ან ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის დაკისრება, არამედ მოთხოვნილია ამ უფლების ზოგადად დარღვევის აღიარება.

აზერბაიჯანში ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა შესახებ კოდექსი უზრუნველყოფს საკმარის და ნათელ მექანიზმებს იმ პასუხისმგებელ პირთა დაჯარიმებისა, რომელთაც არ გასცეს ინფორმაცია. მთავარი პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ ამ პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებული დარღვევები არ არის ეფექტურად სანქცირებული და არსებობს მხოლოდ რამდენიმე პრეცედენტი, როდესაც განმცხადებელმა მოქალაქეებმა მოიგეს სასამართლო პროცესი. საქართველოში არ არსებობს კანონით გათვალისწინებული არანაირი პასუხისმგებლობა საჯარო ინფორმაციის გამცემი პასუხისმგებელი პირების მიმართ, ინფორმაციის მიწოდებაზე უარის თქმის შემთხვევაში. ერთადერთ საშუალებას წარმოადგენს სამოქალაქო სარჩელი სასამართლოში ზიანის ანაზღაურების შესახებ. თუ სასამართლო დააკმაყოფილებს მოსარჩელეს მოთხოვნას, მაშინ ზარალის თანხას იხდის დაწესებულება და არა პასუხისმგებელი პირი.

ზემოთხსენებულ სამივე ქვეყანაში, ინფორმაციის გაცემაზე უარის თქმის შესახებ მიღებული გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს სასამართლოში. თუმცა, სასამართლო დავა, რომელიც დროში გაწელილი და რთული პროცედურაა, არ შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლების დაცვის ეფექტური საშუალება.

ბ. საზოგადოებრივი აღქმა ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე სამხრეთ კავკასიაში

აზერბაიჯანელები და ქართველები აღმოჩნდნენ საკმაოდ პასიურები, როდესაც საქმე ეხებოდა მათი უფლებების გამოყენებას ინფორმაციის ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით. ქართველ და აზერბაიჯანელ გამოკითხულთა მხოლოდ²⁰⁸ 9%-მა, ხოლო სომეხ რესპოდენტთა მხოლოდ 8%-მა განაცხადა, რომ ისინი წარადგენდნენ მოთხოვნის წერილს ან გააგზავნიდნენ ელექტრონულ წერილს, იმისათვის, რომ მიეღოთ ინფორმაცია ხელისუფლების წარმომადგენელთა ხელფასებისა და საბიუჯეტო ხარჯების შესახებ. სამწუხაროდ, აზერბაიჯანელთა და ქართველთა უმეტესობა (50%-ზე მეტი) არ გამოიყენებს თავის უფლებას მიიღოს ასეთი ტიპის ინფორმაცია. რაც შეეხებათ სომეხებს, ისინი გაცილებით პასიურები აღმოჩნდნენ. გამოკითხულთა 69%-მა განაცხადა, რომ არ აქვთ სურვილი დაწერონ ან

²⁰⁸ გამოკითხვა ჩატარდა კავკასიის კვლევითი რესურსების ფონდის მიერ, კავკასიის ბარომეტრის ფარგლებში.

ელექტრონულის წერილის საშუალებით გამოითხოვონ ინფორმაცია სახელმწიფო პირებისა და საბიუჯეტო ხარჯვების შესახებ.

მიუხედავად იმისა, რომ აზერბაიჯანელები და ქართველები აღმოჩნდნენ საკმაოდ პასიურები ინფორმაციის მოთხოვნის თავისუფლებასთან დაკავშირებით, მათ მიაჩნიათ, რომ საჯარო ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ყველასათვის. ქართველთა მეოთხედზე მეტს აქვს განცდა იმისა, რომ მათ შეუძლიათ მიიღონ ხელისუფლების მხრიდან ინფორმაცია ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა სახელმწიფო ხარჯები, საჯარო შესყიდვები, საჯარო ხელფასები, პარტიის დაფინანსება და საკუთრება. საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა სომხეთში აღმოჩნდა ყველაზე პრობლემატური; გამოკითხულთა 20%-ზე ნაკლებს მიაჩნია, რომ სურვილის შემთხვევაში, მათ შეუძლიათ მიიღონ დასმულ საკითხებზე ინფორმაცია ხელისუფლების მხრიდან.

მიუხედავად იმისა, რომ ქართველებს და აზერბაიჯანელებს სჯერათ, რომ ისინი შეძლებენ მიიღონ საჯარო ინფორმაცია, როგორც ჩანს, ისინი ზოგადად არ არიან დაინტერესებულნი ამ ინფორმაციის მიღებით. ქართველ რესპოდენტთა 57%-მა და აზერბაიჯანელ რესპოდენტთა 38%-მა ნათელი გახადა, რომ არც ერთი საკითხი არ წარმოადგენს მათთვის საინტერესო თემას. სომხებმაც აგრეთვე აჩვენეს გულგრილი დამოკიდებულება საჯარო ინფორმაციის მიმართ. მიუხედავად იმისა, რომ სომხების უმრავლესობამ გამოთქვა წერილის დაწერის ან ელექტრონული წერილის გაგზავნის მზადყოფნა, სახელმწიფო პირების ხელფასთან ან ბიუჯეტის ხარჯებთან დაკავშირებით ინფორმაციის მისაღებად, 45%-ზე მეტმა რესპოდენტი საერთოდ არ იყო დაინტერესებული აღნიშნული ინფორმაციის მიღებაში.

როდესაც საქმე ეხება საჯარო სტატისტიკური მონაცემების უფასო ხელმისაწვდომობას, სომეხთა აზრით მსგავსი ინფორმაცია ხელმისაწვდომი უნდა იყოს უფასოდ. სომეხ გამოკითხულთა უმრავლესობა (54%) სრულიად დაეთანხმა სახელმწიფოს მიერ შეგროვებული სტატისტიკური მონაცემების უფასო ხელმისაწვდომობას და მხოლოდ 13% არ დაეთანხმა ან წინააღმდეგი იყო. აზერბაიჯანში გამოკითხულთა 32% სრულიად თანახმა იყო, ასეთი ცნობები ხელმისაწვდომი ყოფილიყო უფასოდ და მხოლოდ 5% არ დაეთანხმა. რაც შეეხება ქართველებს, ისინი არ იყვნენ ბოლომდე დარწმუნებულები, სახელმწიფოს მიერ შეგროვებული სტატისტიკური მონაცემები საზოგადოებისათვის უნდა ყოფილიყო უფასო თუ არა. 36%-მა უპასუხა, რომ მათ ზუსტად არ იციან პასუხი. 25% სრულიად დაეთანხმა სტატისტიკური მონაცემების საზოგადოებისათვის უფასოდ მიწოდებას, მაშინ როდესაც მხოლოდ 7% არ დაეთანხმა.

დასკვნა

მთავრობის გამჭვირვალობას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს დემოკრატიულ საზოგადოებაში. ინფორმაციის შეუფერხებელი ხელმისაწვდომობა საერთო ინტერესის საკითხებზე, საშუალებას აძლევს ხალხს, იყოს ინფორმირებული და შესაბამისად გააჩნდეს საკუთარი აზრი იმ საკითხებზე, რომლებიც მნიშვნელოვანია საზოგადოებისათვის, სადაც ისინი ცხოვრობენ. გარდა ამისა, საზოგადოება, რომელიც ეფექტურად და შესაბამისად ინფორმირებულია საჯარო საკითხების შესახებ, წარმოადგენს საზოგადოებას, სადაც მთავრობა გამჭვირვალე და ანგარიშვალდებულია. იგივე ლოგიკა ესაბამება განხილულ სამ იურისდიქციას, სომხეთს, აზერბაიჯანს და საქართველოს. სამივე ქვეყნის მთავრობები აღიარებს ინფორმაციის თავისუფლების უფლების მნიშვნელობას და უზრუნველყოფს მას, როგორც კონსტიტუციური ღირებულების უფლებას.

de jure დონეზე სომხეთმა, აზერბაიჯანმა და საქართველომ განიცადეს საგრძნობი პროგრესი თავიანთი მოქალაქეების ინფორმაციის თავისუფლების დაცვისა და უზრუნველყოფისთვის. ამავ დროს ეს ქვეყნები გახლავთ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის და ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოები და მიისწრაფვიან ევროპული ღირებულებებისაკენ. ყველა მათგანმა ხელი მოაწერა ყველაზე მნიშვნელოვან ადამიანთა უფლებების დაცვის ხელშეკრულებებს, რომლებიც შეიცავს მნიშვნელოვან დებულებებს ინფორმაციის თავისუფლების ფუნდამენტალურ უფლებების დასაცავად. საუკეთესო პრაქტიკებისა და შესაბამისი საერთაშორისო სტანდარტების გათვალისწინებით, სამივე იურისდიქციამ გაატარა მნიშვნელოვანი ეროვნული ღონისძიებები, რომლებიც შეიცავდნენ დებულებებს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შესახებ. თუმცა ფაქტობრივად, ჯერ კიდევ არსებობს ინფორმაციასთან დაკავშირებული ბევრი წინაღობები, რომლებიც ეხება სახელმწიფოს ხარჯებს, რიგ ფინანსურ საკითხებსა და თავდაცვის საკითხებს.

სომხები, აზერბაიჯანელები და ქართველები არიან საკმაოდ პასიურები, როდესაც საქმე ეხება მათი უფლების გამოყენებას ინფორმაციის ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით. გასაოცრად, გამოკითხვის შედეგებმა აჩვენეს, რომ სომეხთა, აზერბაიჯანელთა და ქართველთა უმეტესობა არ გამოიყენებს ინფორმაციის თავისუფლების უფლებას ისეთი საჯარო ინფორმაციის მისაღებად, როგორცაა თანამდებობის პირთა ხელფასები, სახელმწიფო შესყიდვები, პარტიების დაფინანსება, თავდაცვა, განათლება და კერძო საკუთრება კი. სომხები აღმოჩნდნენ ყველაზე პასიურები საჯარო ინფორმაციის მიღესაღებად მზადყოფნის კუთხით.

ქართველებისა და აზერბაიჯანელების პასიურობა შეიძლება აიხსნას იმ ფაქტით, რომ ისინი დარწმუნებულები არიან სურვილის არსებობის შემთხვევაში ასეთი ინფორმაციის თავისუფლად მიღებაში. ამავე დროს ისინი იჩენენ სრულ გულგრილობას მსგავსი საკითხების მიმართ. მეორეს მხრივ, სომხებს სჯერათ, რომ მსგავსი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა იქნება საკმაოდ პრობლემატური, თუმცა მათი მეზობელი ქვეყნების მსგავსად ისინი დიდ ინტერესს არ იჩენენ საკითხისადმი.

ზემოთხსენებული შედეგები ნათლად მიუთითებენ იმაზე, რომ სამხრეთ კავკასიის სამივე ქვეყანაში, მოსახლეობას არ ესმის აღნიშნული უფლების მნიშვნელობა. ეს კი მისცემდა შესაძლებლობას მთავრობასა და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებს, გააერთიანებინათ თავიანთი ძალისხმევები მოსახლეობაში ცნობიერების ასამაღლებლად ინფორმაციის თავისუფლების უფლების გადამწყვეტი მნიშვნელობის შესახებ.

ნორმატიული აქტები

საერთაშორისო

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია

ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია მიღებული 10 დეკემბერს, 1948 წელი.

სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტი (ICCPR) მიღებული 16 დეკემბერს, 1966

გაეროს კონვენცია უნარშეზღუდული პირების უფლების შესახებ, მიღებული 13 დეკემბერს 2006 წელს.

გაეროს კონვენცია კორუფციის წინააღმდეგ. გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია 58/4 2003 31 ოქტომბერი, 2003 წელი.

გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის კონვენცია, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, საზოგადოების მონაწილეობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და გარემოს საკითხებში მართლმსაჯულების შესახებ. აარჰაუსი დანია. 25 ივნისი 1998.

გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია 59 (1), 14 დეკემბერი 1946.

გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია 217 (III), 10 დეკემბერი 1948.

მთავარი კომენტარი №34, მე-19 მუხლზე (აზრისა და გამოხატვის თავისუფლება), ივლისი, 2011.

კომენტარი № 16, მუხლი 17 (კონფიდენციალურობის, ოჯახის, სახლისა და კორესპონდენციის, ასევე პატივისა და რეპუტაციის დაცვის უფლებების შესახებ), აპრილი 1988.

კომენტარი No. 32, მუხლი 14 (სასამართლოს წინაშე თანასწორობის და სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება) პარ. 33, 2007 წ. აგვისტო.

კომენტარი No. 12 (2009) ბავშვის უფლება მოსმენილ იქნას, ბავშთა უფლებების კომიტეტი, 51-ე სხდომა, ჟენევა 12 მაისი-12 ივნისი, 2009 წ.

ეროვნული კანონმდებლობის განვითარების სახელმძღვანელო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, საზოგადოების მონაწილეობის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და გარემოს საკითხებში მართლმსაჯულების შესახებ, მიღებული UNEPGCSSXI. 2010 წ. თებერვალი. UNEPGC-ის სპეციალური სხდომა, ბალი, ინდონეზია.

სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, ინფორმაციის ძიებისა და მიღების უფლების შესახებ, განვითარებად ქვეყნებში, მედიის საშუალებებზე არჩევნების პერიოდში, ახალი საინფორმაციო ტექნოლოგიების მნიშვნელობაზე, ეროვნული უსაფრთხოებაზე, ქალთა უფლებებზე და გამოხატვის თავისუფლებაზე. გაერო. Doc. E/CN.4/1998/40, 28. იანვარი.1998, პარა. 11.

სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, ცილისწამებასთან დაკავშირებულ სისხლის სამართლის საქმეებზე, პოლიციაზე და სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემასა და ახალ ტექნოლოგიებზე. გაერო Doc. E/CN.4/2000/63, 18 იანვარი 2000 წ, ნაწილი 42.

სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ, რომელიც ეხება გამოხატვის თავისუფლებასა და კონტ-ტერორისტულ ზომებს. გაერო Doc. E/CN.4/2003/67, 30 დეკემბერი 2002;

სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის იმპლემენტაციის შესახებ, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა განათლებისა და აივ/შიდსის პრევენციის მიზნებისთვის, ასევე გამოხატვის თავისუფლების უფლება და კონტრ-ტერორისტული ზომები. გაერო Doc. E/CN.4/2004/62, 12 დეკემბერი 2003.

სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლებასა და მედია პროფესიონალების უსაფრთხოების შესახებ. გაერო, Doc. E/CN.4/2005/64, 17 დეკემბერი, 2004.

სპეციალური მომხსენებლის მოხსენება ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შესახებ, ჟურნალისტებისა და მედიის პროფესიონალების უსაფრთხოებისა და დაცვის,

გამოხატვის თავისუფლების სამართლებრივი შეზღუდვების, თავისუფალი აზრის გამოხატვის და სხვა ადამიანის უფლებების რეალიზაციის შესახებ, Doc. A/HRC/7/14, 28 თებერვალი 2008.

სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, ძირითადი მიმართულებებისა და გამოწვევის შესახებ, პირების უფლებაზე ეძიონ, მიიღონ და გაავრცელონ ინფორმაცია ნებისმიერი იდეები ინტერნეტის მეშვეობით. გაერო Doc. A/HRC/17/27, 16 მაისი, 2011.

ევროპის საბჭო

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია., 4 ნოემბერი, 1950 წელი.

ევროპის საბჭოს კონვენცია ოფიციალური დოკუმენტების ხელმისაწვდომობის შესახებ, რომელიც მიიღო მინისტრთა კომიტეტმა 2008 წლის 27 ნოემბერს, მინისტრების მოადგილეების 1042 სხდომაზე. დღემდე, ევროპის საბჭოს 14-მა წევრმა ქვეყანამ მოაწერა მას ხელი. სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებიდან მხოლოდ საქართველომ მოაწერა აღნიშნულ კონვენციას ხელი.

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია Rec (2002) 2 ოფიციალური დოკუმენტების ხელმისაწვდომობის შესახებ. (2002).

ევროკავშირი

ევროკავშირის სადამფუძნებლო ხელშეკრულების კონსოლიდირებული ვერსია, OJ C 325, 24 დეკემბერი 2002.

ევროკავშირის ძირითად უფლებების ქარტია, ნიცა, 7 დეკემბერი 2000, მუხლი 42.

საბჭოს და კომისიის დოკუმენტებზე ხელმისაწვდომობის ქცევის კოდექსი, 6 დეკემბერი 1993, OJ 1993 L 340.

ევროპის პარლამენტის და საბჭოს, 2001 წლის 29 მაისის რეგულაცია (EC) 1049/2001. რომელიც ეხება ევროპის პარლამენტის და საბჭოს დოკუმენტების ხელმისაწვდომობას. OJ [2001] L 145/43, 31.5.2001.

ევროპარლამენტის და საბჭოს , 2003 წლის 28 იანვრის დირექტივა 2003/4/EC, რომელიც უზრუნველყოფს გარემოსთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას და თავის მხრივ აუქმებს საბჭოს დირექტივას 90/313/EEC, OJ [2003] L 41/26, 14.02.2003.

ევროპარლამენტის და საბჭოს 2003 წლის 26 მაისის დირექტივა Directive 2003/35/EC, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოების მონაწილეობას გარემოსთან დაკავშირებულ გეგმებსა და პროგრამებში. აღნიშნული ცვლის საბჭოს დირექტივებს საზოგადოების მონაწილეობის შესახებ მართლმსაჯულებაში 85/337/EEC და 96/61/EC, OJ [2003] L 156/17, 25.06.2003.

ევროპარლამენტის და საბჭოს 2006 წლის 6 სექტემბრის რეგულაცია EC 1367/2006, რომელსაც ეხება აარჰაუსის კონვენცია, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, საჯარო თანამონაწილეობის და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, მართლმსაჯულებას გარემოს დაცვის საკითხებთან დაკავშირებით. OJ [2006] L 264/13, 25.9.2006.

ეროვნული

პორტუგალიის კანონი ადმინისტრაციულ დოკუმენტებთან ხელმისაწვდომობის შესახებ №. 65/93, 1993.

ირლანდიის ინფორმაციის თავისუფლების აქტი 1997 წ, რომელიც შეცვალა ინფორმაციის თავისუფლების აქტმა 2003 წელს..

სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის კონსტიტუცია, 1996.

დანიის საჯარო ადმინისტრაციის დოკუმენტებთან ხელმისაწვდომობის აქტი 1985.

ფინეთის აქტი ხელისუფლების გამჭვირვალობის შესახებ № 621/99, ხელისუფლების საქმიანობის და ინფორმაციის მენეჯმენტის კარგი პრაქტიკის დეკრეტი (1030/1999).

შვედეთის პრესის თავისუფლების აქტი, 1776.

ახალი ზელანდიის ოფიციალური ინფორმაციის აქტი, 1982.

მექსიკის კანონი საჯარო ინფორმაციის გამჭვირვალობის და ხელმისაწვდომობის შესახებ, 2002.

ინდოეთის ინფორმაციის უფლების აქტი, 2005

უნგრეთის ელექტრონული ინფორმაციის თავისუფლების აქტი, 2005

აშშ.ელექტრონული ინფორმაციის თავისუფლების აქტი (1996)

სომხეთი

სომხეთის რესპუბლიკის კონსტიტუცია, 05/07/1995.

სომხეთის რესპუბლიკის ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, 06/12/1985.

სომხეთის რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსი, 18/04/2003.

სომხეთის რესპუბლიკის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 01/07/1998.

სომხეთის რესპუბლიკის კანონი მასმედიის შესახებ, 13/12/2003.

სომხეთის რესპუბლიკის კანონი პერსონალური მონაცემების დაცვის შესახებ, 08/10/2002.

კანონი სახელმწიფო და ოფიციალური საიდუმლოებების შესახებ, 03/12/1996.

კანონი გარემოზე ზემოქმედების შეფასების შესახებ, 20/11/1995.

კანონი ურბანული განვითარების შესახებ 05/05/1998.

კანონი ნორმატიული აქტები შესახებ 03/04/2002.

კანონი შესყიდვების შესახებ 22/12/2010.

სომხეთის რესპუბლიკის ნედლეულის მოპოვების შესახებ კოდექსის 28/11/2011.

აზერბაიჯანო

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კონსტიტუცია, 12/11/1995.

სისხლის სამართლის კოდექსი, 01/09/2000.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 14/07/2000.

საოჯახო სამართლის კოდექსი, 28/12/1999.

ადმინისტრაციულ კოდექსი, 11/07/2000.

კანონი ინფორმაციის მოპოვების შესახებ, 30/09/2005.

პრეზიდენტის ბრძანებულება ინფორმაციის მოპოვების უფლების შესახებ 09/12/2005.

კანონი ინფორმაციის, ინფორმაციის გაცემის და ინფორმაციის დაცვის შესახებ. 03/04/1998.

კანონი ადამიანის უფლებათა დაცვის ადვოკატის შესახებ (ომბუცმენი) 28/12/2001.

კანონი სახელმწიფო საიდუმლოებების შესახებ, 07/09/2004.

პრეზიდენტის დეკრეტი, სახელმწიფო საიდუმლოებების შესახებ 05/11/2004.

პრეზიდენტის დეკრეტი, სახელმწიფო საიდუმლოდ მიკუთვნილი ინფორმაციის სიის შესახებ 03/06/2005.

კანონი ეროვნული არქივების შესახებ, 22/06/1999.

კანონი მოქალაქეების განცხადებების განხილვის შესახებ, 10/06/1997.

პრეზიდენტის დეკრეტი ზოგიერთ ღონისძიებებზე E-მთავრობის მომსახურების ორგანიზებასთან დაკავშირებულ ზოგიერთ ღონისძიებებზე, 23/05/2011.

კანონი ბანკების შესახებ, 16/01/2004.

კანონი კომერციული საიდუმლოების შესახებ, 04/12/2001.

კანონი მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ, 26/06/1997.

კანონი ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ, 12/07/2001.

კანონი ადამიანის ორგანოთა გადანერგვის და სისხლის მომსახურებასთან დაკავშირებულ მომსახურებებზე 28/10/1999.

კანონი აივ ინფექციის შესახებ, 11/05/2010

კანონი მასმედიის შესახებ, 07/12/1999.

კანონი ადვოკატთა საქმიანობის შესახებ., 28/12/1999.

კანონი საჯარო ნოტარიუების შესახებ. 26/11/1999.

კანონი დაზღვევის შესახებ, 25/06/1999.

კანონი სისხლის სამართლის გამოძიების მონაცილეთა შესახებ, 11/12/1998.

კანონი სასამართლო სისტემის და სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლების დაცვის შესახებ. 11/12/1998.

კანონი საფოსტო კომუნიკაციის შესახებ, 29/06/2004.

კანონი საბუღალტრო აღრიცხვების შესახებ. 24/03/1995.

კანონი აზერბაიჯანის ცენტრალური ბანკის შესახებ, 10/12/2004.

კანონი ტელეკომუნიკაციების შესახებ, 14/07/2005.

საქართველო

საქართველოს კონსტიტუცია, 24/08/1995

საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, 18/09/1999.

საქართველოს კანონი განცხადებების შემოწმების პროცედურების, სახელმწიფო ორგანოების, საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციებისადმი საჩივრების და მოთხოვნების შესახებ, 24/12/1993.

საქართველოს კანონი საჯარო ინფორმაციის ასლების მიღებაზე მოსაკრებლის შესახებ, 13/05/2005.

საქართველოს კანონი სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ, 28/10/1996.

საქართველოს კანონი საჯარო სამსახურში ინტერესთა კონფლიქტისა და კორუფციის შესახებ 17/11/1997.

საქართველოს კანონი სასამართლოს ტარიფების შესახებ, 29/04/98.

საქართველოს კანონი პერსონალური მონაცემების დაცვის შესახებ, 28/12/2011.

საქმეები

გაერთიანებული ერები

იხილეთ No. 633/95, *Gauthier v. Canada*.

იხილეთ No. 1334/2004, *Mavlonov and Sa'di v. Uzbekistan*.

ევროპის ადამიანთა უფლებების სასამართლო

Sunday Times (n 1) v. United Kingdom, 26 აპრილი, 1979.

Sutter v. Switzerland, 2 თებერვალი, 1984.

Campbell and Fell v. United Kingdom, 28 ივნისი, 1984.

Ligens v. Austria, 8 ივლისი, 1986.

Leander v. Sweden, 26 მარტი, 1987.

Gaskin v. United Kingdom, 7 ივლისი, 1989.

Autronic Ag v. Switzerland, 22 მაისი, 1990.

Thorgeir Thorgeirson v. Iceland, 25 ივნისი, 1992.

Guerra v. Italy, 29 ივნისი, 1996.

Mc Ginley and Egan v. United Kingdom, 9 ივნისი, 1998.

B. and P. v. United Kingdom, 24 აპრილი, 2001.

Sîrbu and others v. Moldova, 16 ივნისი, 2004.

Ukrainian Media Group v. Ukraine, 29 მარტი, 2005.

Sdružení Jihočeské Matky v. Czech Republic, 10 ივლისი, 2006.

Donnadieu (no. 2) v. France, 7 თებერვალი, 2006.

Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary, 14 აპრილი, 2009.

Kenedi v. Hungary, 26 მაისი, 2009.

Haralambie v. Romania, 27 ოქტომბერი, 2009.

Gillberg v. Sweden, 2 ნოემბერი, 2010.

ევროპის მართლმსაჯულების სასამართლო

CFI, *World Wildlife Fund v. Commission*, Case T-105/95 [1997] ECR II-313.

CFI, *Van der Wal v. Commission*, Case T-83/96 [1998] ECR II-545.

CFI, *Svenska Journalistförbundet v. Council*, Case T-174/95 [1998] ECR II-2289.

CFI, *Rothmans v. Commission*, Case T-188/97 [1999] ECR II-2463.

CFI, *Hautala v. Council*, Case T-14/98 [1999] ECR II-2489.

CFI, *Kuijer (I) v. Council*, Case T-188/98 [2000] ECR II-1959.

CFI, *BAT v. Commission*, Case T-111/00 [2001] ECR II- 2997.

CFI, *Kuijer (II) v. Council*, Case T-211/00 [2002] ECR II-7 თებერვალი.

CFI, *IFAW v. Commission*, Case T-168/02 [2004] ECR II-30 ნოემბერი.

CFI, *Verein für Konsumenteninformation v. Commission*, Case T-2/03 [2005] ECR II-13 აპრილი.

CFI, *Technische Glaswerke Ilmenau GmbH v. Commission*, Case T-237-02, 14 დეკემბერი, 2006.

CFI, *Carvel v. Council*, Case T-194/94 [1995] ECR II-2765.

CFI, *Interporc (I) v. Commission* Case T-124/96 [1998] ECR II-231.

CFI, *Turco v. Council* T-84/03 [2004] ECR II-4061.

CFI, *Franchet and Byk v Commission* T-391/03 and T-70/04, 6 ოვლისი, 2006.

ECJ, *Van der Wal and Netherlands v. Commission*, Joined Cases C-174/98 P and C-189/98 P [2000] ECR I-1.

ECJ, *Hautala v. Council*, Case C-353/99 P [2001] ECR I-9565.

ECJ, *Mattila v. Council and Commission*, Case C-353/01 P, 22 ონვარი, 2004.